

Munduko hizkuntzei buruzko txostenaren laburpena

centro unesco euskal herria
centre unesco pays basque
unesco centre basque country

KULTURA SAILA
DEPARTAMENTO DE CULTURA

Hizkuntzen Amarauna Languages

Hizkuntzen AMARAUNA Languages

<http://amarauna-languages.com>

© Esti Amorrotu, Andoni Barreña,
Itziar Idiazabal, Esti Izagirre,
Paul Ortega, Belen Uranga

ISBN: 84-931998-3-4

D.L.: BI-2144/04

© UNESCO ETXEA. 2004

Urkixo Zumardia, 60, nag. esk.
48011 Bilbo
amarauna@amarauna-languages.com

ESKER ONEZ

Lan honek ez zuen argia ikusterik izango, mundu osoko hainbat pertsonaren, instituzioaren eta erakunderen parte hartzerik gabe: guztien kolaborazioak, ekarpenak, laguntzak eta aholkuak ezinbestekoak izan ditugu lan honetan. Alde horretatik, *Munduko hizkuntzei buruzko txostena*, eta laburpen hau, talde lantzar har daiteke, hamaika ekarpeni zor zaio eta. Horrenbestez, lerro hauen bidez gure esker ona helarazi nahi diegu proiektu honetan eskuzabaltasunez lagundi diguten guztiei.

AURKIBIDEA

HITZAURREA	5
1. Hitzak eta munduak.....	7
2. Hizkuntz aniztasunaren ikuspegi ekologikoa.....	9
3. Hizkuntza ofizialak.....	17
4. Administrazioa.....	23
5. Idazketa	27
6. Hezkuntza.....	33
7. Hedabideak	39
8. Erlabajoa	45
9. Transmisioa eta belaunaldiz belaunaldiko erabilera	49
10. Hizkuntz jarrerak.....	53
11. Hizkuntzek jasaten dituzten mehatxuak.....	57
12. Hizkuntzen etorkizuna	63
ERREFERENTZIAK.....	67

HITZAURREA

Azken urteotan, hizkuntz komunitateak astintzen dituzten aldaketen bizarraz ohartarazi dute azterketa soziolinguistikoek. Botere harremanek, gerrek, migrazioek eta aldaketa teknologikoek galanki eragin diente hizkuntzei. Hizkuntz ukipenak eta elebitasun eta eleanitzasun egoerak maiz gertatu izan dira. Hizkuntza asko, gutxitze edo zapalkuntza prozesu saihestezinak pairatuta, galdu egin dira; beste batzuk aldatu egin dira.

Hizkuntz aniztasuna babestea guztion erantzukizuna da, eta erantzukizun horri erantzunez Munduko Hizkuntzei buruzko txostena prestatzera ekin genion. Hemen aurkezten dugun hau txostenaren laburpena da.

Munduko hizkuntzei buruzko txostenaren sorburua 1996. urtean, Leioan (Euskal Herria) ospatu zen Hizkuntz Politikei buruzko LINGUAPAX Nazioarteko Mintegia izan zen. Bertan, Federico Mayor Zaragozak, UNESCOko Zuzendarri Nagusiak, munduko hizkuntzen egoeraz ikerketa bat egin beharra adierazi zuen.

Txostena egiteko baliabide ekonomikoak Eusko Jaurlaritzak jarri zituen 1997ko uztailaren 23an sinatutako Akordio Memorandumaren barruan. Proiektua koordinatzeko ardura UNESCO Etxeari eman zitzaion. Hiru batzorde sortu ziren: Zuzendaritza Batzordea, Batzorde Zientifika eta Batzorde Teknikoa. Hirurek gogoz lan egin zuten, 1998tik 2002ra. Inuesta bat egitea erabaki zen, hizkuntz komunitateetatik eta hainbat informatzailerengandik zuzenean informazioa biltzeko. Mila erantzun baino gehiago jaso ziren, eta haiiek, behin aztertu eta gero, galdetegia osatzeko erabilitako ikerkuntza hipotesiak berresteko edo aldatzeko balio izan zuten. Aldi berean, adituengzako zenbait bilera antolatu ziren; Cochabamba-n (Bolivia), Elista-n (Errusia) eta Ouagadougou-n (Burkina Faso) 1999an;

Mysore-n (India) 2000n; eta Melbournen (Australia) 2001ean. Kontinente bakoitzeko hizkuntz arazoen berri hobeto jakiteko balio izan zuten bilerok, bai eta aditurei txostenia osatzeko lagunza eskatzeko ere. Linguapax egitasmoak ere proiektuaren hainbat etapatan parte hartu zuen, Belgikako Mons-eko Unibertsitateko UNESCO katedrak koordinatuta. Batzorde Zientifika, Miquel Siguan doktore eta irakaslea lehendakari zuela, sarri elkartu zen, eta txostenaren zirriborro guztiak eztabaideatu zituen Zuzendaritza Batzordeko eta Batzorde Teknikoko kideekin.

Informazioa biltzeko, galdetegi bat prestatu zen. Berrogei galdera ditu, zabalak gehienak. Eta, haiei emandako erantzunen bidez, hizkuntzen eta hizkuntz komunitateen zenbait ezaugarri jakin ditugu, hizkuntzen izenei, erabiltzeko moduei, irudikapenei, jarrerei eta hiztunek hizkuntzari buruz azaldu dituzten itxaropenei buruzkoak, alegia. Soziolinguistikan dagoeneko klasikoak diren irizpide batzuen arabera osatu genuen galdetegia, Haugen-en irizpideen arabera, besteak beste (1972).

Zuzeneko informazioa biltzen saiatu gara, hau da, aztertutako hizkuntz komunitateetako kideen eskutik edo komunitate haien harreman estua dutenen eskutik bildu nahi izan dugu informazioa. Informatzaileen erdiak baino gehiagok diote aztertutako hizkuntz komunitatekoak direla, %60k gutxi gorabehera. Hizkuntz komunitatearekiko lotura hori, gainera, arrazoi etniko edota linguistikoekin frogatua dute. %40 inguruk diote ez direla hizkuntz komunitatekoak; ikertzaileak dira, edo era batera edo bestera komunitatearentzat lanean ari direnak. Hala ere, zenbait ikertzailek komunitateko kidetzat aurkezten dute beren burua; hain zuzen ere, egiten duten lanarengatik eta hizkuntza ikasia dutelako.

Beste iturri batzuetara ere jo dugu. Badira hainbat ikerketa eta dokumentazio zentro, sistematikoki munduko hizkuntzen egoerari buruz lanean ari direnak. Hizkuntz katalogoak, hizkuntz bildumak, hizkuntz atlasak eta

hizkuntzalaritzako bestelako lanak ezin hobeto etorri zaizkigu lanerako, ezin ordainduzko erreferentzia eta lagunza baitira.

Kolaboratzaileen ekarpenak formatu bereziarekin txertatu ditugu testuan. Hain edukia eta forma, noski, idatzi dituztenen erantzukizuna dira. Eskertzen diegu guztiok partaide gaituen borroka honetan –hizkuntz aniztasuna babesteko borrokan, alegia– beren eskamentua eta jakintza gurekin partekatzeko izan duten eskuzabaltasuna.

Emaitzak argiro erakusten du munduan gero eta bizkorragoa dela homogeneizatzeko linguistikoa, eta horren arrazoi nagusietako bat hizkuntzen artean –eta, jakina, hiztunen artean ere bai– gero eta desoreka handiagoa dagoela; hizkuntza batzuk hedatzeak beste askok hainbat hiztun edota guztiak galtzea dakarrela, alegia. Aurrerago ikusiko dugunez, homogeneizazioak ondorio gaitzoak ditu, hizkuntz komunitate batzuk galbidera eramaten dituelako, haien betiko antolamendu komunikatiboa suntsituta.

Oraingoz, jasotako informazio guztiaren berri emanetz, honako asmo hauek betetzeko aurkezten dugu txostenaren laburpena:

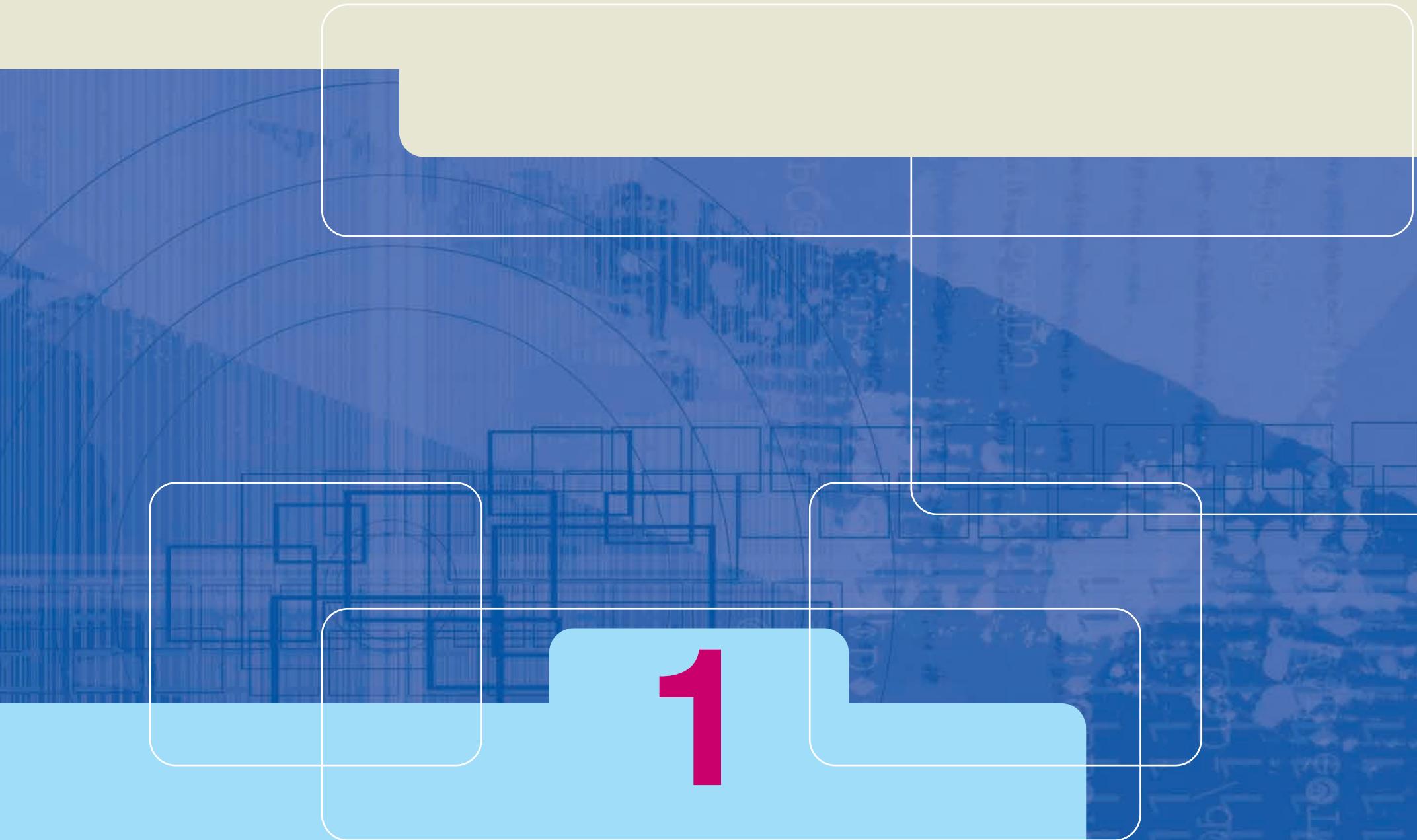
- Munduko hizkuntzen hiztunei eta dinamizatzaileei harrotasuna, autoestimua eta prestigioa emateko, beren ondarea babesten jarrai dezaten, haiekin hiztunak eta leku partekatzen dituzten hizkuntzak gutxietsi eta ahuldu gabe.
- Beste komunitate batzuetan emaitza onak izan dituzten esku-hartze, sentsibilizazio eta sustapen ereduak eskaintzeko, beste egoera batzuetan akuilu eta suspergarri izateko balioko dutelakoan eta dagoeneko arrakasta izan duten lekuetan bazterrera utz ez ditzaten.
- Hizkuntzen gaineko mehatxuak salatzeko eta haien kinka larriaz

ohartarazteko, horien ardura dutenak –eta herritarrak, oro har– hizkuntz ondarea atxiki eta garatu behar dela jabe daitezen, eta horren alde egin dezaten.

- Hizkuntzen homogeneizatzeko prozesua geratzeko eta alderantzizko joera har dezan ardura eta ahalmena dutenek egitasmo horretan ardura har dezaten.

BATZORDE TEKNIKOAK

Hitzak eta munduak

1. HITZAK ETA MUNDUAK

Gizon-emakume guztiak duten kultur ondarerik preziatuena dira hizkuntzak; besteak beste, gizabanakoentzako kolektibitateen nortasun ezaugarriak adierazten dituzte, eta ezinbestekoak dira balioak sortzeko eta zabaltzeko, bai eta munduaren konplexutasuna ulertzeko ere. Bestalde, hizkuntzak kultur aniztasuna adierazten dute, eta hori lagungarria da bizikidetza sortzaileagoa eta demokratikoagoa bermatzeko.

Mundu txukunagoa, orekatuagoa eta aurreratuagoa eraikitzeko saioaren barruan dago hizkuntz ondarea babesteko lana. Oso lotura argiak daude hizkuntz politiken, garapen ekonomiko, kultural eta sozialaren, sistema demokratikoak hobetzeko saioen, egonkortasunaren eta bakearen artean. Bada erabat alde batera utzi behar dugun ideia bat: alegia, uste izatea hizkuntzak hierarkikoki sailka daitezkeela, eta, horrenbestez, ona dela hizkuntza nagusien alde egitea eta nagusiek txikiak ordezkatzea, aurrenekoak egokiagoak direlakoan zientziaz eta pentsamendu abstraktuaz jarduteko. Gaur badakigu hizkuntza guztiak berdinak direla duintasunean eta denek dutela komunikazio gaitasun bera; eta badakigu, halaber, hierarkikoki sailkatzeak kultur kolonialismoaren aurreiritzia ditzuela oinarrian.

Eta, beste alor batuetan aniztasunaren aurka egiten den bezala –erlijio eta etika alorretan, esaterako– hizkuntzaren alorrean ere bada herritarra berdintzea estatuak gobernatzenko komenigarria dela uste duenik. Guk, aitzitik, aniztasuna aberastasuntzat jotzen dugu, eta gizarte konplexuak kudeatzeko gai diren politikak dira prestigiorik handienekoak, gure ustez.

Idazki hau Hizkuntzen mundua: Munduko hizkuntzei buruzko txostena (Barreña eta beste 2004) izeneko txostenaren laburpena da, eta, ikerketa zabalak bezala, munduko egoera soziolinguistikoaren berri ematea du helburu: gaur egungo gizateriak ezaugarritzat duen hizkuntz aniztasuna deskribatzea, hizkuntz berdintasuneranzko joerak aztertzea, eta hizkuntz alorreko jarraibideak edo hizkuntz plangintzarako neurriak ezartzea. Neurri horiek hizkuntz komunitate ahulenen alde –edo hizkuntza galtzeko arrisku gehien duten komunitateen alde– egin beharko lukete, eta, hizkuntz plangintzaren arloan jarduten dutenek –gobernu funtzionarioek, erakundeetako buruek, ikertzaileek eta hizkuntz komunitateetako kideek– ezarri beharko lituzkete.

Munduko egoera soziolinguistikoari buruzko ikerketa honetan parte hartu dugunon iritziz, aniztasuna errespetatzen duten eta eremu urriko hizkuntzak bultzatzen dituzten hizkuntz politikek bakea sustatzen dute, eta ideia horrek bultzatzen gaitu gure lanean. Norberaren identitate linguistikoa aldarrikatzeko eskubideak izanez eta beste hizkuntz komunitateekin elkar ulertzeko harremanak eta errespetuzko harremanak sustatuz eraikitzen da bakea. Txostenak zentzuzko irizpide horiek ditu oinarri –UNESCOren Linguapaxen filosofia, alegia–, eta osagai linguistikoa duten gatazkak konpontzen laguntzea itxaroten dugu.

Arreta berezia jarri da hizkuntz komunitateetako kideengana, laburpen honetan sarritan eman baitzaie ahotsa, beren egoera linguistikoari buruzko ikuspegiak, iritziak eta kezkak adierazteko. Datu gehienak originalak dira, eta soziolinguistikako zenbait alderdiri buruz galdeketa zuzenak eginez jaso dira; hala nola: hizkuntza bakoitzaren erabilera, zenbait arloreko harremanetan (administrazioa, hezkuntza, hedabideak, erlijioa); belaunaldiz belaunaldiko transmisioari buruz; hizkuntzekiko jarreraz; eta hizkuntzaren biziraupena mehatxupean duten elementuez.

Irakurleek, hizkuntza jakinen bati buruzko informazio zehatza nahi izanez gero, *Hizkuntzen Amarauna-Languages*, www.amarauna-languages.com izeneko datu basea kontsulta dezakete. Hizkuntza bakoitzari buruz galde tegi bakoitzean jasotako informazioa bildu da datu base horretan. Liburu honetan adierazitako ikuspegi orokorrean, berriz, munduko hizkuntz aniztasunaren murriketa dramatikoa eta homogeneizazioranzko joera indartsua azpimarratzen dugu, eta, horretarako, munduko hizkuntzen ausazko lagin bati buruzko datuak erabili ditugu.

Datu basean munduko 700 hizkuntzari buruzko datuak bildu dira, eta informazio hori etengabe eguneratzen da. Eskerrak eman nahi dizkiegu, zinez, informazio hori helarazi diguten guztiei, ezinbesteko izan zaigun laguntha horrengatik.

Hizkuntz aniztasunaren

ikuspegi ekologikoa

2

2. HIZKUNTZ ANIZTASUNAREN IKUSPEGI EKOLOGIKOA¹

Hizkuntz aniztasuna

Munduan zenbat hizkuntza mintzatzen diren galdezen diente beti hizkuntzalariei. Galdera hori, simplea iruditu arren, nahiko korapilatsua izan daiteke. Batetik, ez dago hizkuntza guztiei buruzko dokumentazioa, eta, bestetik –eta hori garrantzitsuagoa da–, zaila da hizkuntzen eta dialektoen artean mugak ezartzea. Aldaera jakin batzuk hizkuntza bereko dialektora hizkuntza ezberdinak diren erabakitzeko, hizkuntzalari tradizionalek aldaera horien arteko ulergarritasuna hartzen dute irizpidetzat. Hala ere, sarritan, elkarrengandik urrun bizi diren aldaeretako hiztunek hobeto ulertzen dute elkar, bata bestearen ondoan bizi direnek baino, baldin eta elkarrekiko jarrera positiboa adierazten badute, edo sarritan egoten badira hizkuntz aldaketako egoeretan. Bestalde, baliteke tartean arrazoi politikoak izatea, aldaera bat hizkuntza edo dialektotzat jotzeko; esaterako, identitate nazional baten parte garela nabarmendu nahi izatea edo nortasun berezi bat adierazi nahi izatea.

Dena den, eta hizkuntza bat definitzeko irizpideak ezartzeak dakaren arazoa alde batera utzita, kalkulu gehienetan arabera, munduan gaur egun 5.000 eta 6.000 hizkuntza artean daude. Hizkuntzak ez daude modu uniformean banatuta kontinentetan zehar. Sei mila hizkuntza inguruko kalkulu horretatik, bai Afrikan, bai Asian, herena dago –%32 kontinente bakoitzean (Krauss

1992 eta Grimes 2000, Moreno-k 2003an aipatuta bezala); Europan, berriz, %3 bakarrik. Amerikako eta Pazifikoko hizkuntzak, bestalde, %15 eta %18 dira, hurrenez hurren.

Gizateriaren hizkuntz aniztasunaren etorkizuna aurreikusteko, hizkuntza bakoitzak duen hiztun kopuruari errepara diezaiokagu. Crystal-ek (2000) dioenez, munduko hizkuntzen ia %82k 100.000 hiztun baino gutxiago dauzkate, eta, are dramatikoagoa dena, hizkuntzen ia %56 10.000 hiztunek edo gutxiagok erabiltzen dituzte. Erabiltzaile kopuru urria izatea ez da hizkuntza txikien etorkizunean eragiten duen baldintza bakarra, baina hizkuntz komunitate txiki horietan hizkuntz aldaketa garrantzitsuak izango direla aurreikus daiteke.

Hizkuntz aniztasuna murriztean galtzen duguna

Gure hizkuntzak eta horien aniztasunari eusteak, barkeraren nagusitasunaren kontra bereziki, gure kulturak defendatzea baino gehiago da. Gure bizitza defendatzea da (Hagège 2000).

Hizkuntz aniztasuna galtzea ez da hizkuntza asko –eta, horrekin batera, kultur eta nortasunak– desagertzea bakarrik; horrez gainera, informazio genetikoaren murrizketa garrantzitsua ere gertatzen da: hizkuntzen iragana eta hizkuntz komunitateek iraganean izandako harremanak ulertzeko informazio lagungarria, alegia. Bakartutzat jotzen diren hizkuntza gutxi batzuk (dozena batzuk) izan ezik –hau da, gaur egun existitzen edo

¹ Kapitulu hau *Hitzak eta munduak: Munduko hizkuntzei buruzko txosteneko 1. (“Hizkuntz Komunitateak”, Mühlhäusler, P.) eta 2. (“Hizkuntz ondarea”, Moreno Cabrera, J. C.) kapituluetan oirarrita dago, batez ere.*

ezagutzen diren hizkuntzakin inolako erlazio genetikorik ez duten hizkuntzak-, munduko hizkuntzen %90 inguru 2.1. mapan adierazitako familiaren batekoak dira.

Hizkuntz aniztasunak informazio tipologikoa ere ematen du –hau da, hizkuntzen egituren arteko antzekotasunak eta desberdintasunak–. Hizkuntza bat desagertzen denean, hizkuntz komunitateek errealityateaz duten ikuspegiari buruzko informazioa ere galtzen dugu, bai eta errealitye hori hizkuntzen bidez adierazteko moduari buruzkoa ere.

Hizkuntz aniztasuna kontinenteka

Hizkuntz aniztasuna munduan zehar erabat murriztuko dela aurreikus dezakegu. Ipar Amerikako egoerarekin hasiz, esan daiteke hizkuntza indigenen egoera erabat larria dela; hala adierazi du Moreno-k (2003: 80): adibidez, Kolonbia Britainiarreko (Kanadako hego-mendebala) familia selikoak 100 hiztunetik beherako hizkuntza asko dauzka, eta gutxi batzuk ere bai 500 hiztun ingurukoak. Na-dene filoan (Kanada eta AEB), 1.000 hiztunetik beherako 27 hizkuntza daude gutxienez.

Erdialdeko Amerikako hizkuntzen egoera ere oso zaila da: Hokan filoko familietako hizkuntza gehienak galdua jadanik, edota, bestela, 500 hiztun baino gutxiago dauzkate. Adibidez, salino -seriar familian, serieraren hiztun gutxi batzuk besterik ez dira geratzen (zazpiehun bat), Mexikon; familia horretako beste bi hizkuntzak, chumashera eta salinera (Kalifornia) galdua jadanik. Chibchatar familiako (Honduras, Nikaragua, Panama, Costa Rica, Kolonbia, Ekuador) hizkuntzen %70ek 5.000 hiztun baino gutxiago dauzkate, eta horietatik gehienak 1.000 hiztunetik beherakoak dira.

Hego Amerikako hizkuntzei dagokienez, ge eta panoar familietako (Brasil), karibear familiako (Brasil, Venezuela eta Kolonbia), mataco-guaicuru familiako (Brasil, Argentina, Bolivia eta Paraguai), eta uitotoar familiako (Peru eta Kolonbia) hizkuntza gehienek 1.000 hiztunetik behera dituzte.

Afrikan ere hizkuntz aniztasuna erruz galtzen ari da: Khoisandar familian (Namibia, Angola, Botswana) 30 hizkuntza baino gehiago daude, horietatik 20 baino gehiago 5.000 hiztunetik beherakoak edo oso beherakoak dira. Bantu hizkuntzetatik, 35 inguruk ere 5.000 hiztun baino gutxiago dauzkate.

Asiako eta Pazifikoko lurrardeetan dagoen hizkuntzen kopurua izugarria da, baina han ere antzeko egoera dute. Adibidez, Vanuatu da munduko hizkuntz dentsitate handiena duen herrialdea. Izan ere, 150.000 biztanle inguru eta 100 hizkuntza baino gehiago dauzka. 800 hizkuntzatik gora daude Papua Ginea Berrian, eta hizkuntza horietako gehienek 10.000 hiztunetik behera dituzte; 5.000 baino gutxiago horietako askok. Australian hizkuntz galera tamalgarria gertatu da: europarrek kontinente horretan ezarri aurretik 250 hizkuntza baino gehiago zeuden, eta horietatik gehienak desagertu dira gaur egun, aborigen talde asko bezala.

2.1. Mapa. Munduko hizkuntz taldeak

1. Afroasiarra (semita familia hartzen du bere baitan)
2. Niger-Kongoarra (bantu familia hartzen du bere baitan)
3. Khoisan hizkuntzak (boskimandarra eta hottentotera hartzen ditu bere baitan)
4. Nilo-Sahararra
5. Altaitarra (turkiar familia hartzen du bere baitan)
6. Uraldarra (finlandiera eta hungariera hartzen ditu bere baitan)
7. Chukchi-kamchatkar hizkuntzak (chukchiera eta itelmenera hartzen ditu bere baitan)
8. Amerikako hizkuntzak (hamabi filo edo hizkuntz familia gutxienez)
9. Eskimo-aleutarra (inuitera, yupiéra eta aleutera hartzen ditu bere baitan)
10. Na-dene hizkuntzak (athaspaskar familia hartzen du bere baitan, apache hizkuntzak barne)
11. Australiarra (pama-nyungatar familia, Australia hegoaldeko, hartzen du bere baitan)
12. Mon-khmentarra (vietnamera eta khmerera hartzen ditu bere baitan)
13. Mundatarra (India)
14. Thaitarra (thaieria hartzen du bere baitan)
15. Austronesiarra (malayo-polinesiar familia hartzen du bere baitan)
16. Miao-yao hizkuntzak
17. Sino-tibetarra (familia sinoa hartzen du bere baitan)
18. Andamanarra (Andaman uharteak)
19. Papuarra (Ginea Berriaren zatirik handiena hartzen duen trans-ginear filoa hartzen du bere baitan)
20. Indoeuroparra (familia hauek hartzen ditu bere baitan: erromantzea, germaniarra, eslaviarra, baltarra eta zeltarra)
21. Hegosaldeko kaukasoarra (georgiera hartzen du bere baitan)
22. Ipar kaukasoarra (txetxeniera hartzen du bere baitan)
23. Dravidar hizkuntzak (tamilera, teluguera, kannadera) hartzen ditu bere baitan)
- Hizkuntza isolatuak:**
24. Japoniera
25. Koreera
26. Euskara

2.2. Mapa. Kaliforniako jatorrizko hizkuntza amerikarrak.

Kaliforniako hizkuntz aniztasun handia erabat murritzten ari da. Mapa honetan, Kaliforniako jatorrizko hizkuntza amerikarrak agertzen dira, bai eta horietako bakoitzak zenbat hiztun dituen ere. Iku dezakegunez, hizkuntza gehienak galdu dira dagoneko, edo erabateko desagertzeko prozesuan daude.

Iturria: Hinton, L. (1994).

Europari dagokionez, hizkuntza ofizial gehienak nahiko egoera onean dauden arren, beste hizkuntza batzuk egoera kezkagarrian daude. Eskualdeko hizkuntzak, adibidez, zaitasunak dituzte bizirauteko, estatuen babesik ez dutenean. Kaukasoko lurralteetan hizkuntz aniztasun handia dago; hala ere, ipar-mendebaldeko eta ipar-ekialdeko 34 kaukasoor hizkuntzetatik, 15ek 5.000 hiztun baino gutxiago dituzte. Europako beste hizkuntza batzuek (esaterako, ijitoerak), ez dute inolako aitorpenik eta babesik. Azkenik, migratzailleek erabilitako hizkuntzak ere oztopoak izaten dituzte, Europar Batasuneko beste herrialderen batean hizkuntza ofizial izan arren.

2.3. Mapa. Kaukasoko hizkuntz aniztasuna

Kaukaso da Europaren hizkuntz aberastasun handieneko lurraldea. Nahiz eta gutxi batzuk bakarrik izan ofizial, eskualde horretan berrogeita hamar hizkuntza baino gehiago hitz egiten dituzte. Mapa honetan adierazten da Kaukaso eskualdeko hizkuntz aniztasuna, bai eta hizkuntza bakoitzaren estatusa ere (ofizial ala ez-ofizial den).

Alexey Yeschenko-k (Pyatigorsk-eko Unibertsitatea, Errusiar Federakuntza) emandako datuetan oinarrituta

Zergatik ari gara aniztasuna galtzen?

Moreno-ren arabera, “gaur egun hizkuntz eta kultur aniztasuna atzerakada larria jasaten ari da, eta hori mendebaldeko potentzia nagusiek planetako komunitate txikien aurka ezarritako ohitura imperialisten ondorioa da, bai eta hizkuntza jakin batzuk erabilarratzearena ere. Izan ere, potentzia nagusiek ez dute aintzat hartzen komunitate txikien hizkuntz eta kultur eskubideak errespetatzeko printzipioa” (2003: 95). AEBetako kulturaren eta balioen hedapenak eta ingelesa globalizazioarekin lotzeak, murrizpena eta elebakartasunaz gainera, aniztasunaren aurkako mehatxu larria ere badakar. AEBetako kultura, batetik, eta ingelesa, bestetik, ez lirrateke munduko beste edozein kultura edo hizkuntza baino hobetzat edo

txarragotzat hartu behar. Bestalde, erabat jabetu beharko genuke horien alde egiteak gure eguneroako bizitzetan dakartzan ondorioez.

Hizkuntz aniztasuna kudeatzea

Ikuspegi ekologikoari jarraituz, hizkuntzak sistema ekologikotzat jotzen dira Munduko hizkuntzei buruzko txostenean: klima aniztasuna edo aniztasun biologikoa kudeatu egin behar dira, horiek erabat murriztea nahi ez badugu, eta ikuspegi horretatik begiratu behar diogu hizkuntz eta kultur aniztasunari ere. Batetik, hizkuntz aniztasunari eutsi egin behar zaiola aintzat hartuz jorratu behar dugu gai hori. Izañ ere, hizkuntz eta kultur aniztasunak biodibertsitatea sustatzen du. Bestetik, hizkuntz plangintza egitean, ekologian bezala, honako hauek hartu behar ditugu kontuan:

- Hizkuntzen inguruko ingurumen eragile zabalak aztertu behar ditugu, hizkuntz fenomenoak –isolatuta edo/eta barnetik– baino gehiago.
- Kulturabakartasunaren eta aniztasuna murriztearen ondorio negatiboez jabetu behar dugu.
- Naturaren eta giza baliabideen mugaz ere jabetu behar dugu.
- Epe luzerako ikuspegia izan behar dugu.
- Ekologia osasuntsuak sustatzen laguntzen duten eragileez jabetu behar dugu.

Gainera, kudeaketa printzipio bat aplikatu nahi dugu, printzipio funtsezkoa, alegia: ezagutzen duguna eta axola zaiguna bakarrik kudea dezakegu. Beraz, ezein hizkuntz plangintza jorratu aurretik, egoera ezagutu behar dugu. Munduko hizkuntzen egoera soziolinguistikoa dokumentatu nahi dugu, eta, horretarako, arreta handia jarriko dugu hizkuntz ekologietako alderdi osasuntsuetan nahiz patologikoetan. Aldi berean, kontuan hartuko dugu gaur

egungo arazo askoren jatorria –hala nola, gainpopulazioarena, genozidioena, gerrena eta bortxazko lekualdatzeena– talde batzuen artean sortutako desoreka egoeretan dagoela, hala ikus baitaiteke horien hizkuntzak jorratzean.

HIZKUNTZ ONDAREARI BURUZKO GOMENDIOAK

Hizkuntz aniztasuna galtzeko zorian dagoela ikusita:

- Galtzeko arriskuan dauden hizkuntzek ere –beste edozein hizkuntzak bezala– gizartearentzat aberastasun eta interes handia dutela aldarrakatu, defendatu eta arrazoitu beharko litzateke jendaurrean, eta ohartarazi zeinen faltsu eta arriskutsua den hizkuntzen artean hierarkiak ezartzea.
- Hizkuntza guztiako hiztunek beren hizkuntzak erabili eta lantzeko eskubidea daukatela zabaldu beharko litzateke, eta eskubide horiek errespetatu eta babestu egin behar direla, batez ere, agintarien aldetik.
- Gizartearen ondare izendatu beharko lirateke hizkuntza guztiak.

Hizkuntza ofizialak

3

3. HIZKUNTZA OFIZIALAK

1. Kultura orok du duintasuna eta balioa, eta horiek errespetatu eta jagon egin behar dira. 2. Gizabanako orok du norberaren kultura garatzeko eskubidea eta betebeharra. 3. Kultura guztiak, haien aniztasuna eta elkarrekiko eragina kontuan hartuta, gizon-emakume guztoion ondarearen zati dira.

(UNESCO, 1966, Nazioarteko Kultur Lankidetzari buruzko Printzipioen Deklarazioa).

Estatuek ezarritako hizkuntz politika gehienek beren “nazio hizkuntzak” sustatzea izan dute helburu, azken mendeotan behintzat. “Nazio hizkuntza” gisa hartutako hizkuntza edo aldaerari prestigioa eman zaio, eta bultzatu egin da, estatuko gainerako aldaeren gainetik.

Egoera sozial guztietai erabiltzen direnez, estatu bakoitzeko hizkuntza ofizialek –hau da, legediak ofizialtzat aldarrrikatutako hizkuntzak– bizitasun handiagoa adierazten dute, eta hizkuntza ez-ofizialek, berriz, hizkuntza ofizialarekiko prestigioa galtzen dute. Horretaz jabetuta, hizkuntza ez-ofizialetako hiztun komunitateek estatus ofizial hori eskatzen dute beren hizkuntzentzat, edo, gutxienez, ofizialtzat aldarrrikatua izateak dakartzan ondorio praktikoak.

Eremu urriko hizkuntzaren bat ofizial izendatzen dutenean, neurri horrek emandako prestigioak eragin nabarmena izaten du hiztunek hizkuntzarekiko adierazten duten jarreran. Hizkuntz komunitateek hizkuntza gordetzeko eginiko ahaleginak indartuta ikusten dituzte, eta, aldi berean, neurri horren bidez komunitate horiek aurretik ez zituzten baliabideak eskura ditzakete. Beren hizkuntza sustatzeko diru eta baliabide publikoak lortzeko aukera

lagungarria da, hiztunen prestigioa gehitzeko balio izaten duelako, eta beren hizkuntza sustatzeko eta gordetzeko egunero egiten dituzten ahaleginetarako baliabide gehiago izaten dituztelako.

Txostenean ikerturiko hizkuntzen estatus ofiziala aipatu aurretik, gainbegiratu bat emango diegu estatuek beren lurrardeetan hizkuntz aniztasunarekiko jorratzen dituzten jokabideei. Kapitulu honen amaieran, Hizkuntz Eskubideei buruzko Deklarazio Unibertsala aurkeztuko dugu.

Estatu baten lurrardeetan hitz egiten diren hizkuntzekiko jarrerei dagokienez, alde handia dago batetik bestera. Adibidez, Suitzak eta Irlandak XIX. mendearren bukaeran eta XX. mendearren hasieran, hurrenez hurren, ofizial aitortu zituzten bertako hizkuntzak (lehenak, frantsesa, alemana, italiera eta erromantxera, eta bigarrenak, ingelesa eta Irlandako gaelera).

Beste estatu batzuek ere bide beretik jo dute, eta beren lurraldeko hizkuntza guztiei edo zenbaiti ofizialtasun edo koofizialtasun maila emateko ahaleginetan dira. Sri Lankak, adibidez, 1978an, zingaliera eta tamilera hizkuntza ofizial aitortu zituen; Luxenburgok, 1980ko hamarkadan, bertako hiru hizkuntzei eman zien ofizialtasun maila lurralde osoan (frantsesa, alemana eta luxenburgera); Paraguaik gaztelaniari eta guaranierari aitortu die ofizialtasuna; Eritreak zortzi hizkuntzari eman die ofizialtasun maila (afarera, arabiera, bleanera, hadarebera, kunamera, sahoera, tigreera eta tigriñera); eta Hegoafrikak hamaika hizkuntza ofizial ditu: afrikaansa, ingelesa, ndebeleera, pediera, sothoera, swatiera, tswanera, tsongera, vendera, xhosera eta zuluera.

Beste estatu batzuek, bertako hizkuntza guztiei estatu mailako ofizialtasuna aitortu beharrean, bestela jokatzen dute: estatuko hizkuntza bat hautatu (ofizialtasun orokorreko hizkuntza, alegia), eta, gero, gainerako guztiei edo batzuei koofizialtasun maila ematen diete, zeini bere lurraldean.

3.1. Mapa. Samiera hizkuntza

Hizkuntza, lurraldea eta ofizialtasuna

Sarritan, hizkuntz komunitate batekoak estatu bat baino gehiago hartzen duten lurraldean bizi dira. Europan, esaterako, oso ezaguna dugu samieraren adibidea: samieraren hiztunak Norvegia, Suedia, Finlandia eta Errusiar Federakuntzan zehar hedatzen den lurralde batean bizi dira. Hala ere, hizkuntza horrek lehenengo hiru herrialdeetan bakarrik du ofizialtasuna. Mapa honetan, samiera zein eremutan hitz egiten den adierazten da.

Iturria: Seurujärvi-Kari, Pedersen eta Hirvonen (1997)

Mailaketa hori egin zuten, adibidez, Espanian (euskarra, katalana eta galiziera koofizial dira beren lurraldeetan, gaztelaniarekin batera), Danimarkan (faroeera eta groenlandiera edo inuitera), eta Errusiar Federakuntzan (chukotoera Txuktxia-n, chuvashera Txuvashia-n, dolganera Taimirren, nentsiera Nenetzen eta Taimirren, ossetiera Iparraldeko Ossetian, udmurterra Udmurtia-n, eta yakutera Yakutia-n).

Beste batzuetan, aldiz, estatuak lurraldeko hizkuntza guztien ofizialtasun orokorra aldarrikatzera heltzen badira ere, oso gutxitan hartzen dituzte gobernuek hizkuntzak babesteko benetako neurriak. Horren adibide ditugu, besteak beste, Mozambique, Peru, Kolonbia eta Ekuador. Kolonbiako Konstituzioak (1991), esate baterako, honakoa aldarrikatzen du, 7. artikuluan: "Estatuak aintzatetsi eta babestu egiten du Kolonbiako Nazioko aniztasun etnikoa eta kulturala"; bai eta hau ere, 10. artikuluan: "Talde etnikoen hizkuntzak eta dialektoak ere, ofizialak dira nor bere lurraldean", eta, halaber, "hizkuntz tradizio bereziak dituzten komunitateetan, irakaskuntza elebiduna izango da". Baino, hala ere, herrialde horretako informatzaile batek adierazi digunez (awa pit komunitatekoak), bere hizkuntza

“teorian, ofiziala da bere lurraldetako gobernuak, baina hori oraindik ez da ezertan gauzatu” (awa pit, Kolonbia).

Antzoko egoerak adierazten dituzte Ekuadoreko waorani eta zaparo hizkuntzen informatzaileek:

Waorani hizkuntza koofiziala da bere lurraldetako gobernuak, baina teorian baino ez (waorani, Ekuador).

Zaparo hizkuntza koofiziala da bere eremuan, baina maila teorikoan (baino ez) (zaparo, Ekuador).

Txostenean aztertutako hizkuntzen %74k ez dute inolako ofizialtasunik. %7 bakarrik dira ofizial edo koofizial herrialde osoan, eta %19 dira koofizial hizkuntza hitz egiten den lurraldetako gobernuak (edo lurraldetako gobernuak). Ofizialtasuna oso hizkuntza gutxik izateak ez luke arazorik eragin behar, baldin eta ofizialtasun mailarik gabeko hizkuntzaren gainetik beste hizkuntzaren bat ez balego. Hala ere, herrialde batek hizkuntza bat ofizialtzat onartzean sorturiko hierarkizazioa ez da mesedegarria beste hizkuntzen hiztunentzat.

Hizkuntz Eskubideei buruzko Deklarazio Unibertsala

Hizkuntz ondarea gordetzeko sortutako ekimenen artean –esaterako, Eremu Urriko edo Eskualdeko Hizkuntzen Europako Gutuna (Hizkuntza Gutxituen aldeko Europako Bulegoa) eta Harareko Deklarazioa (Afrikako Hizkuntz Politikaren Alorreko Ministroak, 1997)–, Bartzelonan 1996ko ekainean sinaturiko Hizkuntz Eskubideei buruzko Deklarazio Unibertsala nabarmendu nahi dugu.

Hizkuntz Eskubideei buruzko Munduko Biltzarrean –PEN Nazioarteko Elkarteko Itzulpenen eta Hizkuntz Eskubideen Batzordeak eta Escarré per a

les Minories Etniques i les Nacions Nazioarteko Zentroak antolatua–, ehunen bat herrialdetako gobernuak kanpoko kideak bildu ziren, eta hizkuntz eskubideei buruzko deklarazio bat onartu zuten –hizkuntzak babesteko asmoz egina–, estatuetako nahiz nazioarteko erakundeek erreferentziatzat har zezaten.

Deklarazioaren nahia hizkuntzen arteko desorekak zuzentzea da, hizkuntza guztiekiko errespetua eta horien garapen osoa bermatzeko, eta mundu osoan hizkuntz gatazkariak gabeko egoera zuzen eta bidezkoa lortzeko printzipioak finkatzeko, gizarte bizikidetzaren eragile nagusi izan dadin.

HIZKUNTZ ESKUBIDEEI BURUZKO DEKLARAZIO UNIBERTSALA

3. artikulua

1. Deklarazio honek gizabanakoaren ondorengo eskubideak ezin besterenduzkoak eta zeinahi egoeratan erabili ahal izatekoak direla uste du:
 - hizkuntz komunitate bateko kide gisa aintzatetsia izateko eskubidea;
 - eremu pribatuaren nahiz publikoan nork bere hizkuntza erabiltzeko eskubidea;
 - nork bere izena erabiltzeko eskubidea;
 - jatorrizko hizkuntz komunitateko beste kide batzuekin harremanak izateko eta elkartzeko eskubidea;
 - nork bere kulturari eusteko eta hura garatzeko eskubidea;
 - eta Eskubide Zibilei eta Politikoei buruzko Nazioarteko Itunean (1996ko abenduaren 16ko) eta Ekonomi, Gizarte eta Kultur Eskubideei buruzko Nazioarteko Itunean (data berekoa) onartutako gainerako hizkuntz eskubide guztiak.

2. Deklarazio honen iritziz, aurreko atalean ezarritako eskubideez gain, ondorengoa ere har daitezke hizkuntz taldeen eskubide kolektibo gisa, 2.2. artikuluko zehaztasunen arabera:
- norberaren hizkuntza eta kultura irakatsiak izateko eskubidea;
 - kultur zerbitzuak izateko eskubidea;
 - taldearen hizkuntza eta kulturaren presentzia komunikabideetan besteekiko orekatua izateko eskubidea;
 - erakunde ofizialetan eta harreman sozio-ekonomikoetan taldearen hizkuntzan hartuak izateko eskubidea.
3. Goian aipatutako eskubideek, bai gizabanakoeneak eta bai hizkuntz taldeeneak, ez lukete oztopo izan behar horiek hizkuntz komunitate hartzialean integratzeko, ez eta hor harremanak izateko ere; eta ez lituzkete inolaz ere mugatu behar komunitate horrek edo bertako kideek beren lurraldean eta eremu publikoan beren hizkuntza bete-betean erabiltzeko dituzten eskubideak.

Hizkuntz Eskubideei eta Berdintasunari buruzko Deklarazio Unibertsala

Hizkuntz Eskubideei buruzko Deklarazio Unibertsala idazteko, hainbat printzipiori jarraitu zitzainen, eta guztien artean bada bat oinarri-oinarrizkoa: herri guztien eta hizkuntza guztien berdintasunaren printzipioa, hain zuzen. Printzipo horren arabera, ez hizkuntzen barne ezaugarriek eta ez hizkuntza horien herrietako ekonomi, gizarte, erlijio edo kultur berezitasunek ez dute inolako bereizkeriarik justifikatzen. Ilustrazio honetan Hizkuntz Eskubideei buruzko Deklarazio Unibertsalaren (Bartzelona, 1996) 3. artikulua ikus dezakegu.

HIZKUNTZEN OFIZIALTASUNARI BURUZKO ZENBAIT GOMENDIO

Agintariekin, legegileek eta, oro har, gizarteko kudeatzaileek ahaleginik handiena egin beharko lukete, helburu hauek lortzeko:

- Hizkuntz arloko legeak egitean, errespetatzea gizon-emakumeek beren hizkuntza eremu publikoan nahiz pribatuan erabili nahi izatea, eta nork bere hizkuntzari eusteko eta hora garatzeko duen eskubidea ere errespetatzea.
- Konstituzioan, edo ordenamendu juridiko gorenean, lurraldeko hizkuntza guztiei estatu mailako koofizialtasuna aitortzea esplizituki, edo, behintzat, hizkuntza bakoitzari bere lurraldean ofizialtasuna aitortzea (autonomiakoa, probintziakoa, federaziokoa, kantoikoa, hirikoa, etab.).
- Zenbait estatutan banatuta dauden komunitateetan, komunitatearena berarena izango den nazioz gainerako erakunde bat sustatzea, hizkuntz eta kultur programak koordinatzeko.
- Nazioarteko informazio erakunde bat eratzea, honako eginkizun hauek bete ditzan: hizkuntz eskubideen urratzeak salatzea eta sortutako arazoei irtenbidea bilatzeko bitartekotza lanetan aritzea.

Administrazioa

4

4. ADMINISTRAZIOA

Hizkuntza jakin batek administrazioan duen erabilera aztertuz, hizkuntza horren egoeraren alderdi garrantzitsu baten berri jasotzen dugu. Era berean, administrazioarekiko harremanetan erabiltzen d(ir)en hizkuntza(k) jakiteagatik hizkuntz komunitate batek dituen alde onak edo eragozpenak ere ezagut ditzakegu.

Hirugarren kapituluan azaldu dugunez, lagineko hizkuntzen %25, gutxi gorabehera, ofizial (edo koofizial) dira. Hala ere, %13 bakarrik erabiltzen dira administrazioan ahoz eta idatziz; beraz, hizkuntza bat ofizial izateak ez du bermatzen arlo horretan erabilia izango denik. Ahoz eta idatziz erabiltzen diren hizkuntzen ia erdiak estatu hizkuntza ofizialak edo koofizialak dira; esaterako, gaztelania, errusiera, txinera, frantsesa, arabiera eta japoniera. Ia beste erdiak koofizialak dira beren lurraldean edo bertako eremu batean, baina ez estatu osoan; esaterako, katalana (España), mongoliera (Txina) edo malabarera (India). Azkenik, inolako ofizialtasunik edo koofizialtasunik ez izan arren, zenbait hizkuntza erabili egiten dira administrazio publikoan. Hala baiezta du, adibidez, acholieraren berri eman digunak:

Erabiltzen da administrazioan, jende gehienak ez baitaki ongi ingelesez. Agiri ofizial asko eta asko idazten dira acholieraz, batez ere landa eremuko komunitateetan (acholiera. Uganda).

Beste hizkuntza batzuk (%23) ahoz bakarrik erabiltzen dira administrazioan. Horietako hainbat (%7), beren lurraldeko eremu batean bakarrik bada ere, koofizialak dira. Esaterako, kabardiera (Errusiako Federakuntza), wolofera (Senegal) eta dongxiang-a (Txina). Gainerakoak (%16) ez dira ofizialak, ez zaie aitortu maila hori.

Informatzaileek esandakoaren arabera, ondorio hau atera dugu: administrazioan hizkuntza ahoz erabiltzeak ez du esan nahi botere administratiboak hizkuntza hori propio bultatzeko politikarik duenik; herritarren jarrerari zor zaio erabilera: herritarrek, beren komunitateko kideren bat administrazioko posturen batean topatzean, beren hizkuntzan egiten diote, besterik gabe. Ezin dugu esan botere publikoek hizkuntzon alde egiten dutenik eta babesten dituztenik.

Baina kezkagarria dena honako hau da: lagineko hizkuntzen %59 ez dira inola ere erabiltzen administrazioarekiko harremanetan. Beren lurraldean koofizialak diren zenbait hizkuntza ere badira multzo honetan, hala nola, nogaiera (Errusiako Federakuntza) eta aimara (Peru). Baino, nagusiki, onarpen espliciturik ez duten hizkuntzak dira administrazioan inola ere erabiltzen ez direnak; besteak beste, uitotoera (Kolonbia), cabecarera (Costa Rica) eta fongbe-a (Benin).

Hizkuntza ofizialak eta hizkuntzen erabilera administrazioan

Informatzaile askok adierazi dugutenez, beren hizkuntzak administrazio publikoarekiko harremanetan erabiltzeari dagokionez, ez dute inolako tolerantziarik hautematen. Hitzunek, beren gogoen kontra, administrazioak ezarritako trabekin eta inposizioekin egiten dute topo, eta, horien bidez, eremu urriko hizkuntzen erabilera eragozten da. Honela dio informatzaile batek:

Ez dute uzten bantawera administrazioan erabiltzen (bantawera, Nepal).

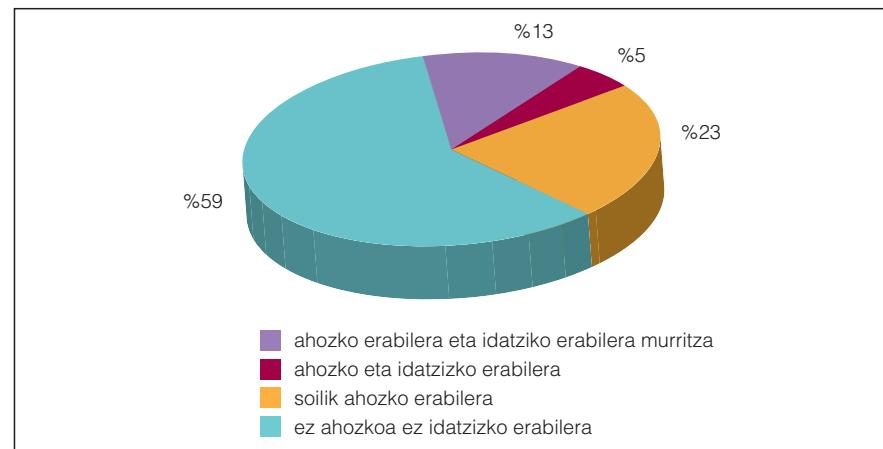
4.1. Mapa: Hizkuntz aniztasun handia baina noizbehinkako erabilera administrazioan

Hego Amerikako herrialdeetako hizkuntz aniztasuna oso handia izan arren oso hizkuntza gutxi erabiltzen dira eremu formalean. Perón, adibidez, nahiz eta Quechuera eta aimara hizkuntzak ofizialak izan, noizbehinka bakarrik erabiltzen dira administrazio publikoan.

Instituto Indigenista Peruano erakundeak emandako datuetan oinarrituta.

Bretainiar komunitateko kide batek emandako lekukotasunak gai horretan sakontzen du:

Frantziak ukatu egiten du bere lurraldean hizkuntz gutxiengorik dagoenik. Frantziako zuzenbidean “frantses komunitate nazional” nozioak baizik ez du lekuri, ez dago bestelako komunitate nozioentzako lekuri, eta herriarrak “eskubide aldetik bakarrik onartzen ditu berdintzat”; horrenbestez, diskriminatzailletzat eta “berdintasun errepublikanoaren printzipioaren aurkakotzat” jotzen du komunitate jakinen eskubideak aldarrikatzea. Frantziako Konstituzioaren 2. artikuluak, 1992an aldatu eta gero, honela dio: “Errepublikako hizkuntza frantsesa da”. Administrazioan bretainiera ez da batere erabiltzen idatziz. Ahozko erabilera, berriz, hutsaren hurrengoa edo isilpekoa da (bretainiera, Frantzia).

4.1. Grafikoa: Hizkuntzen erabilera administrazioan

Lagineko hizkuntzen ia %60 ez dira inoiz erabiltzen administrazio publikoan, ez ahoz, ez idatziz.

Hizkuntza bat administrazioarekiko harremanetan erabiltzearen garrantzia azpimarratu beharrean gaude. Erabat garrantzitsua da banakako hiztunentzat, hizkuntz arrazoiengatik baztertuak ez izateko; garrantzitsua da hizkuntz komunitateentzat, erabilera horrek komunitatearen hizkuntzari ematen dion prestigioagatik; hizkuntzarentzat ere garrantzitsua da, administrazioan erabiltzeak hizkuntza lantza dakarrelako –administrazioan erabiltzeko hizkera egokia kodetza– eta horrek hizkuntzaren etorkizuna sendotzen duelako.

HIZKUNTZAK ADMINISTRAZIOAN ERABILTZEARI BURUZKO GOMENDIOAK

- Hizkuntz komunitateetako kideek zerbitzu administratiboei ahozko eta idatzizko eskakizunak beren hizkuntzan egiteko aukera izatea eta erantzunak ere hizkuntza horretan jasotzea bermatu beharko luke botere administratiboak.
- Komunitate autoktonoetako kideek beren izenak eta bestelako identitate ezaugarriak beren hizkuntzan erabiltzeko aukera bermatu beharko luke administrazio publikoak, batetik; eta leku izen eta toponimoak tokian tokiko hizkuntzetan jarri beharko lituzke, bestetik.
- Botere publikoek biztanle-erroldak egitean hizkuntzei buruzko datuak sartu beharko lituzkete, herritarren egoera linguistikoa benetan zein den jakite aldera, eta, hala, haien hizkuntz eskubideen araberako zerbitzu egokiak eman ahal izateko.

Idazketa

5

5. IDAZKETA

XXI. mendean, iraun al dezake hizkuntza batek idazketarik gabe? Zergatik ematen zaio hainbesteko balioa hizkuntza idatziar? Zenbaterainoko idazketa dute, egiaz, hizkuntza gehienek? Zer esan nahi du hizkuntza bat estandarizatzeak? Idazketa edukitzeak literatura idatziaren tradizioa edukitzea esan nahi al du? Idazketak, gaur egun, ba al du horrenbesteko garrantzirik? Hau da, zenbateko espazioa/denbora geratuko da irakurketarako/idazketarako, telefonia, informatika eta ikus-entzunezkoak orokortzen direnean?

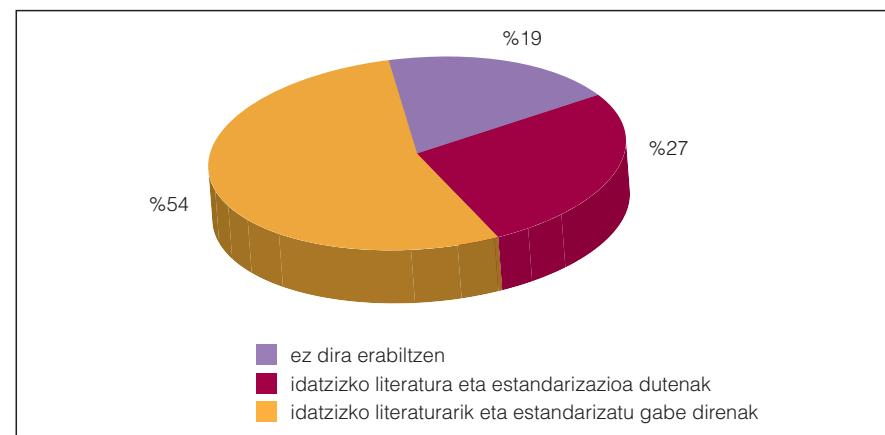
Zenbait hizkuntz komunitatek ez dute idazketa sistemarik, ezta modernotzat hartzen den zibilizazioarekin harremanik ere; hala ere, horien hizkuntzek komunitatearen komunikazio eta pentsaera funtziak betetzen dituzte, eta pentsamendu abstraktua adierazteko gauza dira, beste edozein hizkuntza bezala. Horrelako egoerak, dena den, gero eta bakanagoak dira. Kultura idatzia modernotasunaren eta gizarte askapenaren seinaletzat hartu izan da, eta, horren izenean, alfabetatze kanpainak orokortu egin dira estatu guztietan.

Horri dagokionez, garrantzitsua da alfabetatu direnak beren hizkuntzetan edo munduan nagusi diren hizkuntzetan alfabetatu diren jakitea.

Hizkuntza natiboetan alfabetatzea zaila gertatzen da sarritan, hainbat arrazoirengatik: hizkuntza askok oraindik kode idatzirik ez dutelako, hizkuntza horretan idatzitako materialik ez dagoelako, hizkuntza hori erakusteko irakasle trebaturik ez dagoelako, etab. Hala ere, ikerketa honetan lortutako datuetan ageri denez, lagineko hizkuntzen artek %80 baino gehiagotan idatzi egiten dela ziurtatzen dute hizkuntza horien informatzaileek. Dena den,

alde handia dago hizkuntza bakoitzean idatzitako materialei dagokienez: hizkuntz komunitate batzuetan, idatzizko erabilera normalizatuta dago eta idatzizko testu asko dituzte; beste batzuetan, berriz, idatzizko produkzioa murritza da (esaterako, eredu gutxi batzuetara, edo inoizka idazketan erabiltzeko alfabeto bat sortu izatera mugatzen dira).

Dena den, informatzaileek garrantzi handiko eragiletzat dute idazketa. Are gehiago, idazketa garatzea eta eremu urriko hizkuntzak hezkuntza sistemaren sustatzea helburu nagusitzat jotzen dituzte hizkuntza askoren biziraupenerako.

5.1. Grafikoa: Lagineko hizkuntzen idatzizko erabilera

Informatzaileen arabera, azterturiko hizkuntzen erdiek baino gehiagok idatzizko erabilera dute, nahiz eta estandarizatuta ez egon edo literatur tradiziorik ez izan. Are gehiago, %80 idatziz erabiltzen dira, baina hori gainestimazioa izan daiteke, eta, benetako egoera baino gehiago, nahia adieraz lezake.

Ez da harritzeko idazketa, sarritan, prestigioarekin lotzea, bereziki hizkuntz komunitateak idatzizko tradizio zaharra badu. Hala adierazten dute, adibidez, sindhi-aren, bretainieraren eta tibeteraren informatzaileek.

Material ugari bildu da tibeterazko literatur tradizioaz. Bereziki, kanta tradizionalak dira, mitoak, legendak, istorioak, olerki narratiboak, kanta luzeak eta istorio epiko heroikoak. “Geser erregearen istorioa” istorio epiko heroiko bat da; 100 ataletik gora ditu, eta 50 bertsio baino gehiago daude. Tibeteko operak, berriz, 10 obra baino gehiago dira; eta balada ere oso hedatuta dago Tibeteko eskualdeetan (tibetera, Tibet).

Lehen aipatu dugunez, komunitate askok ez dute oraindik kodetze sistema egonkorra, beren hizkuntzan idazteko. Beste batzuk, berriz, aurretik erabiltzen zituzten sistemak erabilzeari utzi eta sistema berriak erabiltzen hasi dira, arrazoi politiko edo erlijiosoengatik, eta horrek areagotu egiten ditu hizkuntza ahul batean idazteak berez dituen zaitasunak. Adibidez, abazeraren idazkera 1938 arte latindar alfabetoan oinarritua zen, eta, data horretatik aurrera, alfabeto zirilikoa erabiltzen hasi ziren.

Bestalde, hizkuntza askotan, erlijio arrazoiengatik hasi ziren idazten. Gauza jakina da hizkuntza askotan idatzitako lehen obrak Bibliaren eta beste erlijio testu batzuen itzulpenak direla. Horren adibide ditugu honako hizkuntza hauek: guaraniera, otomiera eta wayuuera, Amerikan; nyoroera, Afrikan; eta Iai hizkuntza, Asian.

XVIII. mendean jesuitak etorri zirenetik gaur egun arte, guaranierak badu alfabetorik, eta 1993tik erabiltzen da, elebitasun egoera ezarri zenetik (guaraniera, Paraguai).

Erlilio obrez gain, hezkuntza materialek (alfabetatze hastapenerako edo lehen hezkuntzarako) eta ahozko literaturaren argitalpenek osatzen dute hizkuntza askoren literatur tradizioa.

HIZKUNTZEN BERDINTASUNAZ

XX. mendean hizkuntza indigenei buruz egindako hainbat azterketa deskribtori esker, hizkuntzalaritza modernoak argitu ahal izan du ez dagoela hizkuntzarik, Mendebaldeko zibilizazioko hizkuntzen aldean primitibotzat har daitekeenik, edo haiiek baino gutxiago garatu denik. Idazten ez diren hizkuntzak, gramatika edo hiztegi libururik ez dutenak, normalean, gramatikaren deskripzioak eta hiztegiak dituztenak baino garapen gramatikal eskasagokotzat hartzen dira. Halaber, oso hedatuta dago beste ideia hau ere: behin idazten hasiz gero, horrek halako obrak egiteko eta literatura idatzia izateko aukera ematen duenez, hizkuntzak prest daude beren gaitasun gramatikala garatzeko. Ideia horiek erabat okerrak dira. Idazketak eta literatura idatziaren tradizioak ez du inolako eraginik hizkuntzen egitura gramatikalean. Idazketa izateak ez du funtsezko eraginik inongo hizkuntzaren gramatikan. Aurreiritzi hutsa da idazketak hizkuntza finkatu eta kodetu egiten duela sinestea. Giza hizkuntza oro arau zehatzen bidez egituratutako kode bat da, eta, arau zehazgarri batzuen arabera, etengabeko aldaketa prozesuan dago. Idazten diren hizkuntzak etengabe aldatzen dira, ahozkoak bakarrik diren hizkuntzak bezalaxe; eta hori da, adibidez, ingeleset eta frantseset ahozko hizkuntza eta hizkuntza idatzia bat ez etortzearen arrazoia.

Bestalde, idazketarik ez duten komunitateek oso aberats eta handia dute ahozko literatur tradizioa, ahozkotasunean garatzen eta ustiatzen baitituzte beren hizkuntzek ematen dituzten aukerak, eta aukera horiek grezierak eta latinak –esate baterako– ematen dituztenen parekoak dira; hau da, hizkuntza klasiko maila berean daude, eta hizkuntza klasikoak dira Mendebaldeko kulturan gehien miretsi izan den literatura idatzietako baten oinarri.

Batzuek oraindik ere ez dute onartu nahi izaten tribu komunitate txiki baten hizkuntzaren adierazpidea gaztelaniarena, errusierarena edota alemanarena bezain baliagarri, moldagarri eta boteretsua izan daitekeenik. Hala ere, hainbat tribu ezkuturen hizkuntzak deskribatu dituzten hizkuntzalariek –hala nola, hixkariana tribuarena (Brasil, 400 hiztun; ikus D.C. Derbyshire 1979) eta haruaiera hizkuntzarena (Papua Ginea Berria, 1.000 hiztun; ikus Comrie, 1998) aztertu dituztenek– hizkuntza horien garapena eta gramatika gaitasunak Mendebaldeko hizkuntzen parekoak direla agertu dute. Hixkariana eta haruaiera hizkuntzen gramatika ez da simplea; komunikatzeko eta adierazteko ahalmena Europako hizkuntzen parekoak dituzte.

Hizkuntza ezagun guztiak antzeko konplexutasuna eta potentzialtasun maila izateak ez du esan nahi, ordea, berdinak direnik. Hizkuntza bakoitza bere idiosinkrasiaren arabera iristen da maila horretara; ez dago alderdi horretan bata bestearen berdina den hizkuntzarik; giza hizkuntzen esparru komun horretan, nork bere gramatika nortasuna du. Munduko hizkuntza guztiak dira ekarpen original eta baliagarriak, gizakiaren eta gizarte komunitateen adierazpen eta komunikazio betebehar zorrotzearako.

Juan Carlos Moreno
Madrilgo Unibertsitate Autonomoa

Informatzaileek esandakoaren arabera, lagineko hizkuntzen %19 bakarrik ez dira idatziz erabiltzen. Hala ere, ezin dugu ehuneko hori orokor bihurtu, munduan idazketarik ez duten hizkuntzei buruzko kalkuluek hori baino kopuru handiagoa adierazten baitute. Idazketak hizkuntzari ematen dion prestigioa dela eta, gainestimazio hori komunitateko kideen

nahiaren adierazle izan daiteke: idatzizko hizkuntza eduki nahi izatearena, alegia.

Nahiz eta oso oinarrizkoa eta kaskarra izan, idazketa hizkuntzaren prestigio ezaugarritzat jotzen da, beti. Idazketak aukera ezin hobea ematen ditu komunitatearen garapenerako, eta gure informatzaileetako inork ez die die uko egiten aukera horiei, nahiz eta hizkuntz egoera jakin batzuek adierazitako gabeziek, sarritan, etsipena eta frustrazioa sortu.

Behin eta berriro nabarmendu behar da, amaitzeko, hizkuntza batek idazketa eduki edo ez eduki, ez dagoela hura gutxiesteko arrazoi linguistikorik. Aitzitik: hizkuntza gehienen ekoizpen idatziak berriak dira, baina hizkuntza guztiak dute milaka urteko ahozko literatur ekoizpena, beren mundu ikuskeraren gordailu, eta horixe da gizakion kultur ondarerako ekarpenik handiena. Modu ezin hobean adierazten du hori namuyiera hizkuntzaren informatzaileak:

Adineko pertsona batzuek kontatzen dituzten ipuin historikoak eta ahozko literaturaren beste molde batzuk antzinako aztarnak dira, belaunaldiz belaunaldi ahoz transmitituak. Ez dira inon erregistratu. Herri osagileek erabilitako zenbait madarakazio eta erlijio hitz batzuk ere izaten dituzte. Superstizio elementuak izan arren horietako istorio batzuek oraindik ere badute baliorik; izan ere, filosofia jakintza handia gordetzen dute, eta antzinako mundu ikuskeraren berri ematen digute (namuyiera, Txina).

HIZKUNTZA ETA IDAZKETARI BURUZKO GOMENDIOAK

- Hizkuntzak idatziz erabiltzea sustatzea gomendatzen da, idazketak prestigioa ematen baitie, eta hizkuntza transmititzeko eta suspertzeko aukerak handitzen baititu. Neurri hau ez dago ezartzerik hizkuntz komunitatearen onespenik gabe, ezta beharrezko finantzaketaik gabe ere.
- Zientzialariek estandarizazio lanetan hizkuntz komunitateekin batera lan egin dezaten eragitea gomendatzen da, komunitateek haien laguntza behar eskatzen dutenean bereziki.
- Edozein hizkuntzaren funtsezko erabilera ahozko dela ez ahaztea gomendatzen da, eta oroitza transmisiaren eta erabilera ohikoa izatearen baitan dagoela hizkuntzek irautea.

5.1. Mapa. Amerika erdialdeko hizkuntzak

Pecheraren (Honduras) informatzailearen arabera, hizkuntza horretan ez dago idazketa tradiziorik; ahozko tradizioa besterik ez dago. Mapa honetan Mexikoko eta Erdialdeko Amerikako hizkuntzak adierazten dira.

Iturriak: Wurm, Mühlhäusler eta Tryon (1996), England (1994), Moseley eta Asher (1994, eta K'ulb'il Yol Twitz Paxil- Academia de las Lenguas Mayas eta Instituto Hondureño de Antropología erakundeek emandako datuak.

Hezkuntza

6

6. HEZKUNTZA

“Pertsona orok eduki behar du berak nahi duen hizkuntzan adierazteko eta bere obrak sortzeko eta hedatzeko aukera, bereziki bere ama hizkuntzan; pertsona orok du bere identitate kulturala errespetatuko duen kalitatezko hezkuntza eta heziketa jasotzeko eskubidea” (Kultur Aniztasunari buruzko UNESCOren Deklarazio Unibertsaleko 5. artikulua, 2001eko azaroaren 2koan)

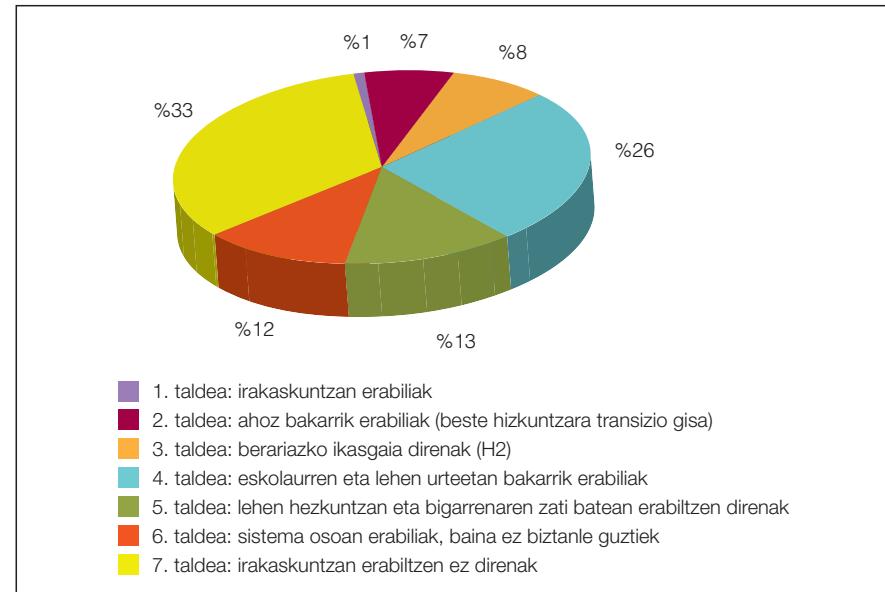
Hezkuntzak ez dio hizkuntzari berezko ezeren ekarpenik egiten. Historian zehar, hizkuntza guztiak garatu eta transmititu izan dira, beren inguruan sortutako eskola instituzioak edozein izanda ere. Hala ere, hezkuntza sisteman erabilia izanak prestigio aipagarria ematen dio hizkuntzari. Baino hizkuntza nagusiak hezkuntzan esklusiboki erabiltzeak, gehienetan, hizkuntza uniformatzea, hizkuntzak eta kulturak galtzea eta milaka urtetan eraikitako identitateei uko egitea ere bultzatu izan du. Galera horiek eta horiek eragiten dituzten deserrotze eta gizarte marginazioak isildu eta gutxietsi egin izan dira, nazio batasunerako politikak golesteko; hain zuzen ere, estatu-nazioen –eta baita horien kolonien eta horien eraginpeko herrialdeen– hizkuntz eta kultur uniformetasuna eragin dituzten politikak goratzeko.

Are gehiago; hezkuntza politika horrek eskola elebakar eredu bat sortu du, Europako eta Mendebalde osoko herrialde askotan orokortua, eta horrek kontraesan izugarriak eragin ditu komunitate elebidun eta eleanitzetan, eta baita estaturik gabeko, migratzaileen eta hiztun gutxiko hizkuntza guztietan ere.

Ama hizkuntzan eskolatzea funtsezko eskubidea da, UNESCOk 1953tik onartua. Dena dela, hizkuntz komunitate gehienek ezin dute eskubide hori erabili. Munduko hizkuntza gehienek ez dute transmitituak izaten eta

garatzen lagunduko dien eskola sistemarik. Informatzaileen testigantzen arabera, %33k adierazten dute eskoletan ez dela hizkuntza hori erabiltzen. Bestalde, legeak eremu urriko hizkuntzak erabiltzen utzi arren, askotan, praktikan eskolatik kanpo geratzen dira hizkuntza horiek. Horrela adierazten du kuviera hizkuntzaren informatzaileak:

Ustez, hezkuntza elebidunerako bitarteko gisa erabili behar da hizkuntza, eta oinarritzko hezkuntzan irakasgai gisa. Hala ere, hainbat arrazoirengatik, egiaz hori ez da betetzen (kuviera, India).

6.1. Grafikoa: Hizkuntzak hezkuntzan, erabileraren arabera multzokatuta

Galdetegiaren bidez bildutako datuek adierazten dutenez, hizkuntzen %33 ez dira inola ere erabiltzen hezkuntza sistemaren.

Haurrak eskolatzean, eskolan horien hizkuntzaren inolako arrastorik ez badago, ez da erraza asmatzen zer probetxu aterako duten eskola horietatik. Egoera hori –hau da, hiztun horien identitatea ukatzea– pentsaezina da hizkuntza nagusiak dituzten komunitateetako hiztunentzat. Hezkuntza zenbait hizkuntzaren bidez bakarrik transmiti daitekeela edo hobe dela hizkuntza nagusietan bakarrik egitea uste izanez hazi izan dira herritar horiek. Eta, askotan, iritzi horixe eragin nahi izan zaie eremu urrikoak eta hezkuntza sisteman arrastorik gabeak diren hizkuntzen komunitateetako herritarrei ere.

Argudioak ikaragarri bihurriak dira: bateren baten iritziz, horrela, komunikazio arazoak ekiditen dira; besteren batek dioenez, berriz, hizkuntza nagusia ikastea da komunitate guztientzat probetxugarriena, zeinahi delarik ere haien hizkuntza, hizkuntza nagusia ikasteak gizarte garapena baitakar; beste batzuen arabera, ez dago eskoletan hizkuntza guztiak irakatsi ahal izateko behar beste baliabiderik. Kontua da nagusitasun egoera hori betikotu egingo dela, baldin eta eremu urriko hizkuntzak erabiltzen dituzten haurrek hezkuntza beren hizkuntzetan jasotzen ez badute.

Hala ere, badago itxaropentsu izateko arrazoirik mundu osoko eskoletan –batez ere, hezkuntzako lehen mailetan– erabiltzen diren hizkuntzak kontuan hartzean. Azertutako laginean, hizkuntza gehienak (%67) erabiltzen dira, nola edo hala, hezkuntza sisteman. Hizkuntzen %12 inguru eskoletan erabiltzen dira, modu onean oro har, eta, gehienetan, hizkuntza ofizialak edo koofizialak izaten dira; esaterako, galesera (Britainia Handia) eta bielorrusiera (Bielorrusia). Hizkuntzen %13, oro har, lehen hezkuntza osoan erabiltzen diren arren, gehienetan, hizkuntza horiek ez dute ofizialtasunik eta botere publikoek esku ez hartzearen ondorioak jasaten dituzte. Britainierako (Frantzia), tamazight hizkuntzako (Maroko) eta somalierako (Somalia) informatzaileek eman digute horrelako egoeren berri.

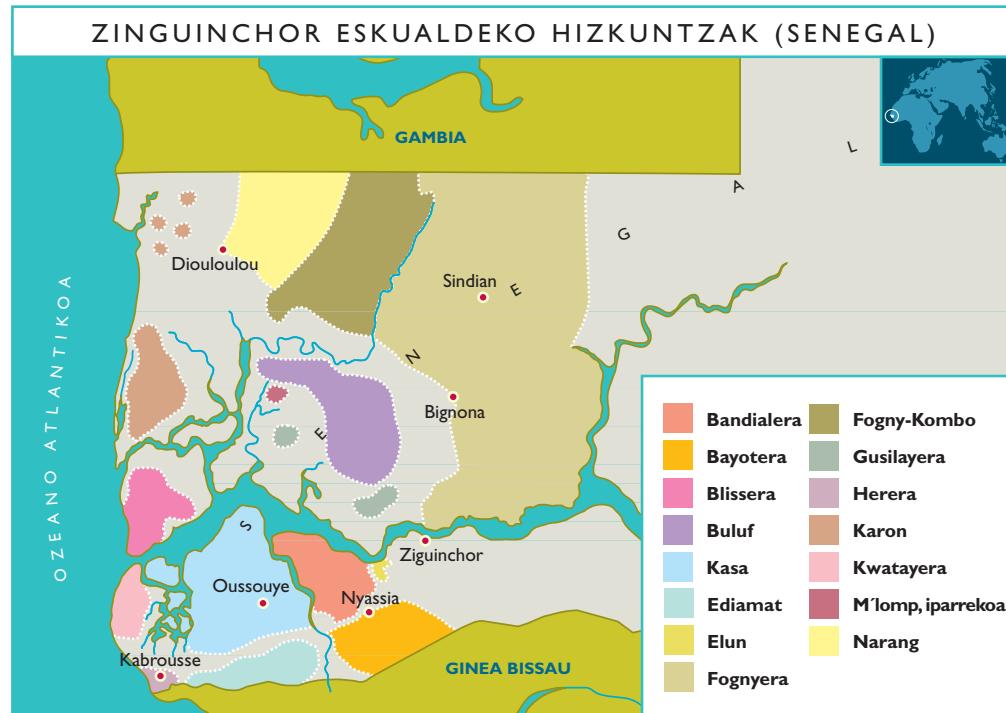
Azertutako hizkuntzen %26 eskolaurreko eta lehen hezkuntzako lehen mailetan bakarrik erabiltzen dira. Oro har, irakaskuntzan sartu berri diren hizkuntzak dira, eta, askotan, herriak berak bultzatuta eta botere publikoaren babesik gabe. Gainerako kasuak honela banatzen dira: atzerriko edo bigarren hizkuntzatzat irakasten diren hizkuntzak (%8), eta eskolan erabiltzen den hizkuntza ikasi arte ahoz erabiltzen direnak (%7). Horrela adierazten du cun hizkuntzaren informatzaileak:

Garai batean, lehen hezkuntzako hezkuntza baliabide gisa erabili zen hizkuntza. Azkenaldian, mandarinera sustatzearen ondorioz, cun hizkuntza baliabide osagarri gisa baino ez da erabiltzen, oinarrizko eskolak emateko (cun, Txina).

Hezkuntza elebiduna eta eleanitza

Delors-ek egindako hezkuntza txostenean (UNESCO, 1996) argi ageri denez, ezinbesteko da belaunaldi berriak prestatzea, egungo informazio gizarteak ematen dituen aukerez baliatu ahal izan daitezen. Gainera, gero eta gehiago eskatzen da nazioarteko harremanetan erabiltzen diren hizkuntzak jakitea. Baina hezkuntzak porrot egingo du, baldin eta, hori lortzearen, ahaztu egiten baditu, baztertu edota bertan behera uztea eragin, pertsonen eta komunitateen izaera eta integritatea osatu dituzten hizkuntza eta kulturak.

Herri askotan erabat naturaltzat dituzte elebitasuna eta eleanitzasuna. Izen ere, gure ikerketan azertutako komunitateen %64k adierazi dute kide gehienak elebidunak dituztela, eta %10ek, berriz, gehiengoa eleanitza dela. Komunitate horiek ederki frogatu dute egon daitekeela (eta sarritan egoten dela) bizikidetza eta komunikaziorik hizkuntza desberdinak

6.1. Mapa. Zinguinchor eskualdeko hizkuntzak

Senegalen hizkuntz aniztasun izugarria dago. Hizkuntza batzuek (esaterako, balanterak edo safenerak) nolabaiteko prozesua izan dute; beste hizkuntza batzuek (esaterako, basarierak edo badyarerak), berriz, ez. Mapa honetan, Ziguinchor-eko eskualdean erabiltzen diren hizkuntzak adierazten dira.

erabiltzen dituzten komunitateen artean, eta eleanitzasunak ez dakarrela ez inkomunikaziorik, ez kohesio faltarik taldean, komunitatean edo estatuan.

India eredu ona da. Askotariko izaera edukitzeak ez du inolaz ere pertsonaren integritatea arriskuan jartzen. Erraztasun osoz txandakatzen –eta nahasten– dituzte kodeak Indian, eta askatasunez joka dezakete, helburu eta funtzioren arabera gaitasun maila desberdineko hizkuntzak erabiltzeko (Annamalai, 2001); eta hori ere modu errealista izan daiteke urrunago dauden eta desberdinagoak diren pertsonenkin harremanak izateko, hizkuntz aniztasunari uko egin gabe. Gizakiaren historian interesgarriagoak, demokratikoagoak eta naturalagoak dira kode desberdinen arteko erlazioak, edozein motatakoak izanda ere, behartuta ezarritako uniformetasuna baino, hartara makurtu beharra dagoela dirudien arren.

Beste erronka bati heldu behar dio, beraz, hezkuntzak. Ama hizkuntza ez da nahikoa. Gutxienez beste hizkuntza bat jakitea ere komenigarria da, eta, askotan, hezkuntza eleanitzari ere heldu behar izango dio. Hala ere, beste hizkuntza batean gaitzea jorratzen duten programa guztiak (elebidunak nahiz eleanitzak) ez dute bermatzen hori lortuko denik. Eedu elebidunen artean emaitza positiboak lortu dituzten bi eredu nabarmenduko ditugu: mantentze ereduak eta murgiltze ereduak.

Eremu urriko hizkuntzetako hezkuntzako mantentze ereduetan, ikasleen ama hizkuntza erabiltzen da irakaskuntzako hizkuntza gisa, eta ikasleek hizkuntza nagusia ere ikasten dute, bigarren

hizkuntza gisa. Murgiltze eredu tradizionaletan, berriz, eremu urriko hizkuntzetako hiztunek hizkuntza nagusia ikasi behar dute, eta ez zaie inolaz ere kontuan hartzen berezko hizkuntza.

Bestalde, murgiltze programak sarritan erabiltzen dira, eremu urriko hizkuntza irakasteko. Programa horiek arrakasta handi samarra izan dute zenbait kasutan (esaterako, maoriera, euskara edo galeseraren kasuetan), hizkuntza horietan hiztun kopurua gehitzea lortu baitute, hezkuntza sistemaren bidez.

Arrakasta izateko, hezkuntza elebidunak –eta hezkuntza eleanitzak are gehiago– ekonomia eta giza baliabide ugari behar dituela azpimarratu beharrean gaude, edozein hezkuntza programak bezala. Ondo trebatutako irakasle elebidunak (edo eleanitzak) eta ikasmaterial egokiak behar dira. Familiak programari babesia ematea ere garrantzitsua da.

Gainera, ez dugu ahaztu behar hezkuntza sistema erabat lagungarria izan daitekeela eremu urriko hizkuntza bat suspertzeko, beste ekimen batzuk ere bultzatzen baldin badira, bai eta hizkuntz komunitatearen onarpen sozial hutsarekin ere.

Dena dela, azpimarratu beharra dago beste hizkuntza bat ikasteak, beste kultura baterako –eta mundua ulertzeko beste ikuspegi baterako– sarrera emateaz gain, ez duela zertan eragin norberaren hizkuntza galtzea. Horren lekuko ditugu munduan diren milioika pertsona elebidunak edo eleanitzak.

INDIGENEN HEZKUNTZA ELEBIDUNA

Nire ustean, indigenen hizkuntzan diharduen hezkuntzaren zeregina, bai eta eskolarena eta irakaslearena ere, ideia hau transmititzean datza: gure hizkuntza guk geuk gorde, aztertu eta garatu behar dugu. Hizkuntzaren bidez baino ez dugu lortuko geure ezagutzan sakontzea.

Ni ashaninka naiz, nire herria ashaninka da, nire ikasle guztia ashaninka dira, eta guztiak hitz egiten dute ashaninkeraz; beraz, zer dela eta irakatsi behar dut portugesez? Ez diot inolako zentzurik ikusten ikasgelan portugesez lan egiteari; hala egingo banu, hizkuntzak berarekin dakartzan edukiak, xehetasun txikiak, galduko nituzke. Indarra kenduko nioke gure hizkuntzari, gure hizkerari, beste hizkuntza batean ariko bainintzateke lanean. Ashaninka ikasleekin ashaninkeraz lan eginez gero, gure ezagutza bera hobeto ulertzeko eta horretan sakontzeko aukera ari naiz ematen, eta, aldi berean, gure hizkuntza indartzeko aukera ere bai.

Portugesezko zenbait esaldi ez dago gure hizkuntzara itzultzerik, esanahi gabeak dira, gure mundua bestelako baita. Estate baterako, indigena ez den gizarteari buruzko gertaeraren batez jarduteko, ez dago adierazpiderik gure hizkuntzan, gure erreferentziak bestelakoak direlako, gure mundua bestelako delako. Gure hizkuntza garrantzi handikoa da; izan ere, geure parte dela sentitzen dugu, eta, gainera, ez du inolako ekarpenik egiten eskola indigena bat edukitzeari, bertan beste hizkuntza batean lan egiten bada.

Nagusi den gizarteareniko zubi lana egiteko pertsonak behar ditu gure hizkuntzak, haien gabe ez baitugu gure lurraldea defendatzerik. Lan egin ahal izateko, nahitaezkoa da gure inguruaren kontzientzia izatea; horregatik behar ditugu bitarteko pertsona horiek. Bainan pertsona guztiak ez dute zertan zubi lan hori egin. Horretarako, Brasil eta beste herrialde batzuek

badituzte diplomazialariak, harreman eta negoziazioetan jarduten dutenak. Bainha hemen guztiz kontrako gertatzen da: denek jakin behar dute portugesez. Gurasoek beraiek ere exijitzen dute guztiak portugesez ikastea; portugesa daukate mendekotasunetik ihes egiteko aukera bakartzat.

Nik, ordea, aurkakoa deritzot. Izan ere, portugesez ikasiz gero, beste gizarte horren mendeko bihurtuko zara, ez zaude zeure gizartearren mende. Beste gizarte horren mende egongo zara, beste hizkuntza batean murgilduta egongo zarelako. Horregatik gabiltza horrela lanean. Zubi lana egingo duten pertsona horiek behar dira, baina ez dute denek izan behar bitartekari. Eskolan sei edo zazpi lagun inguru ari dira lanean bitartekotza lan horretarako prestatzen.

Gure eskolan oso argi daukagu. Komunitatearekin hitz egiten dugu, ez daitezten hainbeste kezkatu portugesa dela eta; ez da ezer aurreratzten besteen hizkuntza ulertu nahirik; nahikoa da munduaz jakitea eta zure inguruko gizartearren bizimodua ezagutzea.

Gure ezagutzak baliorik baduela ulertu beharra daukagu, eta gurea dena balioetsi. Horretarako da garrantzitsua, nire uste, hizkuntza; aukera eman behar zaio gehiago hazi eta ez dadin gal. Izan ere, zenbat eta gehiago ikasi beste hizkuntza bat, hainbat eta gehiago uste izango duzu zeurea baino aberatsagoa dela; eta ez da hala. Hizkuntza, berez, erabiltzen duen herriaren kultur garapenaren eta zientziaren mende dago. Zenbait irakasle indigenak oso pobretzat daukate hizkuntza indigena; baina, zer dela-eta diote halakorik? Bada, urte askoan portuges hizkuntza ere erabiltzearen poderioz beren hizkuntzaren oreka osoa galdu eta ama hizkuntza balioesteari utzi ziotelako.

Eskola barruan horrela mintzatzen naiz beti: irakaslea da hizkuntza, zientzia eta kultura lantzeko lehenengo erreferentzi puntuia. Gure hizkuntza landu eta indartu ahal izateko, arazoak hautemateko, ikasleengandik hasi beharra daukat. Ikasleen egoera aztertu ondoren, adinekoen egoera aztertzeari ekiten diot. Gazteen arazoak konpondu ahal izateko, adineko pertsona hartuko dugu ikasgelan landu beharreko hizkuntza indigenaren erreferentziatzat. Adinekoek gazteak heztekodarabilten espazioa da norberaren hizkuntza, kultura eta ezagutzak indartzeko hezkuntza gune garrantzitsuena; izan ere, funtsezkoa da adinekoen irakasteko modua.

Gure komunitatearen baitan garrantzi handia ematen diogu horri, adinekoak baitira pertsonarik garrantzitsuenak hizkuntzaren auzia lantzeko. Hain hizkera, azalpenak emateko hartzen duten denbora –bestelako erritmo bat baiitate irakasteko—... dena ondo antolatuta dago adinekoen buruan. Hori da gure mundua. Ikasle askok molde horiek ekartzen dituzte eskolara. Adinekoen jakintza mota hori dugu erreferentzi puntuia, naturarekin bat datorren eskola edukitzeko; tradiziozko jakintzaren ekarria da, hizkuntza indigenaren bidez helarazia.

Isaac Pianko Ashaninka
Acre-ko Irakasle Indigenen Erakundea (OPIAC), Brasil

HIZKUNTZA ETA HEZKUNTZARI BURUZKO GOMENDIOAK

Estatuetako, eskualdeetako eta tokian tokiko botereek, hezkuntza eta kultur alorretako kudeatzaileek bereziki, aintzat hartu beharko lituzkete gogoeta hauek:

- Guztiok izan beharko genuke eleanitzasuna helburu eta eskakizun, ez bakarrik eremu urriko hizkuntzetako hiztunek. Ez da nahikoa norberaren komunitatearen hizkuntza jakitea, ez eta estatuko hizkuntza bakarrik jakitea ere.
- Idazketarik ez edukitzeak ez du eragotzi behar eskolan hizkuntza bat erabiltzea; ahozko erabilera bultzatzeak –formal nahiz ez formalak– izan behar du hezkuntzaren lehentasuna, bai hizkuntza idatzietan bai ahozkoetan; are gehiago hizkuntza batek erabilera urria badu gizartean.
- Gizaki eleanitzak edo, gutxienik, elebidunak sortzea lortu duten hezkuntza ereduak dira hizkuntz aniztasunari eusten gehien lagun dezaketenak, eta, horrenbestez, baita hizkuntz komunitate guztien identitate eta osotasunari eusten ere.
- Eleanitz izatea oso baliagarria da gaur egun, nahiz eta hizkuntza horietan gaitasun berdina ez izan. Merkataritza trukaketarako, adibidez, oso lagungarria da ahozko hainbat esaera ezagutzea; gizarte eta politika harremanetarako, ahozko erabilera du lehentasuna; teknologian ere, nahikoa izan daiteke hizkuntza batzuetan irakurtzen jakitea. Alegia, hizkuntzak jakitea, berez interesgarria eta adimenerako aberasgarria izateaz gainera, erabilgarria ere bada. Eskolak, beraz, hizkuntzen ikaskuntzan lortzen diren ikasketa maila guztiez gozatzen eta horietako bakoitzari etekina ateratzen erakutsi behar du.

Hedabideak

7

7. HEDABIDEAK

Hedabideetan hizkuntzari ematen zaion erabilera funtsezko ondorioak ditu. Hedabideek oso eragin handia dute hizkuntzaren barneko alderdian (hedabideetako erroregistroari dagozkion lexiko, gramatika eta diskurtso formak sortzea), eta, aldi berean, hedabideetan erabilia izanak nolabaiteko prestigioa ematen dio hizkuntzari. Ahozko eta idatzizko hedabideetan egoteak, hizkuntz komunitate bateko kideen arteko komunikazioa ahalbidetzeaz gain, eragin positiboa izaten du hiztunek (eta ez-hiztunek) hizkuntza horretaz duten pertzepzioan.

Ikerketaren emaitzek adierazten dutenez, hizkuntzen %47 ez dira inola ere hedabideetan erabiltzen. Gainontzeko %53tik, hizkuntza gutxi batzuk hedabide guztietan erabiltzen dira (irratian, telebistan, egunkarietan edota Interneten). Talde honetan daude munduan hedatuen dauden hizkuntzak; hala nola, ingelesa, arabiera eta gaztelania, eta estatuetako hizkuntza ofizial gehienak. Beste hizkuntza batzuek nolabaiteko presentzia dute hedabideetan, baina horien artean alde izugarriak daude, eta, sarritan, hori hizkuntz komunitateak eskura ditzakeen baliabideen araberakoa izaten da.

Hizkuntza bat ofizialtzat onartua izateak (edo hizkuntza batek hiztun kopuru handia izateak) ez du bermatzen hizkuntza hori hedabideetan erabiliko denik. Quichuera hamar milioi hiztun inguruko hizkuntza ofiziala da, baina ez dute hedabideetan apena erabiltzen. Islandiera, aldiz, 300.000 hiztun inguruko hizkuntza da, eta hedabide mota guztietan erabiltzen da.

Zenbaitetan, kultura eta hizkuntza nagusiek beste hizkuntza batzuk hedabideetan garatzea galarazi dute, eta hedabideen eraginaz baliatu izan dira homogeneizazioa lortzeko, beren hizkuntza eta kulturaren ikuspegitik.

Irratia da garapen handien eduki duen hedabidea, baita baliabide gutxien dituzten hizkuntz komunitateetan ere. Aztertutako hizkuntzen artean, %26k bakarrik dute sarbidea prentsa idatzian, eta %23 telebistan agertzen dira nola edo hala. Irratian erabiltzen diren hizkuntzak, aldiz, %44 dira.

GIZARTE HEDABIDEAK HIZKUNTZA GUTXITUEN ZERBITZURA

Gizarte hedabideak dira tresna boteretsuenetakoak, hizkuntzak eta kultur identitateak arau bihurtu, aldatu edo finkatzeko. Kanpoko paisaian eta etxe bakoitzaren barne-barnean daude. Balioak, jarrerak eta identitateak ere moldatzen dituzte, euri fina balira bezala, gizakiaren poro guztietan sartuz. Era berean, masiboak direnez, beste instantzia batzuek –eskolak, esate baterako– baino indar handiagoz islatzen dute giroaren presio globala. Horregatik, menderatutako edo baztertutako taldeek (indigenak, lanera etorritako etorkinak, errefuxiatuak...) mehatxatuta izan ditzakete bai euren hizkuntza, bai identitatea.

Latinoamerikan, adibidez, bertako jatorrizko hizkuntzak berandu eta oso neurri txikian sartu ziren hedabideetan. Berrogeita hamarreko hamarkadan, transistoreari esker, komunikaziorako ordura arte izandako oztopo asko gainditu ziren: erreppide txarrak, elektrizitate falta, analfabetismoa, elebakartasuna... Bertako hizkuntza nagusiak zerabiltzaten irratia edo programak hasi ziren agertzen. Zenbaitetan, gainera, handia zen entzuleen parte hartzea; hiztun askoko hizkuntza gutxi zeuden herrialdeetan eta estatuak irriatziaren gainean hainbesterako kontrolik ez zeukanetan gertatu zen hori, bereziki. Telebista komertzialean eta eguneroko prentsan, aurrerakuntza hutsaren hurrengoa da, eta zinema eta bideoaren arloan egindako gutxia oso sakabanatuta dago.

Hedabideetan hizkuntza bat edo beste erabiltzeak funtziogunetik ugari izan ditzake: ulergarritasuna erraztu edo oztopatzearaz gain, adierazgarritasun

funtzio garantzitsua betetzen du; bereziki, sentimenduetara heltzeko soinua eta irudia erabiltzen dituzten hedabideek. Horietan hizkuntza eta kultura jakin batzuei lekurik uzten ez bazaie, edo kultura eta hizkuntza jakin horiek delituei lotutako egoeretan bakarrik erakusten badira, edota gutxiespen konnotazioekin, gehiago baztertzen dira, eta azkartu egiten da horien galera. Baztertutako hizkuntza baten hiztunek ikusten badute hizkuntza horri tratu positiboa ematen zaiola giza hedabideetan, gora egiten du autoestimuak, eta baliteke azkenean elite nagusiek hizkuntza horren presentzia onartzea ere.

Gizarte hedabideek, baldin eta hizkuntza gutxituen aldeko funtzio positiboa indartu nahi badute, inguruko errealitatearen aniztasuna islatu behar dute beren programazioaren giro eta testuinguru osoan. Hizkuntzen, irudien eta edukien erabilera herralde edo lurraldea kultura eta hizkuntza askokoa dela azaldu behar du, era positiboan.

Herrialde eleanitz bakoitzean, gainera, neurri hauek hartu beharko lirateke:

- Eremu urriko hizkuntzen hiztun natiboak hedabide desberdinaren erabilera gaitza; eta, aldi berean, gutxienez igorpen kanal erregular bat bermatza, leku, komunitate linguistiko eta hedabide mota bakoitzeko.
- Hizkuntza horiek erabiliko dituzten komunitate irratia sortzea, horien autogestio prozesuak bultzatzea eta hizkuntza bera darabilten irratien artean kateak osatzea.
- Hizkuntza gutxituetan egindako disko, kasete, film eta bideoen ekoizpena eta bilketa sustatzea; baita ahalik eta gehien banatzea ere hedabide nagusietan eta gainerako zabalkunde sareetan.
- Tokiko hizkuntzak sistemaz erabiltzea kartel, leku eta ekitaldietan, eta baita Interneten ere.

Xavier Albó

Nekazarien Ikerketa eta Sustapenerako Zentroa (CIPCA), Bolivia

Hedabideetan hizkuntza baten erabilera bultzatzen edo oztopatzenten duten eragile guztietatik, bi azpimarratu behar dira: hizkuntzaren lege estatusa eta hiztunen kontzientzia eta jarrera linguistikoak. Lehenari dagokionez, lotura estua dago hizkuntzaren ofizialtasun mailaren eta hizkuntza hedabideetan erabiltzearen artean; hau da, hizkuntza ofizial edo koofizialak gehiago erabiltzen dira hedabideetan, inongo ofizialtasunik gabeak baino. Gehiago zehaztuz, hizkuntza ofizial eta koofizialen ia %90 erabiltzen dira, nola edo hala, hedabideetan.

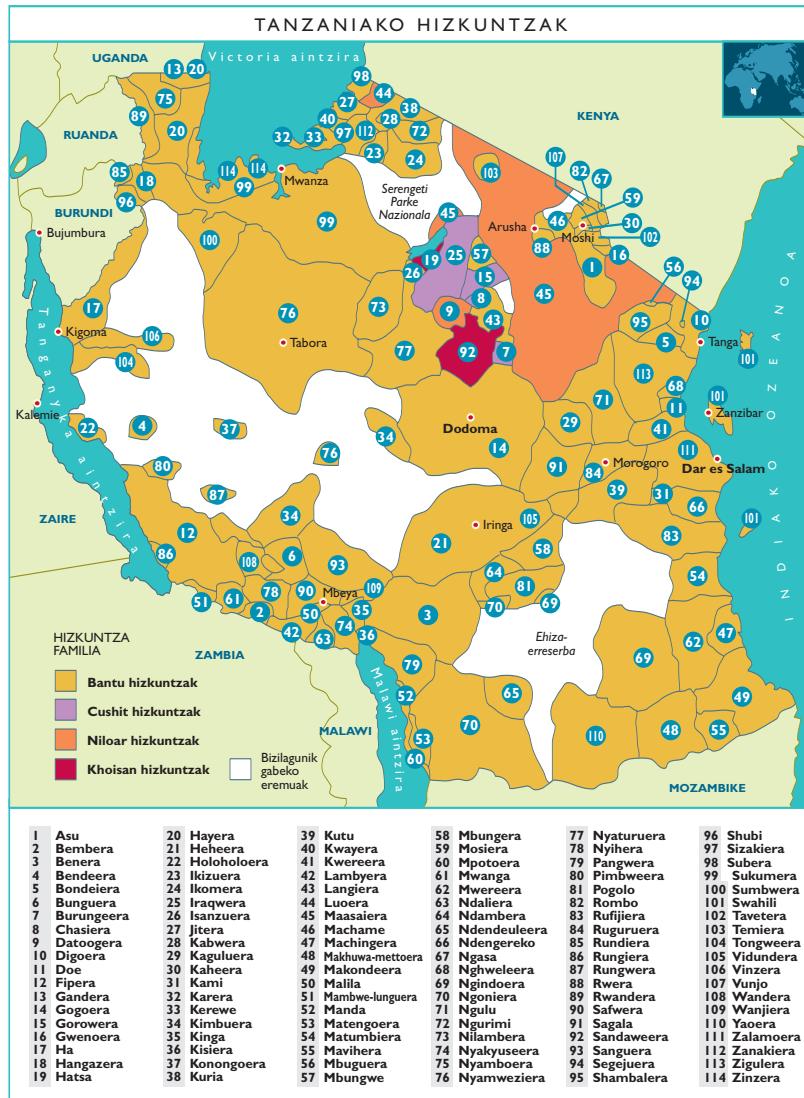
Hala ere, garantzitsua da adieraztea horrek ez duela esan nahi ofizialtasun eza gaindiezineko traba denik hizkuntza bat hedabideetan erabilia izateko. Adibide gisa, ijitoeraren kasua aipa daiteke, beste askoren artean.

Errumanianko telebistan astean bi orduz emititzen da ijitoeraz. Ijitoek bost aldizkari dauzkate, ijitoeran egindako testu batzuk dituztenak. Gainera, hizkuntza horretan egindako hiru irrati programa ere badituze (ijitoera, Errumania).

Hiztunen kontzientzia linguistikoak eta euren hizkuntzan egindako hedabideak aurrera atera nahi izateak ere berebiziko garantzia dute. Hala ere, finantza baliabide eza dela eta, batzuetan, zaila gertatzen da komunitate txikietan edo botere gutxikoetan inolako hedabiderik garatzea.

Eremu urriko hizkuntzen etorkizuna eta Informazio eta Komunikazio Teknologiak (IKT)

IKTen zabalkundeak aldaketa nabarmenak eragin ditu mundu moderno delako honetan, ez bakarrik gure bizitza profesionalean, baita gure

7.1. Mapa. Tanzaniako hizkuntzak

Hedabideak eta Tanzanian hitz egiten diren hizkuntzak

Ehundik gora hizkuntza hitz egiten dira Tanzanian. Horietatik gutxi batzuk bakarrik erabiltzen dira hedabideetan. Oso orokortuta dago swahilia funtzi nagusietan erabiltzea. Mapa honetan Tanzaniako hizkuntzak adierazten dira.

Grimes-en lanetik (2000) hartutako datuak

aisialdian ere. Gero eta denbora gehiago ematen dugu IKT berriak erabiltzen eta horiei buruz ikasten, eta gure gizartea, agintariak eta aitzindariak ohartzen dira teknologia horien garantzi handiaz. Hizkuntz komunitate askotan, beren hizkuntza txiki eta ahulek ez dutela bizirauteko aukerarik edukiko uste dute, hizkuntza horien erabilera Interneten behintzat bermatzen ez bada. Komunitate horietan, teknologiak ematen dituen aukerez baliatzen ez badira, beren hizkuntzek inoiz baino eragozpen gehiago izango dituztelakoan daude.

Internet erabiltzearren bidez, urrutiko komunikazioa hobe dezakegu, eraginkortasun handiz; ikastaroak eman edo jaso ditzakegu, gure etxetik edo lantokitik irten gabe; materialak erraztasunez argitara eman ditzakegu, inprimatzeak eragiten duen kostu handia ordaindu gabe. Hala ere, Internet edo beste IKT batzuk erabiltzeak badu alderdi negatiborik ere: hizkuntz eta kultur aniztasunaren murrizketa bizkor dezakete, ingelesa eta beste hizkuntza batzuk erabiltzeko joerari eusten badiogu. Gainera, ekonomi baliabideak dituzten komunitateek bakarrik erabili ditzakete IKTak. Hizkuntza asko mantentzeko IKTak erabiltzeak duen garrantzia onartzen badugu ere, oso kontuan izan behar dugu hizkuntz komunitate askok ez dituztela behar beste ekonomi baliabide, teknologia horiek erabili ahal izateko.

HIZKUNTZEI ETA HEDABIDEEI BURUZKO GOMENDIOAK

UNESCO Garapenerako Kultur Politikei buruzko Gobernu Arteko Konferentzia antolatu zuen Stockholm-en, 1998an. Konferentzia hartan proposatu bezala, informazioaren gizartean kultur eta hizkuntz aniztasuna sustatzeko gomendatu behar zaie estatuei. Hango funtsezko gomendioetako batzuk gogoratuko ditugu:

- Hizkuntzen esparruan erabakitzeko gaitasuna daukaten agintari eta erakundeek aintzat hartu behar dute honako aukera hau: eremu urriko hizkuntz komunitateak irratzi, prentsa idatzi, telebista eta Internet zerbitzuez hornitzea.
- Hizkuntz komunitateen baitan sortzen diren ekimenak bultzatu egin behar dira. Sustatu egin behar dira komunitateetan sortzen diren hedabideak, bertako kideei errealitatearen euren ikuspegiaz informatu eta entretenitzeko aukera ematen dietenak.
- Alde horretatik, honako hau egin dezatela eskatzen zaie hedabideei eta informazioaren profesionaliei: hizkuntz aniztasuna balioetsi eta bultzatzea, horien erabilera prestigioa ematea hizkuntza guztietako eremu guztietan, eta aurreirizti linguistikoen aurka borrokatzea; hain zuzen ere, hizkuntza txikien erabilera eta sustapena gutxiesten duten aurreiritzi linguistikoen eta gizartea hizkuntz globalizaziorako bidean jartzen duten aurreiritzi linguistikoen aurka. Beste eskaera bat ere egiten zaie: euren hizkuntza eta kulturak mantendu eta garatzeko lan egiten duten hizkuntz komunitateetik heldutako berriak era positiboan hedatzeko konpromisoa har dezatela.
- Hizkuntzen erabilera orekatua sustatu behar da komunikazio eta informazio teknologia berrien artean, eta, ahal den neurrian, teknologia horiek eskuratzeko erraztasunak eman hizkuntz komunitateei. Alde

horretatik, UNESCOren 20. osoko bilkuran onartutako deklarazioa gogoratu behar dugu. 2001eko azaroaren 2an egin zen bilkura hura, eta Kultur Aniztasunari buruzko Deklarazio Unibertsala onartu zuten. Bertan, eskaera hauek egin zitzaizkien Estatu Kideei: alde batetik, ziberespazioko hizkuntz aniztasuna bultzatzeko; bestetik, berriz, eduki publikoari dagokion informaziorako sarbide unibertsala eta doakoa sustatzeko, mundu mailako sareak baliatuz.

Erljioa

8

8. ERLJIOA

Erljioa multzo zabala da, nolabait; sakratutasunaren adierazpideek eta sinesmenek, harekiko mirespen eta beldur sentimenduek, gizabanakoaren eta gizartearen jokabiderako arau moralek, hura gurtzeko errituek... horiek guztiak osatzen dute erljioa. Erljioa hizkuntza barneko eragile garrantzitsua da hizkuntzen garapenean, kontzeptualizazio mitiko eta sinbolikoa sortzen baitu, kultura guztiez gaindikoa eta kultura horietako bakoitzean eragiten duena. Bestalde, hizkuntzaz kanpoko eragile funtsezkoa ere bada, erljio instituzioek gizarte guztietan boterea duten neurrian. Erljio instantzia eta jardunetako hizkuntzari ematen zaion prestigioarekin lotzen da eragile hori.

Boterea duen aldetik, erljioak sekulako eragina du munduko hizkuntzen aniztasunean; izan ere, hizkuntza edo aldaera jakin bat gainerakoekiko nagusi dadin eragin ahal izateaz gain, haren erabilera ahuldu ere egin baitezake, hura erljio jardunetatik kanpo utziz. Kasu batzuetan, erljioek hizkuntzei buruzko aurreiritzia zabaldu izan dituzte, baina, beste batzuetan, berriz, erljioak oso lagungarri ere izan dira hizkuntzek bizirik irauteko prozesuan.

Informatzaile askoren esanetan, jatorriz eskualdekoak bertakoak ez diren erljioek ahuldu egiten dituzte hizkuntza autoktonoak, eta bertako erljioak praktikatzeak, aldiz, indartu egiten du identitate etnikoa nahiz hizkuntza eta kultur identitatea. Aditu batzuek diotenez, jatorriz bertakoak diren erljioak aterpe segurua zaizkie galtzeko bidean dauden hizkuntza askori (Crystal, 2000), erljioak hizkuntz identitatearen balioan eragiten baitu, eta zaindu eta babestu ere egin dezake kanpoko eraginetatik.

Dena dela, hizkuntz imperialismoa ere bultzza dezakete erljioek. Munduko erljio asko (esaterako, Kristautasuna, Protestantismoa eta Islamoa) kultura eta estatu

nagusien zerbitzura aritu dira, eta hizkuntzak eta kulturak homogeneizatzeko tresna izan dira. Honela dio gure informatzaileetako batek:

1859-1860az geroztik, pechak katolikoak dira, Manuel de Jesus Subirana jesuita espainiarak bihurtu egin zituen eta. Pech komunitateek apaiz katolikoen lagunza jasotzen dute, eta apaizok gaztelania soilik erabiltzen dute: gaztelania da, haientzat, hizkuntza erritual, ofizial eta komunikazioko bakarra. Eliza eta eskola izan dira historian zehar pechera gehien jazarri duten instituzioak, eta baita gaztelania gehien sustatu dutenak ere, hizkuntza ofizial eta bakarra izan dadin (pechera, Honduras).

Galdetegian bildutako datuei dagokienez, lagineko hizkuntzen %80tik gora erabiltzen dira erljio zeremonia eta errituetan; ahoz, behintzat. Hain zuen ere, erljioa da hizkuntzak gehien erabiltzen diren gizarte eremua. Are gehiago: zenbait hizkuntzak liturgi hizkuntza gisa besterik ez dirau bizirik. Horixe gertatzen da, esaterako, Afrikako fongbe komunitatean: bertakoen erljio tradizional funtsean animistak iraunazten du hizkuntza, gurtzen, zeremonien eta kantu sakratuen bitartez. Esan beharrekoa da, halaber, erljio tradizionalek, eskuarki, komunitateko hizkuntza soilik erabiltzen dutela; horren adibide dugu, besteak beste, akoye hizkuntza, Papua Ginea Berrikoa.

Erljio jardun eta errituetan, hizkuntza askoz ere gutxiago erabiltzen da idatziz, ahoz baino. Zehatz esateko, hizkuntza guztien erdiak baino gutxieago erabiltzen dira idatziz. Hala ere, esan beharrekoa da erljio eremuko idatzizko erabilera kopuru hori askoz handiagoa dela, beste eremu batzuetako idatzizko erabilera baino.

Dena dela, bistakoa da erljioak eginkizun garrantzitsua bete duela hizkuntza askoren idazketaren garapenean. Izan ere, hizkuntza askotan idatzitako lehen testuak erljio testuak dira; batez ere, testu sakratuen itzulpenak.

8.1. Mapa. Tamazight hizkuntza

Tamazight (Afrikaren Iparraldea) hizkuntzaren informatzailearen arabera, Islamak tamazight hizkuntzako hiztunak arabiartzen lagunten du. Mapa honetan, tamazight hizkuntzak hartzen dituen eremuak adierazten dira.

Fundación Mediterránea Montgomery Hart de Estudios Amazighs y Magrebíes erakundeak emandako datuetan oinarrituta.

Nabarmeneko da, adibidez, *Summer Institute of Linguistics* erlijio erakundeak egindako lana: hizkuntza askoren alfabetoak kodetzeari eta horien gramatikak eta lexikoa deskribatzeari ekin zioten, Biblia ahalik eta hizkuntza gehienetara itzultzea ahalbidetzea helburu hartuta.

Amaitzeko, esan dezagun erlijio kontuetan erabiltzen ez diren hizkuntzak errazago geratzen direla baztertuta, errazago hartzen direla bigarren mailako hizkuntzatzat, erlijioaren eremuan erabiltzen diren hizkuntzak baino. Erlijoek indar handia duten komunitateetan, batez ere, erlijio erabilierarik badutenean hizkuntzek prestigio eta estatus handiagoa dute horrelakoetarako erabiltzen ez direnek baino.

Bistakoa da kultura nagusiek hizkuntzak eta kulturak homogeneizatzeko tresna gisa erabili dituztela maiz erlijioak. “Nazio bat, estatu bat eta erlijio bakarra” ideian oinarrituta, hizkuntza eta kultura batzuen kaltetan beste batzuk sustatzeko erabili dituzte estatuek erlijioak. Erlijio inposizioen atzean elebakartasunaren aldeko ideologia zegoen, gehien-gehienetan, eta xedea, helburu nagusia, homogeneizatzea zen.

HIZKUNTZEI ETA ERLIJIOEI BURUZKO ZENBAIT GOMENDIO

Hizkuntzak erlijoaren eremuan erabiltzea ez da aski haien bizirik iraun dezaten bermatzeko, baina kontrakoak –hizkuntza jakin bat eremu horretatik kanpo egoteak, alegia– hizkuntza horren garapena eragotz dezake, bai eta, batzuetan, bizirik jarraitzea bera ere. Hori dela eta, erlilio buruzagiak honakoetara adoretu nahi ditugu:

- Erlilio guztiak edozein hizkuntzatan adieraz daitezkeela onartzera eta horrek ez diola kalterik egiten erlijoek oinarri dituzten testuetako hizkuntzen aparteko balioari.
- Tokian-tokian, bertakoak ez diren erlijoek tokiko hizkuntzei prestigioa emateko eta haien sustatzeko konpromisoa hartzen; hau da, tokiko hizkuntzak begirunez hartzeaz gain, beren erlijoen erritu eta zeremonietan tokian tokiko hizkuntzak erabiltzeko ahalgina egin behar dute. Erlijoak ezin bihur daitezke kultur koloniziorako eta hizkuntzak eta kulturak homogeneizatzeko tresna.
- Erlijoak edo erlilio jardunak hizkuntz komunitateak baztertzeko erabil daitezen saihestera.

Transmisioa eta belaunaldiz

belaunaldiko erabilera

9

9. TRANSMISIOA ETA BELAUNALDIZ BELAUNALDIKO ERABILERA

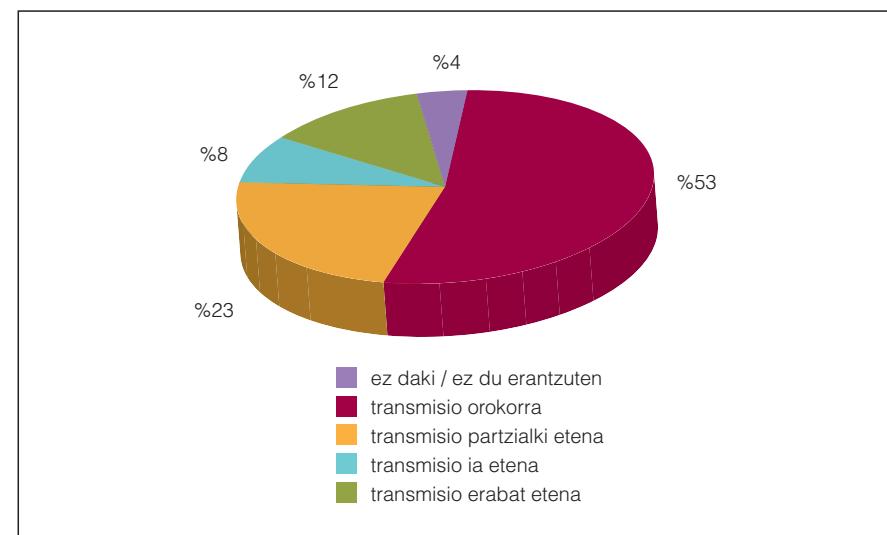
Haurrek sozializazio prozesuaren baitan bereganatzen dute famili hizkuntza (edo hizkuntzak), esfortzurik gabe eta era informalean, eta prozesu hori deitzen zaio belaunaldiz belaunaldiko transmisioa edo transmisio naturala. Gainera, oro har onartuta dago famili hizkuntzaren bidez taldearen kultur identitatea, sinbologia eta talde oroi mena ere transmititzen direla. Haurrak hurbileneko komunitatearekin dituen lehenengo harremanetan berenganatzen duen hizkuntzaren (edo hizkuntzen) bidez indartu egiten dira belaunaldien arteko harremanak, eta harreman horiek eratzen dute norbanakoaren identitate pertsonala eta kulturala.

Zenbait adituk belaunaldiz belaunaldiko transmisio natural horretan munduan zehar etenak gertatzen ari direla azpimarratu dute: antza denez, komunitate askok ez dizkiete beren hizkuntzak erakusten belaunaldi gazteei. Horrek, hizkuntz aniztasunaren galera gain, komunikazio arazo larriak sortzen ditu komunitate bereko belaunaldien artean, eta talde identitate ezarekin lotutako nahasmendu psikologikoa eta soziala ere sor dezake.

Munduko hizkuntzen egoera soziolinguistikoari buruzko ikerketa batean, beraz, ezinbesteko da belaunaldiz belaunaldiko transmisioa aztertzea, bai eta belaunaldi ezberdinako kideen arteko hizkuntz erabilera ere. Jarraian, bi adierazle horiek aztertuko ditugu, horiek adierazten baitute hizkuntza etorkizunean mantendu ala aldatu egingo den.

Gure ikerketan parte hartu duten informatzaileen arabera, aztertu diren hizkuntzetatik %53 bakarrik transmititzen dira oro har eta normaltasunez familia eta hurbileneko komunitate esparruan. Hizkuntzen %20ren kasuan, komunitate hizkuntzaren transmisioa ia edo erabat eten da, eta %23tan

partzialki etenda dago. Datu horiek benetan kezkagarritzat jo beharko genitzuke; batez ere, kontuan hartzen badugu transmisio orokortua oso denbora epe laburrean alda daitekeela. Izan ere, hori belaunaldi bakar bateko tartean gerta daiteke.

9.1. Grafikoa: Beraunaldiz beraunaldiko transmisioa

Gure informatzaileen arabera, aztertutako hizkuntzen artean, bostetik bat ez zaiet ia inoiz transmititzen hurrengo beraunaldiko kideei.

Bestalde, bada beste adierazle bat, hizkuntza galtzen ala mantentzen ari den jakiteko; beraunaldiz beraunaldiko erabilera, alegia: hizkuntza bat gazteenekin aritzeko erabiltzen ez bada, eta, bereziki, gazteenek beren artean erabiltzen ez badute, hizkuntza hori ordezkatze arrisku larrian dago.

Galdetegiaren bidez bildutako datuek adierazten dutenez, tokiko hizkuntzen erabilera etengabe ari da behera egiten belaunaldi zaharrenetatik belaunaldi gazteenetara. Komunitate hizkuntza lau belaunaldi multzotan (adinekoak, helduak, gazteak eta haurrak) banatzen badugu, eta komunitate hizkuntzaren erabileraren maiztasuna beste hizkuntza batzuenarekin alderatzen badugu, ehuneko hauek lortuko ditugu, komunitate hizkuntzaren belaunaldiz belaunaldiko erabilerari dagokionez.

Adinekoek, adinekoekin aritzeko, tokiko hizkuntza erabiltzen dute, kasuen %65ean. Helduekin aritzeko, berriz, %59k erabiltzen dute; gazteekin, %54k; eta, haurrekin, %49k bakarrik. Helduen multzoari dagokionez, antzeko beherakada hauteman daiteke: helduekin aritzeko, %54k erabiltzen dute tokiko hizkuntza; gazteekin aritzeko, %44k, eta, haurrekin, %42k. Gazteen artean, %36k erabiltzen dute tokiko hizkuntza beren parekoekin mintzatzen direnean, eta, haurrekin aritzean, berriz, %35ek. Azkenik, haurren %38k bakarrik erabiltzen dute tokiko hizkuntza beste haur batzuekin aritzean, nahiz eta, helduekin hitz egiten dutenean, haurren %49k erabili hizkuntza hori.

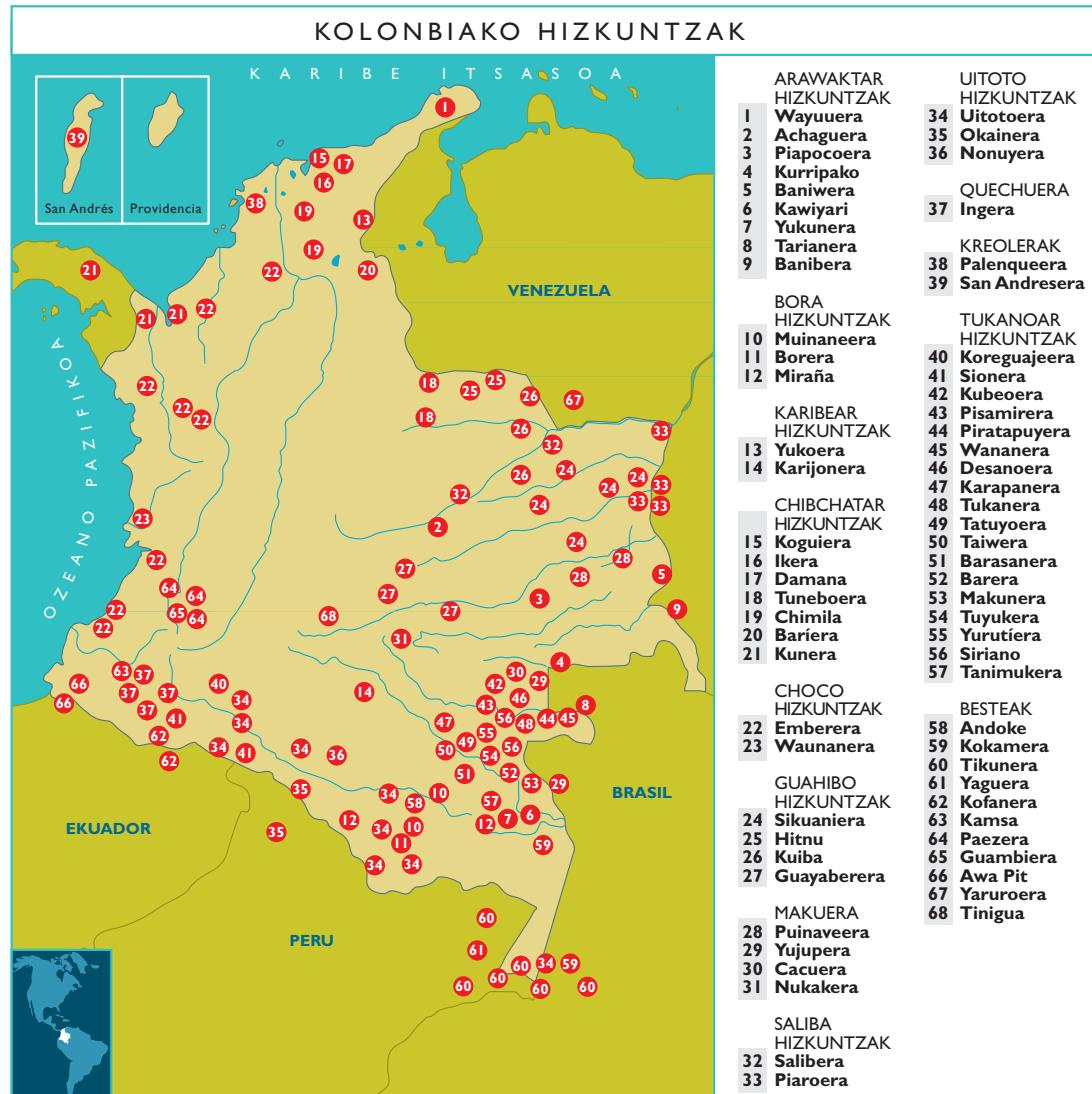
Datu horiek argi eta garbi adierazten dute tokiko hizkuntzaren erabilera gainbehera doala belaunaldi zaharrenetatik belaunaldi gazteenetara. Eta, lehen aipatu dugun moduan, hori gertatzen denean, hizkuntzaren biziraupena arriskuan dago. Informatzaileek transmisioa etetearekin erlazionaturiko zenbait arrazoi adierazi dizkigute. Batzuetan, eremu urriko hizkuntzak modernizazio eta hiri garapenerako oztopotzat jotzeak bultzatzen ditu eremu urriko hizkuntzen hiztunak talde nagusiaren kultura eta hizkuntza bereganatzera. Iku dezagun nola dioen achieraren informatzaileak:

Orain urte batzuk, familia askok uko egiten zioten beren identitateari [maia identitateari]. (...) Herrian bizi duten kultur diskriminazioa dela-eta,

familia askok ez diente hizkuntza hau seme-alabei transmititzen. Gaztelania erabiltzen duen pertsona hartzen dute aintzat, hori baita hizkuntza ofiziala. Bere hizkuntza bakarrik erabiltzen badu, baztertu, gutxietsi egiten dute. Horregatik, familia askok gaztelania transmititzen diente seme-alabei ama hizkuntza gisa (achiera, Guatemala).

Hezkuntza sisteman irakaskuntza baliabide bakartzat hizkuntza nagusia erabiltzearen bidez, gobernuak presio egiten dute herritarrengan, horiek hizkuntza ofiziala beregana dezaten. Azkenik, demografi arrazoiek (besteak beste, lekualdatzeak –bai nazioartekoak, bai landatik hirirakoak–) eta ezkontza mistoek ere belaunaldiz belaunaldiko transmisioa etetea eragin dezakete. Hamaikagarren kapituluan jardungo dugu zehatz-mehatz hizkuntzaren galera eragiten duten arrazoiei buruz.

Transmisio naturala eta belaunaldiz belaunaldiko erabilera aztertzean lortutako emaitzak negatiboak izan arren, hizkuntz komunitate askotan hizkuntz egoera aldatzeko zenbait ahalegin positibo egin direla azpimarratu beharrean gaude. Egoeraren larritasunaz jabetzeak erreakzioa eragin du: hain zuzen ere, komunitate hizkuntza talde identitatearekin eta jatortasunarekin lotzea. Hori dela eta, hizkuntz taldeak transmisioa berreskuratzen eta erabilera bultzatzen saiatzen dira. Horrelako egoera batzuetan, ahalegin garrantzitsuak egin dira transmisioa bermatzeko: besteak beste, aitona-amonen eta biloben arteko transmisioaren bidez –esaterako, Zeelanda Berriko maorieraren kasua– eta hezkuntza sistemaren bidez –adibidez, euskararen kasua–.

9.1. Mapa. Kolonbiako hizkuntzak

Transmisió naturala

Kolonbiako hizkuntza batzuen informatzaileak adierazten duenez, gizarte presioak sarritan oztopatzen du eremu urriko hizkuntzen transmisió prozesu naturala. Antzina, gurasoengandik seme-alabengana transmititzen zen hizkuntza. Gaur egun, ordea, nahiko sarri ikusten da seme-alabei gaztelaniaz hitz egiten dietela gurasoek; izan ere, askoren ustez, hizkuntza hori jakiteak gizarte nagusian onartuak izatea eta baldintza berak edukitzea ekarriko die beren ondorengoei (uitotoera, Kolonia). Mapa honetan, Kolonbian hitz egiten diren hizkuntzak adierazten dira.

Centro Colombiano de Estudios de Lenguas Aborígenes (CCELA)
erakundeak emandako datuetan oinarrituta

HIZKUNTZAK BELAUNALDI BATETIK BESTERA TRANSMITITZEKO ETA ERABILTZEKO GOMENDIOAK

Hizkuntz ondare unibertsala gordetzea galaraz dezaketen arrisku handiak daudela kontuan hartuta –hau da, bai gurasoek seme-alabei jatorrizko hizkuntza transmititzeko prozesua etetea, bai belaunaldi arteko harremanetan norberaren hizkuntzaren erabileraren gainbehera larria gertatzea–, hona hemen arrisku larri horiei aurre egiteko zenbait gomendio:

- Norberaren hizkuntzak eta kulturak gizabanakoari ematen dioten identitate balioa eta autoestimua nabarmendu beharko lirateke.
- Hizkuntz ordezkapenik gerta ez dadin, pertsona edo gizarte talde batek aldi berean era harmonikoan hainbat hizkuntza jakiteko eta erabiltzeko duen gaitasuna –dagoeneko hainbatetan frogatua– aintzat har dadila eskatu beharko litzateke.
- Komenigarrria litzateke gurasoei azaltzea ama hizkuntza baztertzen ez duen hezkuntza eleanitzak abantaila psikologikoak, kulturalak eta ekonomikoak dakartzala.

Hizkuntz jarrerak

10

10. HIZKUNTZ JARRERAK

Pertsonek hizkuntzekiko –beren hizkuntzarekiko edo beste batekiko– duten aldeko edo kontrako jarrera adierazten du hizkuntz jarrerak. Jarrera hori hizkuntzen gaineko sinesmenen, adierazpenen eta pertzepzioen arabera eratzen da, prozesu konplexu baten bidez; izan ere, hizkuntza guztietan dute eragina afektu edo arbuiozko sentipeneak. Horregatik, munduko hizkuntzen egoera soziolinguistikoa aztertzean, berebiziko garrantzia dute jarrerek, hizkuntz jokabideei zuzenean lotuta egon baitaitezke: jarrera positiboek hizkuntzaren erabilera bermatzen ez badute ere, hizkuntz jarrera negatiboek hizkuntz ordezkapena izateko joera dagoela erakusten dute. Ordezkapen hori osoa izan daiteke, edo baliteke egoera zehatzetan bakarrik gertatzea ere.

Hala ere, hizkuntzak ez dira nahikoa hizkuntz jarrerak azaltzeko. Hizkuntzen gaineko sinesmenek lotura estua dute hizkuntza bakoitzaren hiztun taldearen identitatearen, izaeraren eta kulturaren pertzepzioekin, eta historian zehar zabaldu diren aurreiritzietan oinarrituak izaten dira sarritan.

Bestalde, hiztun batek bere hizkuntzari buruz duen jarrerak adierazten du zer-nolako lotura duen horren identitate pertsonalak bere gizarte taldearekin. Horregatik, bereziki interesgarria da aztertzea zerk bultzatzen duen pertsona eleaniztasun egoeretan bere hizkuntza baztertu eta beste hizkuntza bat erabiltzera, baita ordezkapen horrek bere identitateari nola eragingo dion aztertzea ere.

Munduko hizkuntzei buruzko txostenak erakusten duenez, hiztunek beren hizkuntzari buruz duten iritzia positiboa da, oro har, eta, gainera, identitatezko, afektuzko eta harrotasunezko sentipenak erakusten dituzte beti. Hizkuntza ofizialen hiztunen datuei dagokienez, identitatearen eta

hizkuntzaren artean berezko harremana dagoela adierazten dute, eta hizkuntza ofizialak hiztunari estatus politikoa, ekonomikoa eta soziala ematen diola erakusten dute.

Inolako estatus ofizialik ez duten hizkuntzei dagokienez, informatzaileek jarrera positiboa agertzen dute beren hizkuntzari buruz, baina kexu dira beste komunitate batzuek axolagabekeriaz jokatzen dutelako hizkuntza horrekiko berarekiko, nazioaren administrazioan ofiziala ez izatearen ondorioz (tumbuka, Malawi).

Hizkuntzarekiko afektua erakusten duten iritziekin batera, oso bestelako iritzia duten informatzaileen lekukotasunak ere bildu dira. Lekuko batzuek diote beren hizkuntza erabiltzeak lotsa ematen diela eta baztertu egingo dituzten beldur direla. Kaqchikelera hizkuntzaren informatzaileak, adibidez, zera adierazi zuen:

500 urtez baztertuta eta suntsituta egon da kaqchikelera, eta, gaur egun, komunitateko kide gehienek uko egiten diote hizkuntza gordetzeari eta erabiltzeari (kaqchikelera, Guatemala).

Gaztelaniaren komunitate indartsuak historian zehar eginiko presioa kontuan hartuta, ez da harritzekoarena eremu urriko zenbait hizkuntzaren hiztunek –kaqchikelerarenak, adibidez– beren hizkuntza baztertzea. Komunitatearen hizkuntzarekiko harrotasunezko jarrera positiboak agertu arren –hizkuntzak eragin handia baitu norbanakoaren eta gizartearen identitatean–, eremu urriko hizkuntza utzi eta hizkuntza nagusia bere egiten dute, gizarteak baztertu eta marjinatu egingo dituen beldurrak eta arrazoi instrumentalek bultzatuta. Hona hemen, komunitatearen hizkuntzarekiko jarrera positiboak izan arren, arrazoi instrumentalak direla medio, beste hizkuntza batzuk hautatzearen adibide bat, hanieraren informatzaileak emana:

9.2 Mapa. Jarrerak eta indiar hizkuntzak Kanadan

Norbanakoaren eta taldearen identitatea definitzerakoan hizkuntza batek eragin handia izan dezakeen arren, hizkuntz ordezkapen larria gerta daiteke komunitateetan. Adibidez, algonquieraren informatzaile baten arabera, horren hiztunek askotan adierazten dute hizkuntza galtzearen kezka; izan ere, hizkuntza hori beren identitate nazional eta pertsonalaren alderdi garrantzitsua da. Mapa honek Kanadako indiarren hizkuntzak erakusten ditu, familiaka sailkatuta.

Kanadako Indiarren eta Iparraldeko Gaien Sailak eskainitako datuak (Kanadako Hornidura eta Zerbitzu Ministroa).

Hani gehienetan ustez, beren nazionalitatearen sinboloa da hizkuntza eta gorde egin behar dutela deritzote. Baino, arlo jakin batzuetarako bakarrik dela baliagarria irizten diotenez, txinera ere ikasi nahi lukete. Gainera, haniera ez da eskolako azterketetan ezinbestekoa, eta, beraz, hobe litzateke txinera edo ingelesa ikastea (haniera, Txina).

Bestalde, lekukotasun askotan aipatu dute hirietako eta landa inguruneetako biztanleen arteko aldea: hirietakoek behar handiagoa eta berehalakoagoa sentitzen dute hizkuntza nagusia bere egiteko, hirian bazter ez ditzaten. Horren adibidetzat har daiteke achieraren (Guatemala) informatzaileak esandakoa:

Hirigune gehienetan, [achiera] hizkuntza erabiltzeari eta jakiteari buruzko jarrera negatiboa da nagusi, gaztelania erabiltzeko presio handiagoa baitute. Gaztelania da garapenaren ikurra, eta baita klase nagusiaren onespenaren eta lan iturriaren ikurra ere. Landa inguruneetako biztanleek estimu handiagoan dute [achiera] hizkuntza; haurrek txikitatik ikasten dute; komunitateen hizkuntza ofiziala da (achiera, Guatemala).

Dena den, hizkuntza batek iraun dezan arrazoi instrumentalen garrantzia handia bada ere, bada oraindik itxaropenik eremu urriko hainbat hizkuntzarentzat. Nabarmen gelditu da hizkuntz ordezkapeneko prozesua oso aurreratuta dagoen komunitate askotan komunitateko kideen jarrera aldatzen ari dela, kultur identitatea sendotzeari esker. Britainieraren kasua da horren adibide bat:

Lau belaunalditan, Errepublikako eskolak bideratutako hizkuntz errepresioaz gainera, lotsa, hizkuntz gutxiespena eta bretainiar identitate negatiboa bizitu ondoren, pentsaerak aldatzen hasita daude. Gaur egun, altxor preziatu bat galdu izanaren sentipena dago, eta

irtenbideak emateko premiaren sentipena. 1997an egindako ikerketa baten arabera, jendearen %88k uste du hizkuntza gorde behar dela, %72k etorkizuna ikusten dio, eta %80 hora irakastearen alde dago (bretainiera, Frantzia).

Izan ere, identitateari lotutako balioari esker, baztertutako aldaeren hiztunek hizkuntza horiek guztiz uztea saihesten da. Nahiz eta hizkuntza batek alor sozio-ekonomikoan prestigiorik ez izan, horren hiztunek eutsi egingo diote, baldin eta norbanakoaren eta taldearen identitatea definitzeko garrantzitsua bada, behinik behin. Eremu urriko hizkuntza baten komunitateak baliabide material gutxi eta botere sozio-ekonomiko txikia izan arren hizkuntza horrek identitate balio nabarmena badu, komunitate horrentzat itxaropena dago, hizkuntzak diglosia egoeran jarraituko badu ere.

Jarrerak hedatzea gure erantzunkizuna da

Kontuan izan behar da hizkuntzen estatusak hierarkizatzeak arbuzozko jarrerak sortzen dituela, bai norberaren hizkuntzarekiko, bai eta beste komunitate batzuen hizkuntzekiko ere. Era berean, hizkuntza baten komunitatearekin dauden harremanen araberakoa izango da hizkuntza horrekiko jarrera. Posible izateaz gain, desiragarria ere litzateke ama hizkuntza ezberdinak dituzten taldeek harreman orekatuak izatea. Hori izan da biztanle gutxiko hizkuntz komunitateek gaur egun beren kultur identitatea eta hizkuntza mantentzea ahalbidetu duten eragile nagusietako bat.

Tradizioz eleanitz izan diren gizarteetan argi ikus daitekeenez, homogeneizatzeko joera –azken hamarkadetan neurrigabe hedatzen ari den joera– ez da gizarte guztietan ageri, eta, are gutxiago, berez ageri.

Eleanitzasun tradizioa zenbat eta sendoagoa, orduan eta agresibitate gutxiago ukipenean dauden hizkuntzen artean.

Bestalde, komunitate horien artean solidaritatea sumatzen da. Eta datu itxaropentsua da hori. Litekeena da bestelako identitateenganako begirunea sustatzeko ekimenak abian jarriz gero autoestimu kaskarra duten komunitateak sendotzea. Ekimen horien helburua komunitate nagusien jarrera aldatzea izango litzateke, komunitate txikiagoak edo ahalagoak bazter ez ditzaten. Hizkuntza bakar batek ere ez du bizirik iraungo beste komunitate batzuetako hiztunek hizkuntza hori bereganatzeari esker soilik, baina taldetik kanpoko jendeak hizkuntza hori ikasteak oso eragin positiboa du hizkuntzarekiko harrotasun eta begirunean. Bultzatu egin behar dira horrelako jarrerak; alegia, hizkuntza gutxituak ama hizkuntzatzat ez dituztenek hizkuntza horiek ikastea. Horrela bakarrik finkatu ahal izango dira kultur eta hizkuntz harreman orekatuak.

SAIHESTU BEHARREKO JARRERAK ETA AURREIRITZIAK

Saihestu beharreko zenbait aurreiritzi:

- Komunitate eta giza talde askoren atzerapen ekonomiko eta teknologikoaren oinarria, neurri handi batean, gizarte, ekonomi eta teknologi garapenerako egokiak ez diren hizkuntzari eta kulturari eutsi izana da; badira hizkuntza urbanoak eta badira landa hizkuntzak, modernitaterako hizkuntzak eta bizitza primitibo, tradizional eta indigenarako hizkuntzak.
- Eskolan erabiltzen ez den hizkuntza bat familiartean erabiltzeak asko atzeratzen eta zaitzen du haurrak eskola sisteman txertatzeko prozesua, kalte egiten dio eskolatzeari eta eskola porrotaren eragile da.
- Elebitasuna kaltegarria da pertsonaren garapen osorako; umeak ez du lortuko ez hizkuntza bat ez bestea ongi menderatzea; hona hemen hezkuntza elebidunaren ondorio negatiboen adierazle garbi bat: elebidunek ez dituzte ortografi sistemak menderatzen, eta gero eta ortografi akats gehiago egiten dituzte.
- Haurrei eremu urriko hizkuntza bat irakastea, hizkuntza hori ez badakite, inposaketa da, eta naturaren kontrakoa, gainera; kaltegarria da, familian ez baitute hizkuntza hori sekula entzun.

Hizkuntzek jasaten

dituzten mehatxuak

11

11. HIZKUNTZEK JASATEN DITUZTEN MEHATXUAK

Munduko hizkuntzen egoerari buruzko txosten batek kontuan izan behar ditu, nahitaez, hizkuntzek jasaten dituzten arriskuak eta mehatxuak. Aurreko kapituluetan, hainbat hizkuntzak prestigiozko egoeretan –adibidez, irakaskuntzan, komunikabideetan eta administrazio publikoan– erabilera mugatua dutela adierazi dugu, eta erabilera mugatu horrek zerikusi handia duela hizkuntza horiek ofizialtasunik ez izatearekin. Prestigiozko egoeretan edo arrazoi instrumentalak nabarmenzen diren egoeretan erabiltzen ez direnez, hizkuntza “ahul” horiek bigarren mailakotzat jotzen dituzte, bai hizkuntza horien hiztunek, bai gainerako taldeek, eta horien erabilerrarekiko jarrera negatiboak sortzen dira. Horren ondorioz, belaunaldi gazteenei ez zaizkie hizkuntza horiek transmititzen, hiztunentzat aparteko balio integratzailerik ez badute, behinik behin.

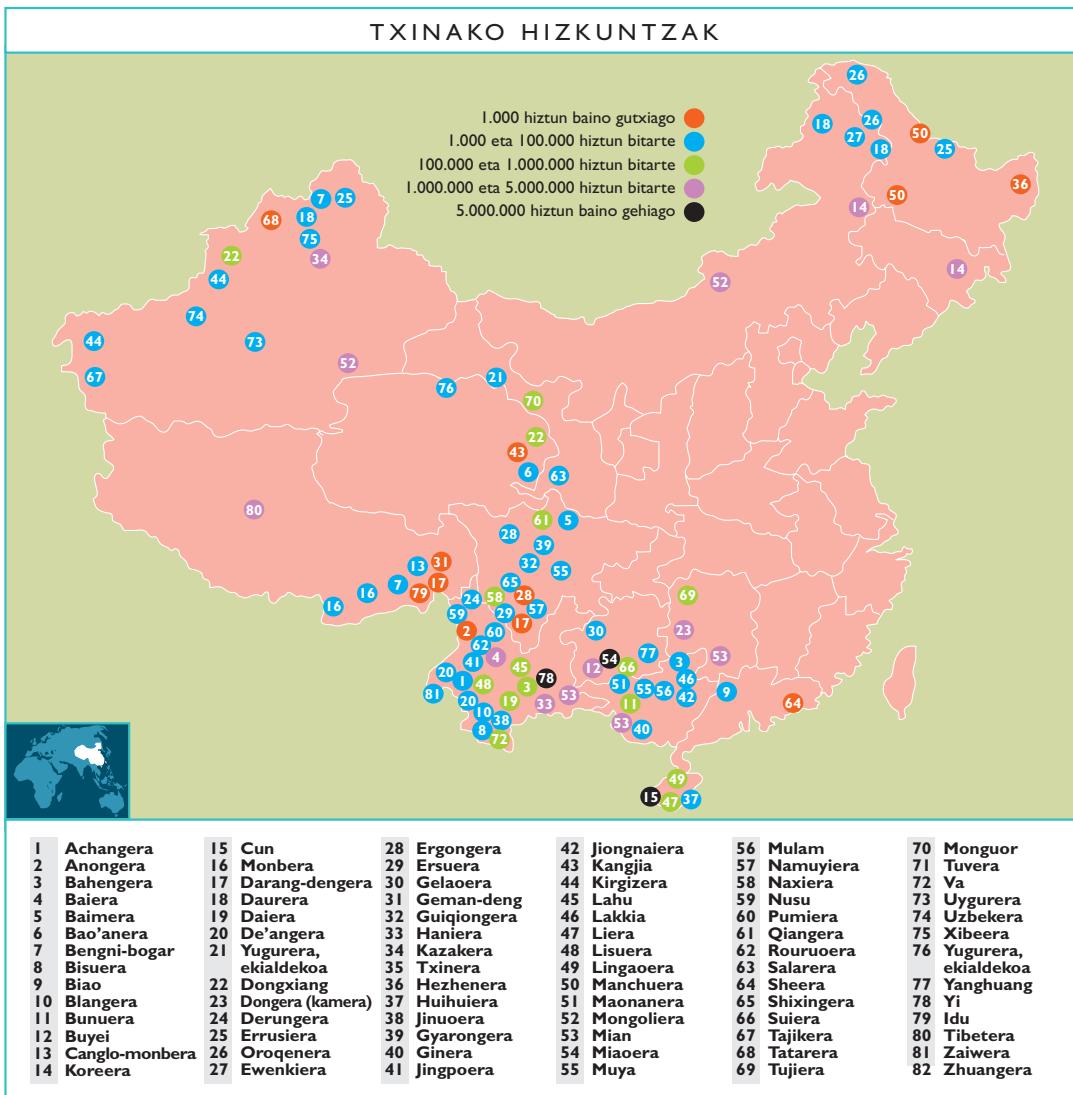
Hori dela eta, hizkuntza ugari daude gaur egun galtzeko arriskuan, belaunaldi zaharrenek bakarrik erabiltzen dituztelako, hain zuzen. Litekeena da zenbait hiztunek bere hizkuntza galtzen ari dela onartzea ere. Azken hiztunak hiltzea da hizkuntzen mehatxuek eragindako prozesuaren azken ondorioa.

Kapitulu honetan, hizkuntza txiki eta ahulen etorkizuna zehazten duten eragile negatiboak ikusiko ditugu, ikerketa honetako informatzaileek jaso bezala. Azertutako komunitateek aipatu dituzten arrazoi guztiak lau kategoria nagusitan kodetu ditugu: politikoak, demografikoak, sozio-ekonomikoak eta eraso fisikoak. Gehien aipatutako eragileak eragile politikoak direla nabarmendu behar da.

Hizkuntzen ordezkapena eragiten duten arrazoien artean, gehienak (%46) eragile politikoak dira: kolonizazioaren eraginak, hizkuntza nagusiaren aldeko

politikak, ofizialtasun estatusik ez izatea, eta, horren ondorioz, irakaskuntza sisteman eta komunikabideetan ez egotea, eta gobernuak laguntzarik ez ematea. Gehien aipatutako bigarren arrazoiak (%27) demografikoak dira: besteak beste, hiztun gutxi izatea, biztanleria zahartztea eta murriztea, bikote mistoak eta migrazioak. Arrazoi ekonomiko edo sozialak %16 dira: krisi ekonomikoak, esplotazio ekonomikoa, mendekotasuna, prestigio sozial urria eta akulturazioa. Azkenik, azertutako komunitateek mehatxuen %8 eraso fisikoak direla aipatu dute: hondamen naturalak, izurriak edo eraso fisiko zuzenak.

Hizkuntza bakoitzari eragile ezberdiniek eragiten diote, noski, eta eragile horiek lotuta daude elkarren artean. Jarraian, munduko hizkuntz aniztasuna mehatxatzen duten eragileak laburbilduko ditugu.

11.1. Mapa. Txinako hizkuntz anitzasuna

Gaur egun, gutxiengoan dauden Txinako komunitate gehienek 3.000 urtetik gora dituzte. Hala ere, taldeen arteko ukipenak asimilazioa eragin du, eta bakartutako komunitateek soilik lortu dute beren hizkuntzak osorik gordetzea (Hongkai eta Xing 2003: 243). Mapa honetan, Txinan txineraz gain hitz egiten diren hizkuntzak erakusten dira, hiztun kopuruen arabera sailkatuta.

Txinako Eremu Urriko Hizkuntzen Elkarte Akademikoak emandako datuetan oinarriturik.

Eragile politikoak

Eragile politikoak dira hainbat komunitatetan hizkuntzak galdu izanaren arrazoi nagusia. Historikoki, bi arrazoi izan dira hizkuntz anitzasunari gehien eragin diotenak. Batetik, mundu “berriaren” kolonizazioa: bai Amerikan eta bai Afrikan, prestigiozko egoeratan Europako hizkuntzak hasi ziren erabiltzen, ia esklusiboki –alegia, irakaskuntza sisteman, administrazio publikoetan, erlijioan eta, geroago, komunikabideetan–. Europarrek lurralte berriak okupatzean, hizkuntz kolonizazioaz gain, kultur kolonizazioa gertatu zen. Horren ondorioz, boteretsuaren –okupatzairearen– hizkuntza prestigiozko bihurtu zen, eta hizkuntz galera handia gertatu zen ahulen artean.

Bestetik, Europan estatuak eta nazionalismoa sortzearen ondorioz, berehalera hedatu zen “estatu bat, hizkuntza bat”

ideia. Politika horrek Europako hainbat hizkuntza ahulagori eragin zion, eta kolonietako goi eginkizunetan kolonizatzileen estatuko hizkuntzak bakarrik erabiltzea eragin zuen.

Horren ondorioz, kolonizazioak izugarrizko presio politikoa egin zuen tokiko hizkuntzak uzteko, bai Australian, bai Ipar Amerikan, bai eta Hego Amerikako eta Afrikako leku askotan ere. Lurralde bakoitzean kolonizazio mota ezberdina egin zen, eta emaitza ezberdinak lortu ziren; baina kolonizatzileek lurralde guztietan lortu zuten tokiko biztanleak mendean hartzea, baita hizkuntz asimilazioa ere.

Gertaera historiko horiek direla eta, gaur egungo gobernuak hartzen dituzten neurri politikoek izugarri eragiten diote hainbat hizkuntzaren etorkizunari: hizkuntza baten estatusean eragin handia du hizkuntza baten ofizialtasuna aitortzeak, eta, horren ondorioz, baita hizkuntz hori hainbat esparrutan erabiltzeak ere –urreko kapituluetaan aipatutako esparruetan, hain zuzen; esaterako, irakaskuntza, administrazio publikoa eta komunikabideak–. Esan bezala, eragile horiek guztiak askotan aipatu dituzte aztertutako komunitateek.

Eragile demografikoak

Hizkuntz aniztasuna mehatxatzen duten eragile demografikoen artean, aipatu beharrekoak dira hiztun kopurua, horien banaketa, eta hiztun horiek beren gizartean duten garantzi soziala, ekonomikoa eta politikoa.

Bestalde, hizkuntza batek hiztun asko izateak ez du bermatzen hizkuntza horrek bizirik iraungo duenik. Kalkuluen arabera, hamar milioi lagun inguruk quechueraz hitz egiten dute gaur egun. Baino quechuera Perun ofiziala izan den arren eta estandarizatzeko hainbat kanpaina martxan jarri

diren arren, balio instrumentalik gabeko hizkuntzatzat hartzen dute, bai horren hiztunek, bai eta gaztelaniaz hitz egiten duen komunitate boteretsuagoak ere. Horren ondorioz, quechueraren erabilera eta transmisioa murritzan ari dira. Aitzitik, eremu urriko hizkuntza ahaltsuen iraupena berma daiteke, ahalmen hori beren hizkuntzari sozialki mesede egiteko erabiltzen baitute.

Familiari dagokionez, aipagarria da bikote mistoen eragina. Oso ohikoa da belaunaldi berriari transmititzen zaion hizkuntza estatus sozial eta ekonomiko jasoenekoia izatea, hizkuntza ahulenaren kaltetan. Maiz aipatutako beste arrazoi batzuk migrazio mugimenduak dira, krisi ekonomikoek, gerrek edota arrazoi politiko edo erlijiosoek eragin ohi dituztenak. Horrelako migrazioek zuzenean mehatxatzen dute gure txostenean aztertutako hizkuntzen %10. Aipatu beharra dago landatik hirirako lekualdatzea ere, ugari izan baitira horrelakoak XX. mendean. Komunitate berrian berehala integratu nahiak eta, horren ondorioz, hizkuntza nagusia ikasi eta erabili beharrak bultzatuta, etorkinek beren hizkuntza alde batera uzten dute, bieei eutsi diezaikegula ohartu gabe.

HIZKUNTZEN HERIOTZARI BURUZ

Hizkuntzen heriotzak murritzat egiten du giza bizitzaren aberastasuna eta betetasuna. Hizkuntzak sortzeko denbora asko behar da. Giza historiarekin adierazle dira, herri batek agian ahaztuta izango dituen iraganeko ohituren eta jardueren egiaztapena, baita dagoeneko batera bizi ez diren herrien arteko harremanaren egiaztapena ere. Hizkuntza horien arteko antzekotasun mailari erreparatuz, herrien artean antzina banaketak edo loturak gertatu zirela atzman daiteke. Gizakiaren mundu ikuskeraren

Iekuko dira hizkuntzak; hau da, gizakiak ezagutzaren gaitasun kognitiboen bidez giza esperientzia nola sailkatu duen eta kategorietan nola antolatu duen agertzen dute. Hizkuntza bakoitzak bere lexiko berezia du, eta orobat du eduki hori gramatikalki antolatzeko modu berezia ere.

Hizkuntza bat, ezagunena izanda ere, ezin da sekula erabat ezagutu, nahiz eta hizkuntza horren literatura eta herri jakintza biltzen duten liburutegi osoak izan edo gramatikako tratatu zabaletan bilduta egon. Beti dago desberdintasunerako eremu zabal bat; izan ere, banako hiztunak edo hiztun komunitateek hizkuntza hori erabiltzeko duten modua dela eta, ez dago hizkuntza erabat erregistratzerik, eta beti dago hizkuntz baliabide berriak sortzeko tarte zabal bat, gogoan izan daitezkeenak edo gorde daitezkeenak baino gehiago. Aldiz, oso ezagunak ez diren hizkuntzak –sekula ikertu gabeak, beren hiztunek izan ezik inork ezagutzen ez duen poesia eta herri jakintza dutenak– galdu egiten dira, hiltzean; eta haien heriotzak gizateriaren kontzientzian eragiten du: gizakien hizkuntz espresiorako eta hizkuntz sorkuntzarako gaitasunean.

Hizkuntza bat hiltzen denean, behinola hizkuntza horretan hitz egin zuten pertsonen komunitateak (lehenago galdu ez bada) bere ondare historikoarekiko lotura aberats eta antzinakoena galtzen du, baina ez, nahitaez, bere identitatea; izan ere, identitateak beste ezaugarri berezi batzuk izan ditzake (janzkera berezia, musika, janaria eta abar). Beste hainbat gauza, ordea, galdu egiten dira, hala nola, oroitzapena eta autoezagutza; hain zuzen: kantu sakratuak eta antzinako kantak abesteko gaitasuna, haien erritmoak eta esanahiak arbasoen hizkuntzan baino ez baitira adierazten bete-betean; gramatika eta lexiko kategorizazio bereziak biltzen dituzten hizkerak, hau da, kultur joera berezien adierazle diren hizkuntza horiek; toponimoen eta izen espezifikoen oroitzapenak,

garrantzi handikoak norberaren historiarako; eta leku horretan soilik dauden landareen ezagutza sakona, landare horiek elikagai eta sendagai gisa duten balioaren ezagutza sakona. Hizkuntza bakar bat ere ezin da itzuli erabat beste batera. Beti gertatzen dira galerak, gutxi-asko handiak, adierazpenean edo kontzeptuetan, herri batek bere arbasoen hizkuntza hitz egiteari utzi eta beste bat hitz egiteari ekiten dionean.

Batzuetan, jendeak bere hizkuntzan aritzeari uko egin eta beste hizkuntza bat erabiltzea aukeratzen duela irudituko zaigu. Baino aukeraketak ez dira beti “aukeraketa libreak” izaten, eta horien atzean, gehienetan, presio historiko zorrotzak izaten dira: kanpoko kontrol politikoa, mendekotasun ekonomikoa, diskriminazio soziala. Egin behar dena, funtsean, presioak arintzea da. Mundu osoan, bere hizkuntza ia galdu dela ohartzen den jendea izugarrizko ahaleginak egiten ari da hizkuntza horiek mantentzeko, hizkuntzak mantentzen dituzten heinean, bere ondare legitimoari ere eusten baitio.

Nancy C. Dorian
Bryn Mawr College, Ameriketako Estatu Batuak

Eragile ekonomiko eta sozialak

Laburpen honetan azaldu dugunez, arrazoi ekonomiko eta sozialek eraginda, hiztunek beren hizkuntza alde batera uzten dute, eta hizkuntza nagusia bere egiten dute, bizitza hobea lortzeko asmoz. Mendekotasun ekonomikoa, prestigio sozialik eza eta onura instrumentalak direla eta, komunitateko kideek beren hizkuntza eta kultura baliogabeak direla uste dute, eta nahiago izaten dute beren seme-alabek hori ez ikastea. Izan ere, boteretsuaren

hizkuntza hitz eginez eta horren bizimodua eginez, aukera hobeak izango dituztela uste dute, baina ez dira jabetzen akulturazioak eta talde identitatearekin lotutako elementuak galtzeak norbanakoan sor dezakeen alienazioaz.

Beraz, akulturazio prozesua hizkuntza nagusia erabiltzeko presio politiko, sozial eta ekonomikoaren zuzeneko ondorioa da, eta horrek elebitasun egoera sortzen du. Baino presio hori egiten jarraitzen bada, elebitasuna gain behera hasten da, eta prestigio gutxienerako hizkuntza galdu egiten da; kide gazteenek komunitatearen hizkuntza erabilgarria ez dela hautematen dute, eta alde batera uzten dute. Askotan, komunitatearen hizkuntza erabiltzeko lotsa sortzen da, baita nagusia ez den kultura baten identitate adierazpenak egiteko ere.

Hondamen naturalak eta eragindakoak

Hizkuntza asko daude egoera larrian, ez soilik hizkuntza galtzen ari delako, baita hizkuntz komunitate osoak desagertzen ari direlako ere. Arrazoik ugari dira; besteak beste, hondamen naturalak edo beste talde batzuek eragindako eraso fisikoak. Azken horren adibide bat cacaopera hizkuntzaren galera da: 1932an, 25.000 indigena inguru sarraskitu zituzten El Salvadorren (Lastra, 1992) eta, horrekin, ia guztiz galdu zen hizkuntza hori: “ahaztu egin ziren kultur balio gehienak, hizkuntza barne, indigenen bizitza bermatzearren”. Uitotoeraren informatzaileak dioenez,

uitotoak, eta baita Kolonbiako Amazoniako eskualdeko beste etnia batzuetako kideak ere, egur konpainien sarraski izugarrien mende egon ziren XX. mendean. Haietako asko hil egin zituzten, eta beste askok berezko habitatetik ihes egin zuten. Uitoto talde handi bat Perura eraman zuten, indarrez, eskulan gisa.

Luze joko liguke kolonizatzaile elite boteretsuen eskuetan indigenek jasandako eraso fisikoetan sakontzeak. Izan ere, ekonomi, politika eta militar arloetan ahulagoak diren biztanleen aurka egindako esku-hartze oldarkorren –eta, askotan, basatiene– adibideak edonon aurki daitezke; esaterako, Ipar Amerikan, Erdialdeko Amerikan, Hego Amerikan, Australian, Indonesian, Afrikan eta Errusian. Sarraski fisikoaz aparte, bizirik ateratakoen jarrerek eraso horien ondorioak islatzen dituzte.

Hala ere, indigenak eta horrelako erasoak pairatutakoak hasi dira beren identitatea berreskuratzeko eta garatzeko eskubidea aldarrikatzen, baita neurriak hartzen ere, besteak beste, beren hizkuntza suspertzeko. Talde horietako kideen artean dagoen solidaritatea ikusita, pentsatzekoa da hizkuntza eta kultura berreskuratzeari ekingo diotela.

HIZKUNTZEK DITUZTEN MEATXUAK: GOMENDIOAK

- Gobernu guztiak hizkuntz eskubideak aitortuko dituen gutun bat aldarrikatu eta zabaldu beharko lukete. Gutun horretan, eskubide horiek giza eskubide direla onartu eta mundu osoan babes daitezela eskatu beharko lukete. Nazioarteko hitzarmena izan beharko luke, eta, eskubide horiek betetzen direla bermatzeko, behar beste baliabide ekonomiko eta juridikoez hornitu beharko litzateke.
- Gainera, komeni da hizkuntz komunitateen artean inolako diskriminaziorik ez egitea arrazoi politiko, sozial, ekonomiko, kultural, erlijioso edo bestelakoengatik; bereziki arbuiatzekoa da hizkuntza bat baztertzea, garapen, modernizazio edo kodetze egokirik ez duela uste delako.

Hizkuntzen etorkizuna

12

12. HIZKUNTZEN ETORKIZUNA

Aurreko kapituluan adierazi denez, hizkuntzarekin lotutako fenomenoak orokorrak dira, eta hainbat eragile dituzte. Hizkuntzen arloan esku hartu baino lehen, zenbait eragile aintzat hartu behar dira; hala nola, kulturalak, historikoak, politikoak eta sozio-ekonomikoak. Horregatik, hizkuntz plangintza ezin da eremu jakin batera soilik mugatu, hainbat eremutan lan egin behar baita –besteak beste, irakaskuntzan, komunikabideetan eta administrazio publikoan-. Bestalde, hizkuntz plangintzarako neurri batek arrakasta izateko, denek hartu behar dute parte: komunitateak berak, botere publikoek, hizkuntz planifikatzaileek, baita leku horretako gainerako hizkuntz komunitateetako kideek ere.

Garrantzitsua da hizkuntz planifikatzaileek eremu urriko hizkuntzentzat helburu argiak finkatzea, horiekiko jarrera positiboak sustatzea eta horien aldeko plangintzak eragitea. Alde horretatik, azaldutako informazioan zenbait dikotomia ageri ziren, eta, dikotomia horiek direla eta, areagotu egiten da eremu urriko hizkuntzekiko urruntzea, eta gatazkak luzatu egiten dira; izan ere, gu/besteak borrokaren isla izaten dira, sarritan, dikotomia horiek. Gainera, sinplifikatu egiten dituzte hainbat egoera, beren konplexutasuna aintzat hartuz baizik konpon ez daitezkeenak: hizkuntza/dialektoa, eskola elebakarra/eskola elebiduna, ahozko hizkuntza/hizkuntza idatzia, landatarra/hiritarra, tradizionala/modernoa, ofiziala/ez-ofiziala, eremu urriko hizkuntzak/hizkuntza nagusiak. Zenbait kasutan, esaterako, hizkuntza idatzi nahi ez izateak edo komunikabideetan erabili nahi ez izateak zerikusi handiagoa du akulturazioaren beldurrarekin, hizkuntza erabiltzearen beldurrarekin baino; edo gurasoek seme-alabentzako hezkuntza sisteman bertako hizkuntza erabiltzea ukatzeak

(sarritan gertatzen da) zerikusi handiagoa du baztertua izateko beldurrarekin, hizkuntza bera ukatzearekin baino.

Dikotomia horiek gainditu beharra dago, eta, esan bezala, hizkuntzari lotutako fenomenoak dimentsio anitzeko ikuspegি orokor batetik ikusi behar dira. Hizkuntz aniztasunaren ikuspegи orokor bati jarraituz, oinarrizko printzipio nagusi batzuk azalduko ditugu jarraian.

Hizkuntzen homogeneizatzeak gizateria osoari eragiten dio, ez hizkuntza galtzen duten pertsonei edo komunitateei soilik.

Hizkuntz aniztasuna jagoteko, hizkuntza eta hiztun guztiak errespetatu behar dira.

Galtzeko arriskuan dauden hizkuntzak berreskuratzea eta suspertzea komunitateen bizitzaren arlo guztiak biltzen dituen prozesua da, ondokoak edo ondokoak ez diren komunitateekin dituzten harremanak barne.

Helburu argiak finkatzea eta jarduerak koordinatzea funtsezkoa da, arriskuan dauden hizkuntzak berreskuratzeko eta suspertzeko prozesu orotan.

Hizkuntzak berreskuratzeko eta suspertzeko, ezin da jarduera eremu batzuetan bakarrik –irakaskuntzan, adibidez– lan egin, arlo guztietan ekin behar baitzaio.

Hezkuntza

Hizkuntza berreskuratzeko eta suspertzeko lan guztiak hezkuntza eremua aintzat hartu behar lukete. Eskola, ezagutzak eta balioak zabaltzeko tresna izateaz gain, bide egokia da hizkuntz jarrera negatiboak zuzentzeko. Aztertu

ditugun kasu askotan aipatzen den moduan, eskoletan erabiltzeak izen ona dakarkie hizkuntzei, eta ez erabiltzeak, horrenbestez, belaunaldien arteko transmisioa eteten laguntzen du.

Eskoletan eremu urriko hizkuntzak erabili ahal izateko, materialak eskuratu eta irakasleak prestatu behar dira. Irakasleen prestakuntzan, eremu urriko hizkuntzaren ezagutzaz gain, beharrezkoa da hizkuntz aurreiritzia gainditzea eta hizkuntz aniztasunarekiko –eta, bereziki, ikasleen ama hizkuntzarekiko– jarrera positiboak hartzea.

Hizkuntzak irakasteko eta zabaltzeko lehentasunezko esparrua eskola bada ere, eremu horretan lan egitea ez da nahikoa; eskolan egiten den lanaz gainera, hainbat neurri eta jarduera bultzatu behar dira, hizkuntza eskolatik kanpo erabil dadin.

Hezkuntza sistemek hizkuntzen erabilera bermatu behar dute, pertsonen eta komunitateen oinarrizko eskubidea baita.

Hezkuntza sistemek hizkuntz komunitateekin bat etorri egin behar dute lan, komunitate horien asmoak, iritziak eta sentsibilitateak errespetatzu.

Hezkuntza sistemek pertsona elebidunak edo eleanitzak prestatu behar dituzte, bai eremu urriko hizkuntzak dituzten komunitateetakoak, bai oso zabaldua dauden hizkuntzen hiztunak.

Eskola elebakarrak arriskuan jartzen du hizkuntz aniztasuna.

Idazketa

Idazteak balio sinboliko handia du, eta horrek eragin handia du hizkuntzen pertzepzioan. Bada hizkuntzei buruzko aurreiritzi bat, oso zabaldua:

“benetako” hizkuntzak nolabaiteko idazketaren bat garatu dutenak baino ez direla pentsatzea. Aurreiritzi horrek, zalantzak gabe, eragin handia du hizkuntzekiko jarreran, eta, horren ondorioz, zenbait taldek baztertuta jarraitzen du.

Ahozkoia/idatzia dikotomia saihesteko bide bat, informatzaile askok frogatu dutenez, ahozko erabilerei balioa ematea da, bai ahozko literaturari, bai errituen eta erlijio tradizionalen ahozko erabilerei. Gainera, gaur egun, ikus-entzunezko eta informatikako teknologia berrieik, komunikabideek eta hezkuntza eredu berritzaileenek orain gutxi arte idatzizkoari soilik zegozkion prestigio eremuak ireki dizkiete ahozko erabilerei.

Idazketak, oro har, prestigioa ematen die hizkuntzei, eta hizkuntzen transmisiorako eta hizkuntzak biziberritzeko aukerak handitzen ditu.

Botere publikoek bitarteko teknologiko egokiak eta baliabide ekonomikoak eman behar dizkiete komunitateei, hizkuntzak idatziz erabiltzea errazteko eta ahalbidetzeko.

Zientzialariek hizkuntz komunitateekin koordinatu behar dute beren lana, hiztunek idazketa eredu bat sortzeko edo daudenak estandarizatzeko laguntza behar dutenean.

Komunikabideak

Komunikabideek zeregin garrantzitsua dute hizkuntz aniztasuna zaintzen, bi arrazoi hauengatik: batetik, hainbat komunikabidetan erabiltzen diren hizkuntzak prestigio handiagoa dutela uste da; bestetik, komunikabideak oso eraginkorrik izan daitezke hizkuntz aurreiritzia hedatzen edo murritzen.

Beraz, komunikabideetako profesionalek galtzeko arriskuan dauden hizkuntzen erabilera bermatu beharko lukete, eta eremu urriko hizkuntzen hiztun prototipo negatiboak baztertu beharko lituzkete.

Hizkuntzak komunikazioko eta informazioko teknologia berriean erabiltzea sustatu behar da; Interneten, batez ere.

Komunikabide handiek hizkuntz anitzasuna errespetatu, sustatu eta balioetsi egin behako lukete.

Komunikabide handiek hizkuntzei buruzko aurreiritzien aurka borrokatu beharko lukete; hain zuzen ere, hizkuntza txikien erabilera eta sustapena barregarri uzten duten eta gizateria hizkuntz globalizazioaren bidean jartzen duten aurreiritzien aurka.

Nabarmendu egin behar da norberaren hizkuntzak eta kulturak pertsonen autoestimurako eta identitatea finkatzeko duten balioa.

Nabarmendu egin behar da pertsonek zenbait hizkuntza jakin eta erabiltzeko duten gaitasun naturala.

Migrazioak eta aldaketa sozio-ekonomikoak

Migrazio prozesuetan esku hartzen duten gizarte eragileek, lekuz aldatu behar izan duten pertsonak gizarteratzeko estrategiak egitean, aintzat hartu beharko lukete hizkuntzek duten ahalmen integratzailea, eta bultzatu egin beharko lukete bai komunitate berriaren hizkuntza jasotzea, bai eta jatorrizko hizkuntzari eustea ere.

Erakargarriak gertatzen dira, oso, beren baitan zenbait hizkuntz komunitate hartu eta elkarrekin bakean bizitzea lortu duten herriak, horrela prozesu teknologikoen eta antolamendu demokratikoaren onurak jasotzen baitituzte, eta horiek garapen sozio-ekonomiko eredutzat hartu beharko lirateke, kultur eta hizkuntz anitzasuna zaintzeko.

Hizkuntzalariek

Hizkuntz anitzasuna ezagutzen, zaintzen eta sustatzen zuzeneko zeregina duten zientzialariak dira hizkuntzalariek. Hizkuntzalariek, zientzialarentzat lan egiteaz gain, egiazko zerbitzu erabilgarria eman beharko liekete hizkuntz komunitateei.

Estatuz kanpoko erakundeen parte hartzea

Zenbaitetan, estatuz kanpoko erakundeek kolonialismo linguistikoa iraunazaten dute, baina, beste batzuetan, berriz, komunitateen hizkuntzak eta kulturak biziberritu dituzten eragileak izan dira. Komunitateei protagonismoa emanez gero, oro har, erakunde horiek egiten dituzten jarduerak oso probetxugarriak izaten dira hizkuntzak berreskuratzeko, eta bi funtzio nagusi betetzen dituzte: komunitateen proiektuen pizgarri eta sostengu izatea.

Alabaina, erakunde horien indar handia kaltegarria izan daiteke egiten dituzten jarduerek beste helburu batzuk baditzute; hala nola, hizkuntza erlijio jakin batera bihurtzeko irakastea, edo alfabetatzea hizkuntza nagusi bat ikasi aurreko urrats gisa erabiltzea. Batzuetan, helburu horiek ez dira esplizituak izaten; eta, nolanahi ere, helburu horiek, komunitateak berak jarriak ez

direnean –alegia, komunitateari arrotzak zaizkionean–, oso eragin suntsitsaileak izaten dituzte.

Hizkuntzen berreskuratzean eta biziberritzean parte hartzen duten estatuz kanpoko erakundeen helburuek bat egin behar dute komunitateen helburuekin.

Nazioarteko GKEek hizkuntzak eta hizkuntz aniztasuna sustatzeko ekimen zabalak bultzatu behar dituzte.

Botere publikoen ardurak

Gobernuko erakundeek hizkuntz aniztasuna sustatzen lagundi behar lukete, hainbat eremutan lan eginez: toponimoak berreskuratuz, lurrealdeko beste hizkuntzak bigarren hizkuntza gisa ikastea barne hartzen duten ikasketa planak eginez, eta abar. Baino botere publikoen egiteko nagusia hiztun guztien hizkuntz eskubideak errespetatzen direla bermatzea da, eta lurrealdeko hizkuntza guztiak bertakotzat onartzea, ez dadin gerta normalizazio planak “botere publikoek nahi ez izan arren” egin beharra.

Botere publikoek hizkuntz aniztasuna zaintzeko konpromisoa hartu behar dute.

Estatu eleanitzek hala direla onartu behar dute, eta horrekin bat datozen jarduerak egin behar dituzte.

Botere publikoek estatus gaindiko hizkuntz politikak bultzatu behar dituzte; hizkuntz komunitateak herrialde mugakideetan zehar zabalduta badaude, bereziki.

Hizkuntzak, gizateriaren ondarea

Hizkuntzen ibilbideek fidelitasun handiz islatzen dute bai giza komunitateen bitzta, bai ingurune fisikora zein kulturalera egokitzeko egin duten bidea. Hizkuntzen abstrakzio ahalmena tresna erabakigarria izan da ezagutza garatzeko eta bizikidetza oinarritzen duten printzipio etiko nagusiak adosteko. Hizkuntza guztiekin hartzen dute parte guztiona den egiteko horretan. Gaur egun hitz egiten diren hizkuntza guztiak komunitateek bitzeko behar dituztelako dira biziak; hau da, ingurua ezagutzeko, harremanak izateko, lan egiteko, maitasuna adierazteko, galderak egin eta desioak adierazteko, erakundeak elkarbanatzeko, ekonomia garatzeko, esamolde ederrak sortzeko eta ideiak gogoratzeko eta lantzeko.

Komunitateak berak dira hizkuntzak etengabe garatzen dituztenak. XXI. mendean, komunitateei beren hizkuntzen gaineko erabakimena itzuli beharko litzaieke; batez ere, hainbat autogestio motaren bidez hizkuntz errepresioa izan dutenei. Argibide horiei jarraituz, bizirik dauden hizkuntzen bilakaera oztopatu gabe babes daiteke hizkuntz aniztasuna.

Hizkuntzak sustatzeko hartu beharreko neurrien artean, oinarrizkoetako bat estatuek tokian-tokian erabiltzen diren hizkuntza guztiak estatuko hizkuntza ofizial aitortzea da. Bestalde, hizkuntzak gizateriaren ondare izendatzea pizgarri handia izango litzateke hizkuntza guztien duintasuna aitortzeko, eta hizkuntzak, beren hiztunen ondare ez ezik, gizateria osoarena ere badirela adierazteko.

ERREFERENTZIAK

- Annamalai, E. 2001. *Managing Multilingualism in India. Political and Linguistic Manifestations*. New Delhi: Sage publications India Pvt. Ltd.
- Barreña, A., Idiazabal, I., Juaristi, P., Junyent, C., Martí, F. Ortega, P., Uranga, B. 2003 *Hizkuntzen Mundua, Munduko Hizkuntzen Txostena*. Argitaratzeko.
- Crystal, D. 2000. *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Declaración Universal de los Derechos Lingüísticos* 1998. Bartzelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona.
- Delors, J. 1997. *La Educación encierra un tesoro*. Mexiko: Correo de la UNESCO.
- Grimes, B. F. 1996 / 2000. *Ethnologue: Languages of the World*. Dallas: Summer Institute of Linguistics.
- Hagège, C. 2000. *Halte à la mort des langues*. Paris: Odile Jacob.
- Haugen, E. 1972. *The Ecology of Language*. Kalifornia: Stanford University Press.
- Lastra, Y. 1992. *Sociolingüística para hispanoamericanos*. Mexiko: El Colegio de México.
- Moreno Cabrera J.C. 2000. *La dignidad e igualdad de las lenguas*. Crítica de la discriminación lingüística. Madril: Alianza.
- Moseley, Ch. & Asher, R. E. 1994. *Atlas of the World's Languages*. New York: Routledge.
- Seurujärvi-Kari, I. & Pedersen, S. & Hirvonen, V. 1997. *The Sámi. The Indigenous people of Northernmost Europe*. Brusela: European Bureau for Lesser Used Languages.
- UNESCO 1966. *Declaration of the Principles of International Cultural Cooperation*. General Conference. 14th session. Paris.
http://www.unesco.org/culture/laws/cooperation/html_eng/page1.shtml
- Wurm, S.A. 1996. *Atlas of the World's languages in danger of disappearing*. Paris / Camberra: UNESCO Publishing/Pacific Linguistics.

World Languages Review

Synthesis

centro unesco euskal herria
centre unesco pays basque
unesco centre basque country

KULTURA SAILA
DEPARTAMENTO DE CULTURA

Hizkuntzen Amarauna Languages

Hizkuntzen AMARAUNA World Languages Network

<http://amarauna-languages.com>

© Esti Amorrotu, Andoni Barreña,
Itziar Idiazabal, Esti Izagirre,
Paul Ortega, Belen Uranga

ISBN: 84-931998-3-4

D.L.: BI-2144/04

© UNESCO ETXEA. 2004

Urkixo Zumardia, 60, nag. esk.
48011 Bilbo
amarauna@amarauna-languages.com

KULTURA SAILA
DEPARTAMENTO DE CULTURA

ACKNOWLEDGEMENTS

The preparation of this synthesis would not have been possible without the collaboration, contributions, help and advice of a large number of people, institutions and organizations all over the world. In this respect, the *World Languages Review*, and this synthesis can be considered a collective work, indebted to all contributors. We would therefore like to express our profound gratitude to all those who have disinterestedly supported this project.

CONTENTS

PREFACE.....	5
Chapter 1. Words and Worlds	7
Chapter 2. An Ecological Approach to Linguistic Diversity.....	9
Chapter 3. Official Languages.....	17
Chapter 4. Administration.....	23
Chapter 5. Writing	27
Chapter 6. Education.....	33
Chapter 7. Media.....	39
Chapter 8. Religion.....	45
Chapter 9. Transmission and Intergenerational Use	49
Chapter 10. Linguistic Attitudes	53
Chapter 11. Threats.....	57
Chapter 12. The Future	63
REFERENCES	67

PREFACE

In recent years, studies by sociolinguists have drawn attention to the speed of the changes affecting linguistic communities. Languages are living realities and there have always been relations between linguistic communities that have contributed to their development. Relations of power, wars, migrations and technological changes have had an important influence in the life of languages. All languages, with the passage of time, have evolved. Linguistic contacts have been something very common. Many languages have suffered irreversible processes of minorization or of repression, and have died. Others have changed through the evolution of the linguistic community itself.

To preserve language diversity is everybody's responsibility and in order to contribute to this responsibility, we started preparing the World Languages Review. We present here the synthesis of this Review.

The World Languages Review goes back to 1996 when Federico Mayor Zaragoza, the Director-General of UNESCO, at the International LINGUAPAX seminar on Language Policies held in Leioa (Spain) proposed to draft a review on the world's languages.

The government of the Basque Country (Spain) provided the funds for the first review in the framework of the Memorandum of Entente signed on 23 July 1997. Coordination of the project was entrusted to UNESCO Etxea (UNESCO Center of the Basque Country). A board of directors was set up for the project, along with a scientific committee and a technical committee, which worked at a good pace during the years 1998, 1999, 2000, 2001, and 2002. We decided to launch a survey to get direct information from the linguistic communities themselves and from several informants. More than one thousand replies were received, which once analyzed allowed

confirmation or modification of the research hypotheses used to draft the surveys. At the same time, meetings of experts were organized which took place in Cochabamba (Bolivia) in 1999, Elista (Russia) in 1999, Ougadougou (Burkina Faso) in 1999, Mysore (India) in 2000 and Melbourne (Australia) in 2001. The continental meetings served to get a better understanding of the linguistic problems of each continent and request the collaboration of experts for the different parts of the report. The Linguapax university network coordinated by the UNESCO Chair at the University of Mons (Belgium) collaborated in the different stages of the project. The scientific committee, chaired by Dr Miquel Siguan, met regularly and discussed the successive drafts of the report with the members of the board of directors and the technical committee. A questionnaire was prepared to gather the information about the languages. In the course of forty questions, most of them open, we have gathered the characteristics of languages and of their linguistic communities, regarding their denomination, uses, representations, attitudes, and the linguistic expectations shown by the speakers of different languages. The questionnaire was drawn up according to criteria now classical in sociolinguistics, such as Haugen's (1972).

We have tried to obtain first-hand information, that is, to ensure that the information came from informants who were members of the respective linguistic communities or were closely connected to them. Thus more than half of the informants, approximately 60%, say they belong to that linguistic community. Identification with the community, furthermore, is backed up with reasons of ethnic and/or linguistic membership. Almost 40% say they are not members of the community. These are researchers or people who, in one way or another, are working for the community in question. Some researchers, though, identify themselves as members of the community precisely because of their work or because they have learned the language.

We have consulted many other sources. There are many research and documentation centers that are carrying out systematic work on the circumstances surrounding languages in different parts of the world. Catalogues, repertoires, atlases and various linguistic works have been of great use to us and have provided invaluable references.

The contributions by the collaborators are included in boxes. The content and form, of course, is the responsibility of the author signing them. The members of the technical committee are responsible for their placement. We are grateful for their generosity in sharing their experience and knowledge in favor of the common cause which involves us all: the preservation of linguistic diversity.

The results clearly show what other specialists have already stated: one of the underlying causes of the acceleration in the trend towards world linguistic uniformity is the increasing inequality between languages and, of course, their speakers, such that the growth of some languages involves a reduction in the number of speakers of many others and/or their disappearance. This process has harmful consequences in that it drags other communities after it by destroying their traditional web of communications, as we shall see later.

For the time being, in response to all the information received, we are presenting this synthesis with the intention of:

- Generating pride, self-esteem and prestige in the speakers and promoters of the world's languages, so that they will continue to work in favor of their heritage without looking down on or weakening languages with which they share speakers and their communicative space.
- Providing models for action, raising awareness and promotion that have been positive in their respective communities so that they can provide an

incentive and a stimulus in other situations and one to continue in those where they have already been tried successfully.

- Denouncing threats and warning of the dangerous situations languages are facing, so as to rouse awareness in the authorities and the general population in favor of the preservation and development of the linguistic heritage.
- Attracting the support of those who have the responsibility and the power to reverse the trend towards linguistic uniformity.

THE TECHNICAL COMMITTEE

Words and Worlds

1

CHAPTER 1. WORDS AND WORLDS

Languages are the most valuable cultural heritage of humanity. They reflect individual and collective identity-related issues. They are fundamental in the generation and transmission of values, and they help us understand the complexity of the world. Languages reflect cultural diversity, which promises a more democratic and creative coexistence.

The protection of our linguistic heritage helps build a more orderly, more balanced, and more advanced world. There is a very clear relationship between language policies; economic, cultural, and social development; and democratic systems, stability, and peace. It's time to abandon the idea that languages can be ranked according to a hierarchy and that it is, therefore, a good thing to replace "inferior" languages with "higher" languages, with the assumption that the latter are more suitable for science or abstract thought. All languages are equal in dignity, capacity for expressing thought, and ability to communicate, and to create a hierarchy among them only reflects cultural prejudices and colonialist ideas.

Just as there is opposition to pluralism with regard to religion or ethics, some authorities still believe that linguistic uniformity of the population is desirable in state management. In contrast, we, the World Languages Review team, perceive pluralism as an asset, and we attach prestige to policies capable of managing complex societies.

This synthesis is based on *Words and Worlds: World Languages Review* (Barreña et al. 2004). Like the larger study, it aims to examine the sociolinguistic situation of the world: to describe the linguistic diversity that currently characterizes humanity, to evaluate trends towards linguistic

uniformity, and to establish a set of guidelines or language planning measures that favor the weaker or more endangered linguistic communities, so that anyone engaged in language planning—government officials, institution leaders, researchers, and community members—can implement these measures.

In conducting a study of the sociolinguistic situation of the world, we, the World Languages Report team, are motivated by the conviction that language policies that respect diversity and promote minority languages also favor peace. Exercising rights that affirm a group's own linguistic identity and the promotion of relations of understanding and sympathy towards other linguistic communities can only contribute to solving conflicts and reaching peaceful resolutions. This review is inspired by these principles, which are also the principles that constitute UNESCO's Linguapax philosophy. We hope that this work will contribute to the resolution of conflicts with a linguistic dimension.

We have given special attention to the members of the linguistic communities themselves, frequently allowing them a voice in this synthesis to express their views, feelings, and concerns about their own linguistic situations. Most of the data are original and were collected through direct questioning concerning several sociolinguistic issues: the use of each language in dealing with administration, education, the media, and religion; intergenerational transmission and language attitudes; and threats to language maintenance.

If readers are interested in detailed information on specific languages, they can consult the *Languages of the World Online Database* at the World Languages Network, www.amarauna-languages.com website, which provides the complete information gathered in each questionnaire for each

language we examined. The synthesis we offer in this book provides a general overview that underlines the dramatic reduction in the world's linguistic diversity and the strong trend towards uniformity, using data for a random sample of the languages of the world. The database currently includes information on seven hundred different languages, and it continues to grow. We want to thank all of you who have offered information for your generous help.

An Ecological Approach to Linguistic Diversity

2

CHAPTER 2. AN ECOLOGICAL APPROACH TO LINGUISTIC DIVERSITY¹

Linguistic Diversity

Linguists are often asked how many languages there are in the world. This seemingly innocent question is really quite tricky, not only because some languages are not documented but, even more significantly, because of the inherent difficulty in defining what a language, as opposed to a dialect, is. Traditional linguists often point to mutual intelligibility as the criterion to decide whether two given varieties are dialects of the same language or are different languages. However, speakers of distant varieties often understand each other more easily than speakers of linguistically closer ones, if they have a positive attitude towards one another, or if they are exposed frequently to language variation. In addition, there may be political reasons for considering a variety a language or a dialect, depending, for instance, on whether a group wants to stress being part of a national identity or having a distinct identity.

In any case, and leaving aside the problem of establishing clear criteria for defining a language, most accounts estimate that there are from five thousand to six thousand languages in the world today. These languages are not distributed equally across the continents. From an estimated total of six thousand, African and Asian languages make up one-third (32%) each (Krauss, 1992, and Grimes, 2000, as quoted in Moreno, 2003), whereas only

3% are European. American and Pacific languages make up 15% and 18% of the total, respectively.

One way to get a sense of the future of humanity's linguistic diversity is to look at the number of speakers each language has. According to Crystal (2000), almost 82% of the languages of the world have fewer than 100,000 speakers; even more dramatically, almost 56% of the languages are used by only ten thousand speakers or even fewer. Although a low number of users is not the only factor affecting the future of small languages, we can anticipate strong language shift for such linguistic communities.

What We Lose When We Reduce Linguistic Diversity

"Defending our languages and their diversity, particularly against the domination of a single language, is more than defending our cultures. It is defending our life." (Hagège, 2000).

The loss of linguistic diversity entails not only the disappearance of a large number of languages—and the cultural and identity loss that accompanies it—it also entails an important reduction of the genetic information which could help us understand the history of languages and the relationships different linguistic communities had in the past. With the exception of a few dozen languages that are considered isolates—languages unrelated genetically to any existing or known language—around 90% of the languages of the world belong to one of the families shown in Map 2.1.

¹ This chapter is primarily based on Barreña et al. 2004, Chapter 1 ("Linguistic Communities" by P. Mühlhäusler) and Chapter 2 ("The Linguistic Heritage," by J. C. Moreno Cabrera) in *Worlds and Words: World Languages Review*.

Linguistic diversity also shows typological information—that is, what is common or different in the structure of languages—and this kind of information helps us understand the nature and functioning of languages. When a language disappears, we also lose information about how different linguistic communities view reality and how their languages shape it.

Linguistic Diversity across Continents

Looking towards the future, we can anticipate a dramatic reduction in linguistic diversity around the world. In North America, the situation of native languages is absolutely desperate, as pointed out by Moreno (2003: 80): For example, the Salish family of British Columbia (southwestern Canada) includes many languages with fewer than one hundred speakers and a few with around five hundred speakers. Of the Na-Dené phylum (Canada and the USA), at least twenty-seven languages have fewer than one thousand speakers.

The situation is also precarious for Central American languages: Most of the languages making up the various families of the Hokan phylum are already extinct or have fewer than five hundred speakers. For example, of the Salinan-Serian family, only speakers of Seri in Mexico remain (about seven hundred); the other two languages in this family, Chumashan and Salinan (California), have already disappeared. In the Chibchan family (Honduras, Nicaragua, Panama, Honduras, Costa Rica, Colombia, Ecuador), 70% of the languages have fewer than five thousand speakers, and most of them do not reach the figure of one thousand users.

With regard to South America, most languages of the Ge and Pano families (Brazil), of the Caribbean family (Brazil, Venezuela, Colombia), the Mataco-Guaicuru family (Brazil, Argentina, Bolivia, Paraguay), and the Uitotoan family (Peru, Colombia) have fewer than one thousand speakers.

The African continent is also losing an enormous degree of its linguistic diversity: In the Khoisan family (Namibia, Angola, Botswana), there are over thirty languages, of which more than twenty have fewer or far fewer than five thousand speakers. About thirty-five Bantu languages also have fewer than five thousand speakers.

The situation is similar in Asia and the Pacific, home to an enormous number of languages. For example, Vanuatu is the country with the greatest linguistic diversity in the world, since its 150,000 inhabitants speak more than one hundred languages. Most of the eight hundred languages spoken in Papua New Guinea have fewer than ten thousand speakers, and many have fewer than five thousand. Australia has undergone dramatic language loss: Most of the more than 250 languages spoken in Australia before Europeans settled in the continent are dead today, along with many of the groups of Aborigines.

Map 2.1. Genetic groupings of the languages of the world

1. Afro-Asiatic (includes the Semitic family)
 2. Niger-Congo (includes the Bantu family)
 3. Khoisan (includes Bushman and Hottentot)
 4. Nilo-Saharan
 5. Altaic (includes the Turkic family)
 6. Uralic (includes Finnish and Hungarian)
 7. Chukchi-Kamchatkan (includes Chukchi and Itelmen)
 8. Languages of America (at least twelve phyla or linguistic families)
 9. Eskimo-Aleut (includes Inuktitut, Yupiit, and Aleut)
 10. Na-Dené (includes the Athapaskan family with the Apache languages)
 11. Australian (includes the Pama-Nyungan family of South Australia)
 12. Mon-Cambodian (includes Cambodian and Vietnamese)
 13. Munda (India)
 14. Daic (includes Thai)
 15. Austronesian (includes the Malayo-Polynesian family)
 16. Miao-Yao
 17. Sino-Tibetan (includes the Sinic family)
 18. Andamanese (Andaman Islands)
 19. Papuan (includes the trans-Guinean phylum, which covers most of New Guinea)
 20. Indo-European (includes the Romance, Germanic, Slavic, Baltic, and Celtic families)
 21. Southern Caucasian (includes Georgian)
 22. Northern Caucasian (includes Chechen)
 23. Dravidian Languages (includes Tamil, Telugu, and Kannada)
- Isolated languages:**
24. Japanese
 25. Korean
 26. Basque

Map 2.2. Native American Languages in California.

The great linguistic diversity of California is dramatically reducing. This map shows Native American Languages in California and the number of speakers of each one. As you can see, most of them have already died or are in the process of totally disappearing.

Source: Hinton, L. (1994)

In Europe, although most official languages are in fairly good shape, the status of others is quite precarious. Regional languages, for instance, struggle to survive when not supported by the states. The Caucasus area displays great linguistic diversity, but fifteen out of the thirty-four languages of the Northwestern family, for example, have fewer than five thousand speakers. Other languages, such as Gypsy, the language of the gypsies, have no recognition or support of any sort. Finally, immigrant languages also face difficulties, even those that are official languages in another country in the European Union.

Map 2.3. Linguistic Diversity in the Caucasus Region

The Caucasus is the richest area in Europe linguistically speaking. Over fifty languages are spoken in the region, although only a few are official. This map depicts linguistic diversity in the Caucasus and notes whether each language is official or not.

Based on data provided by Alexey Yeschenko, University of Pyatigorsk (Russian Federation).

Why Are We Losing Linguistic Diversity?

According to Moreno, “[T]he present situation of severe regression in linguistic and cultural diversity is the result of imperialist practices against many small communities on our planet and the coercive imposition of certain languages and cultures by the hegemonic Western societies, whose actions are not based on the principle of respect for the linguistic and cultural rights of small communities” (2003: 95). The spread of the USA’s culture and values, together with the association of English with globalization, fosters a reduction in the number of languages, promotes monolingualism, and poses a serious threat to diversity. The culture of the USA, on the one hand, and the English language, on the other, should not be perceived as either worse or better than any other culture and language in the world,

but it's wise to be fully conscious of the consequences of favoring these over others in our daily lives.

The Management of Linguistic Diversity

Following an ecological approach, the World Languages Report team views language as an ecological system: Just as the climate and biological diversity need to be managed if we do not want them to be negatively impacted or dramatically reduced, we need to approach linguistic and cultural diversity in a similar fashion. On the one hand, we want to address linguistic diversity since we firmly believe that it must be maintained. In fact, linguistic and cultural diversity sustains biodiversity. On the other hand, in language planning, just as in ecology, we need to:

- consider the wider environmental factors surrounding languages, rather than examining linguistic phenomena in isolation or only internally,
- be aware of the negative consequences of monoculturalism and diversity reduction,
- be aware of the limitations of natural and human resources,
- have a long-term vision, and
- be aware of the factors that sustain healthy ecologies.

In addition, we need to apply a fundamental principle of management: We can only manage what we know and care for. Therefore, before we address the issue of language planning, we need to fully understand the current situation. We intend to document the sociolinguistic situation of the languages of the world, paying special attention to healthy as well as pathological aspects of language ecologies, and taking into account the problems of overpopulation, genocide, war, and displacement, which have

their origin in unbalanced situations among several groups, as can be observed when addressing their languages.

RECOMMENDATIONS ON LINGUISTIC HERITAGE

In view of the imminent danger of loss of our linguistic diversity, we recommend:

- It is important to publicly proclaim and defend the reality that endangered languages, like all languages, contain enormous wealth and interest for humanity, and we need to draw attention to the falsehood and danger of placing languages in a hierarchy.
- We need to call attention to the importance of respecting and protecting the rights of speakers of all languages to use and cultivate them.
- We need to declare each and every language part of the heritage of humanity.

Official Languages

3

CHAPTER 3. OFFICIAL LANGUAGES

1. Each culture has a dignity and value, which must be respected and preserved. 2. Every people has the right and the duty to develop its culture. 3. In their rich variety and diversity, and in the reciprocal influences they exert on one another, all cultures form part of the common heritage belonging to all mankind.

(UNESCO, 1966, *Declaration of the Principles of International Cultural Co-operation*).

The linguistic policies of most states, at least in recent centuries, have revolved around promoting what they call their “national” languages. The national language or variety has usually been the most prestigious one. It has been promoted over the other varieties within state borders, frequently to the point where it has been declared official.

Because the proponents of languages that are not declared official recognize the fact that the official languages of a state—that is, the languages declared official by legislation—end up being used in almost all social situations, show the greatest vitality, and have greater prestige vis-à-vis the languages not declared official, communities of nonofficial languages demand this status for their own language or, if not this status, then at least the practical consequences arising from being declared official.

When a minority language is made official, this measure adds prestige and gives rise to a remarkable shift in the attitudes of the speakers towards their language. Linguistic communities see their efforts to preserve their language reinforced, and the measure allows the use of resources not previously available. Being able to endow themselves with public funds and resources

to promote their language adds to the prestige of its speakers and increases their ability to continue the daily struggle for the promotion and preservation of their language.

Before describing the official status of the languages surveyed in the review, we shall provide an overview of the different practices of various states with regard to the linguistic diversity in their territories. At the end of this chapter, we will introduce the Universal Declaration of Linguistic Rights.

There are large differences from one state to another in the way languages spoken in their territory are treated. For example, Switzerland has recognized French, German, Italian, and Romansh as its official languages since the end of the nineteenth century, while Ireland has recognized English and Irish Gaelic since the beginning of the twentieth century.

In a similar manner, other states are seeking to grant all or several of the languages of their territory official or co-official status. Sri Lanka, for example, made Sinhala and Tamil official in 1978; Luxembourg declared its three languages—French, German, and Luxemburgian—official over the whole of its territory in the 1980s; Paraguay has made Spanish and Guarani official; Eritrea has established eight languages—Afar, Arabic, Blean, Hadareb, Kunama, Saho, Tigre, and Tigrīña—as official; and South Africa has declared eleven languages official—Afrikaans, English, Ndebele, Pedi, South Sotho, Swati, Tswana, Tsonga, Venda, Xhosa, and Zulú.

Other states, instead of making all of their languages official state languages, grant all or several of them co-official status in the territory where each is spoken alongside the state language or generalized official language.

Map 3.1. Sami language

Language, Territory, and Official Status

Frequently, the same linguistic community inhabits territories belonging to more than one state. In Europe, for instance, one well-known example is that of Sami, whose speakers are to be found in land belonging to Norway, Sweden, Finland, and the Russian Federation, but which is official only in the first three countries. This map shows the Sami-speaking areas.

Source: Seurujärvi-Kari, Pedersen, & Hirvonen (1997)

This is the case in Spain, where Basque, Catalan, and Galician are co-official with Spanish in most of their respective regions; in Denmark, with Faroese and Greenlandic (Inuktitut); in the Russian Federation, with Chukchi being official in Chukchia, Chuvas in Chuvashia, Dolgan in Taymyria, Nentsi in Nenetsia and Taymyria, Osettic in North Ossettia, Udmurtian in Udmurtia, and Yakut in Yakut.

Sometimes, however, although states declare all languages used in their territories official, as is the case with Mozambique, Peru, Colombia, and Ecuador, very rarely do governments take real measures towards protecting them. Constitutions such as Colombia's (1991) proclaim in articles 7 and 10 that “the state recognizes and protects the ethnic and cultural diversity of the Colombian Nation” (article 7) and that “the languages and dialects of the ethnic groups are also official in their territories.” Likewise, “[T]he teaching in communities with their own linguistic traditions will be bilingual.” The respondent for the Awa Pit community, however, points out that their language

is theoretically official in their territory, but this has not yet been put into practice. (Awa Pit, Colombia)

Similar cases are reported by the respondents for Waorani and Zaparo:

*Waorani is also co-official in their territory, but [only] in theory.
(Waorani, Ecuador)*

*Zaparo is co-official in its area, but [only] on a theoretical level.
(Zaparo, Ecuador)*

Of the languages examined in this study, 74% do not have any official status whatsoever. Only 7% are official or co-official in the entire country and 19% are co-official only in the territory where they are spoken, or in part of it. The fact that very few languages have official status would not be a problem if there were no official language reigning above those not declared official. However, when a country declares one language official, it creates a hierarchy and puts the speakers of other languages at a disadvantage.

The Universal Declaration of Linguistic Rights

Along with several initiatives taken to preserve our linguistic heritage, such as the European Charter for Regional or Minority Languages (2001, European Bureau for Lesser Used Languages) or the Harare Declaration (1997, African Ministers of Language Policy), we want to emphasize the Universal Declaration of Linguistic Rights, signed in June 1996 in Barcelona.

At the World Conference on Linguistic Rights organized by the PEN Club International Commission for Translations and Linguistic Rights and the Escarré International Centre for Ethnic Minorities and Nations, non-

governmental participants from nearly one hundred countries approved a declaration on linguistic rights for the preservation of languages which would serve as a guideline for the different state and international bodies.

This declaration aims to correct linguistic imbalances in order to ensure respect and full development of all languages as well as to establish the principles for fair and equitable linguistic peace in the world as an initial and principal factor of social coexistence.

UNIVERSAL DECLARATION OF LINGUISTIC RIGHTS

Article 3

1. This Declaration considers the following to be inalienable personal rights which may be exercised in any situation:
 - the right to be recognized as a member of a language community;
 - the right to the use of one's own language both in private and in public;
 - the right to the use of one's own name;
 - the right to interrelate and associate with other members of one's language community of origin;
 - the right to maintain and develop one's own culture;
 - and all the other rights related to language which are recognized in the International Covenant on Civil and Political Rights of 16 December 1966 and the International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights of the same date.

2. This Declaration considers that the collective rights of language groups may include the following, in addition to the rights attributed to the members of language groups in the foregoing paragraph, and in accordance with the conditions laid down in article 2.2:
- the right for their own language and culture to be taught;
 - the right of access to cultural services;
 - the right to an equitable presence of their language and culture in the communications media;
 - the right to receive attention in their own language from government bodies and in socioeconomic relations.
3. The aforementioned rights of persons and language groups must in no way hinder the interrelation of such persons or groups with the host language community or their integration into that community. Nor must they restrict the rights of the host community or its members to the full public use of the community's own language throughout its territorial space.

Universal Declaration of Linguistic Rights and Equality

Among the basic ideas that guided the drafting of this Universal Declaration of Linguistic Rights is the principle of the equality of all peoples and all languages. Neither the internal characteristics of languages nor the particular economic, social, religious, or cultural features of the people who speak them justify any kind of discrimination. This illustration reproduces Article 3 of the Universal Declaration of Linguistic Rights (Barcelona, 1996).

RECOMMENDATIONS ON THE OFFICIAL STATUS OF LANGUAGES

Social and political leaders, legislators, and administrators should do everything possible to encourage the following:

- They should legislate on linguistic matters on the basis of respect for the wishes of individuals to use their own languages in public and in private, and according to the principle of the right to maintain and develop their own languages.
- They should explicitly recognize in the constitution, or in the supreme judicial ordinance, the co-official status at state level of all the languages of the territory, or at least the official status of each language in its area.
- In those cases in which a community is divided over various states, it is important to promote the community's own supra-state body for the coordination of the different linguistic and cultural programs.
- We need to establish an international body of an informative type both to denounce violations of linguistic rights and to mediate in the solution of any problems that arise.

Administration

4

CHAPTER 4. ADMINISTRATION

The examination of the use of a particular language in public administration reveals an important component of its situation and the advantages and disadvantages a particular linguistic community has by reason of its speakers' mastery of the language(s) used in dealings with public administration.

As reported in Chapter 3, approximately 25% of the sample languages are official (or co-official). However, only 13% are used both in written and oral dealings with public administration, which shows that being declared official does not guarantee the use of a language in this setting. Almost half of the languages used both in oral and written dealings are official or co-official state languages, such as Spanish, Russian, Chinese, French, Arabic, or Japanese, and almost half are official only in their territory, not in the whole state, such as Catalan (Spain), Mongolian (China), or Malayalam (India). Finally, a few languages are used in public administration despite lacking official status of any sort. The respondent for Acholi illustrates this case:

It is used in public administration, since most people do not express themselves well in English, and in official documents. Especially in the sphere of rural communities, Acholi is used a lot in writing. (Acholi, Uganda).

Other languages (23%) are only used in administration orally. This group includes languages that are co-official in at least part of their territory (7%) such as Kabardian (Russian Federation), Wolof (Senegal), and Dongxiang (China), and languages that are not officially recognized (the remaining 16%).

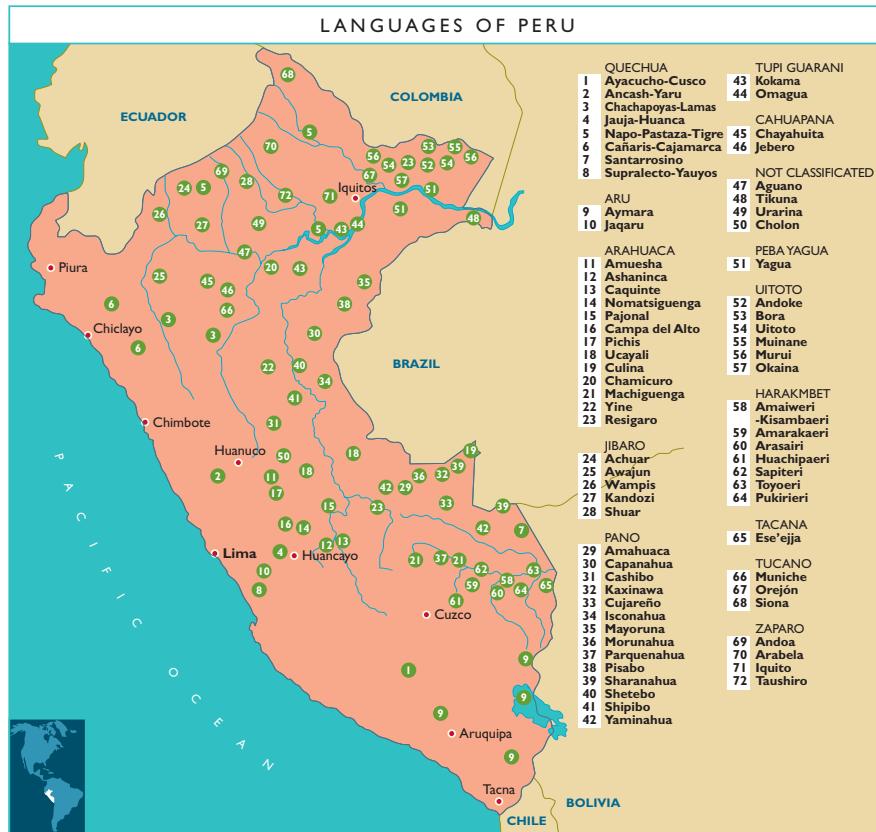
The oral use of a language in administration is not always a direct consequence of a policy of promoting this language by the administrative authorities, as we can deduce from the accounts of the respondents themselves. In fact, often it arises from the spontaneous conduct of citizens, who use the given language upon recognizing a member of their own community in an administrative post. These languages can hardly be considered favored or protected by the authorities.

What concerns us most, however, is the fact that 59% of the languages in the sample are not used at all in dealings with public administration. This situation sometimes happens with languages that have co-official status in their territories, as is the case of Nogai (Russian Federation) or Aymara (Peru). But basically the languages in this group are those with no explicit recognition, as is the case of Uitoto (Colombia), Cabecar (Costa Rica), and Fongbe (Benin), among others.

Official Languages and Use in Public Administration

Many of the respondents even pointed out that there is no tolerance towards using their own languages in encounters with public administration. Contrary to their wishes, the speakers come up against obstacles imposed by administrative authorities that hinder the use of minority languages in administration. Consider the following report from one respondent:

Bantawa is not allowed to be used in public administration. (Bantawa, Nepal).

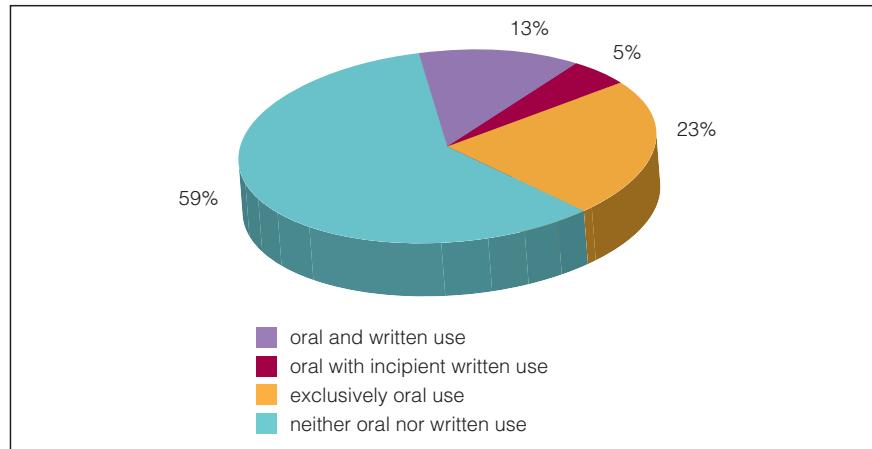
Map 4.1. Great diversity but only occasional use in administration

Despite great linguistic diversity in South American countries such as Peru, very few get to be used in formal service encounters. Even languages declared official, Quechua and Aymara, for instance, are hardly used in public administration. This map of Peru shows the original territory of the several language varieties.

Data provided by the Peruvian Indigenous Institute.

A member of the Breton community comments further on this issue:

France denies the existence of linguistic minorities in its territory. The notion of a community other than the French national community is banished by the French legislation that only recognizes citizens equal in rights and considers the affirmation of specific community rights as discriminatory and contrary to the principle of republican equality. Article 2 of the French Constitution, as modified in 1992, states that the language of the Republic is French. The written use of Breton is banished from administration. Its oral use is anecdotal or confidential. (Breton, France).

Graph. 4.1. Language Use in Public Administration

Almost 60% of the sampled languages are never used in public administration, either orally or in writing.

The importance of using a language in dealings with public administration deserves further emphasis. It is extremely important for individual speakers if they are not to be discriminated against on linguistic grounds; it is important for the linguistic community because of the prestige that this use confers upon the community language; and it is important for the language itself, because being used in public administration promotes linguistic elaboration—the codification of linguistic forms appropriate for the register used in administration—and thus reinforces language maintenance.

RECOMMENDATIONS ON THE USE OF LANGUAGES IN ADMINISTRATION

It is important to observe the following principles:

- Administrative authorities must ensure that members of linguistic communities have the chance to address oral and written requests concerning administrative services in their own language and to receive a reply in the same language.
- Public administration should also ensure that members of local communities can use names and other signs of identity in their own language and that place names and toponyms are indicated in the local language(s).
- Authorities should take population censuses that include linguistic data, with the object of revealing the real linguistic situation of citizens and subsequently being able to provide services attending properly to their linguistic rights.

Writing

5

CHAPTER 5. WRITING

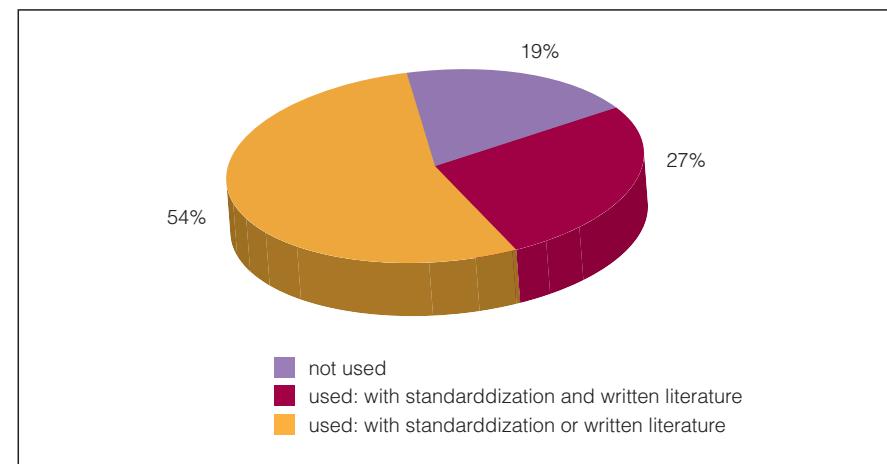
Can a language survive without a written form in the twenty-first century? Why is so much importance attached to writing? What is the real situation of most languages with regard to writing? What does it mean to standardize a language? Does writing mean written literary tradition? Is writing really that important these days? Considering the widespread use of telephony and of computer and audiovisual media, how much room will be left for reading and writing?

Some linguistic communities have no system of writing and no dealings with so-called modern civilization; their languages, nevertheless, fulfill all of the communicative functions needed for the community and are capable of expressing abstract thought, like any other language. This situation, however, is increasingly rare. For the sake of modernity and because of the power of social liberation attributed to written culture, literacy campaigns are now widespread across many countries. An important question at this point is to ask whether the newly literate are literate in their own language or only in dominant languages.

Literacy in native languages often faces important challenges, such as lack of a codification system, lack of written materials in the language, and lack of well-prepared teachers who could teach in the language in question. Despite these obvious difficulties, a remarkably high number of the respondents participating in the study (more than 80%) reported that their language is a written one. However, there is great variation in the amount of written materials in each language: In some cases, the linguistic community has normalized written use, and this is reflected in a wide array of written texts. In other cases, the written production may be limited

to a few samples or even to the creation of an alphabet for eventual writing.

In any case, it is obvious that respondents assign an important role to written production. Even more, the development of writing, along with the promotion of minority languages in the education system, is considered a main objective for the survival of many languages.

Graph. 5.1. Written Use of Sampled Languages

Not surprisingly, writing is generally associated with prestige, especially when the linguistic community has an ancient written tradition, as shown in comments by respondents who speak Sindhi, Breton, and Tibetan, among other languages.

There is an abundant collection of traditional folk literature in the Tibetan language. This includes mainly folk songs, myths, legends, stories, narrative poems, long songs, and heroic epics. The Story of King Geser is a Tibetan heroic epic which consists of over one hundred sections and which has over fifty different versions. Tibetan operas consisting of over ten different plays and several Tibetan ballads are also very popular throughout Tibetan regions. (Tibetan, Tibet).

As mentioned before, many communities face the lack of a stable codification system for writing their language, or the fact that previous systems have been abandoned and others recently adopted for political or religious reasons, adding another challenge to the task of writing in a weak language. The Abaza language, for instance, was written based on the Latin alphabet until 1938, when the Cyrillic one came into use.

In fact, many languages are initiated into written use for religious reasons. It is well known that the first works written in many languages are translations of the Bible and other religious texts. Illustrative examples include American languages such as Guarani, Otomi, and Wayuu, or the African language Nyoro and the Asian Lai.

Since the arrival of the Jesuits in the eighteenth century until our day, the Guarani language has had an alphabet, and it has been used since the implementation of the bilingual situation in 1993. (Guarani, Paraguay).

Besides religious works, educational materials for early literacy or primary education, along with the recent publication of oral literature, constitute the literary tradition of most languages.

ON THE EQUALITY OF LANGUAGES

Modern linguistics, thanks to descriptive studies of numerous indigenous languages made during the twentieth century, has been able to determine that there are no such things as primitive languages supposedly less developed than the languages of Western civilizations. It is commonly believed that a language that is not written, that has neither grammar nor dictionary, is less grammatically developed than those languages that have grammatical descriptions and dictionaries, and that until writing is introduced, allowing the composition of works of this sort and a written literary tradition, a language cannot develop its grammatical potential. These beliefs are radically false. Writing and written literary tradition have no influence at all on the grammatical structure of languages. Having writing has no real effect on the grammar of any language. There is a preconception that writing fixes or codifies language. All human languages are codes structured according to precise rules and subject to a constant state of change, also according to identifiable rules. Languages that are written do not in any way stop changing, just as is the case with purely oral languages; hence the obvious differences, for example, between spoken and written English or French.

Furthermore, communities that have no knowledge of writing have rich and varied oral literary traditions that exploit and develop the possibilities offered by their languages, which are the same as those found in, for example, classical languages such as Greek or Latin, which form the basis of one of the most admired written literatures in Western cultures.

Many people refuse to accept that a small tribal community can have a linguistic medium of expression as useful, ductile, and powerful as that

enjoyed by Spaniards, Russians, or Germans. Nevertheless, linguists who have described the languages of lost tribes, such as Hixkariana (Brazil, four hundred speakers; see D. C. Derbyshire, 1979) or Haruai (Papua New Guinea, one thousand speakers; see Comrie, 1998) reveal languages whose grammatical development and capacities are similar to those of Western languages.

Juan Carlos Moreno
Autonomous University of Madrid, Spain

The fact that all known languages are equal with regard to their degree of complexity and potential does not mean that they are the same. Each language achieves its degree of complexity and potential in its own way. No two languages are the same in this respect; each one has its own grammatical personality within the common arena that defines human languages. Every single one of the languages of the world is an original and efficient contribution to the rigorous demands of expression and communication among human beings and communities.

Respondents reported that only 19% of the languages in the sample are not written. However, we cannot generalize from this percentage to the wider array of all the languages in the world, since estimations on the number of languages in the world without writing are much larger. This overestimation by respondents may demonstrate a wish on the part of community members for their language to be a written one, as pointed out earlier, because they are conscious of the prestige that writing confers.

However incipient and precarious the writing experience is for a given language, it is always seen as conferring added prestige. Our respondents are not ready to give up on the potential that writing offers for development in their community, though the obvious shortcomings arising from the particular linguistic situation can very often lead to discouragement and frustration.

To conclude, it is essential to insist on the fact that there is no linguistic reason for disregarding a language simply because it does not have a written tradition. On the contrary, in contrast to the written samples of most languages, which have recently been created, all languages have millenarian oral literary traditions which are the repositories for their particular interpretations of the world and which make an extremely valuable contribution to the cultural heritage of humanity. Our respondent for Namuyi explains these ideas appropriately:

Some elderly people and religious practitioners can relate historical stories, fables, and other forms of oral literature, which can be traced back to antiquity and which have been passed down orally through the generations. They have not all been recorded. They include some curses used by their religious practitioners as well as some other religious terms. Despite the superstitious elements of some of the stories, they are still valuable because they contain much philosophical knowledge and provide us with insight about how the ancients viewed the world. (Namuyi, China).

RECOMMENDATIONS ON LANGUAGE AND WRITING

We make note of the following principles with regard to language and writing:

- Written use should be encouraged because it confers prestige on languages and increases their chances of being transmitted and recovered. This measure cannot be implemented without the agreement of the linguistic community affected and without the funds required.
- The scientific community should involve itself in a coordinated effort with the linguistic communities with regard to questions relating to standardization, primarily when the communities request their assistance.
- It should not be forgotten that the fundamental use of any language is oral and that the survival of a language depends on its transmission and habitual use.

Map 5.1.

According to our respondent for Pech (Honduras), there is no written tradition in this language, but only oral. This map shows languages of Mexico and Central America.

Sources: Wurm, Mühlhäusler & Tryon (1996), England (1994), Moseley & Asher (1994, and data provided by K'ulb'il Yol Twitz Paxil- Academy of Mayan Languages.

Education

6

CHAPTER 6. EDUCATION

"All persons should therefore be able to express themselves and to create and disseminate their work in the language of their choice, and particularly in their mother tongue; all persons should be entitled to quality education and training that fully respect their cultural identity."
(Article 5 of the UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity of 2 November 2001)

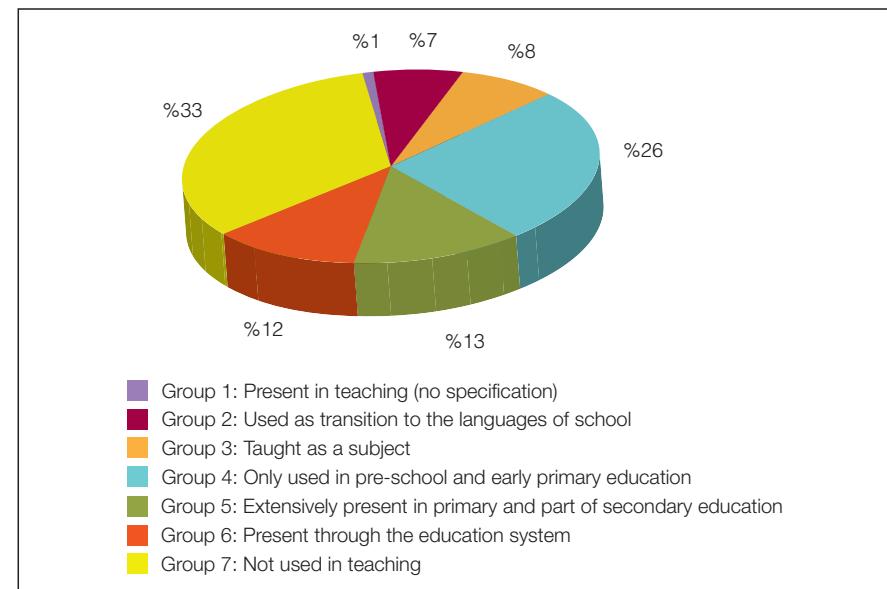
Education adds nothing intrinsic to a language. All languages have developed and been transmitted during the course of history independently of the teaching institutions that may have arisen around them. However, the use of a language in the education system gives it remarkable prestige. Many times, the exclusive use of dominant languages in education has increased linguistic uniformity, led to language and culture loss, and forced the abandonment of identities forged over thousands of years. These losses and the uprooting and social marginalization resulting from them are factors that have often been underestimated or silenced in favor of the greater glory of policies of national unity aimed at maximum linguistic and cultural uniformity in the nation-state and its colonies.

Furthermore, this educational policy has created a monolingual school model, widespread in many parts of Europe and the whole of the Western world, which has posed enormous contradictions in bilingual or plurilingual communities, as well as for the languages of the stateless, the languages of immigrants, or languages with few speakers.

The right to an education in one's mother tongue is a fundamental right recognized by UNESCO in 1953. Nevertheless, most linguistic communities cannot exercise it. Most of the world's languages are not present in the school

system, so it cannot contribute to their transmission and development. In fact, 33% of respondents stated that the languages they were reporting on were not present in education. Quite often, despite legislation allowing it, minority languages are not used in school, as reported by our Kushi respondent:

The language is supposed to be used as a medium for bilingual education as well as a subject in elementary education. However, for various reasons this remains on paper. (Kushi, India).

**Graph. 6.1. Languages in Teaching Grouped according to Their Use
Linguistic Diversity and the Education System**

The accounts gathered through the questionnaire show that 33% of the languages examined are not used at all in the education system.

When children go to school but their own language is not present, it is difficult to imagine what benefit they can obtain from the education system. The negation of identity involved in a situation of this sort is unimaginable for the majority of citizens belonging to communities that speak a dominant language. These citizens have grown up thinking that education can only be transmitted in certain languages or that it is best if it is done only in the dominant language. In many cases, this is also the opinion deliberately instilled into citizens belonging to communities with minority languages that are not reflected in the educational system.

The arguments are extremely twisted: Some people consider that the exclusive use of the majority language avoids communication problems; we could also mention the argument that the social development resulting from learning the dominant language is best for all communities of whatever language. Others say that there are not enough resources for every language to be taught at school. The fact is that by not allowing minority children to be taught in their own language, the situation of dominance is perpetuated.

However, there is reason for hope when we consider how many languages are present in school, especially in the early stages of education, across the world. The sample studied shows that most languages (67%) are used in education, although to varying degrees. About 12% are languages regularly used in schools, usually in good shape, and most often official or semiofficial, such as Welsh (Great Britain) or Belarusian (Belarus). In 13% of the cases, although the languages are normally used through primary education, they are most often not official and suffer from the lack of involvement on the part of authorities. The Breton (France), Tamazight (Morocco), and Somali (Somalia) respondents, among others, reported this kind of situation.

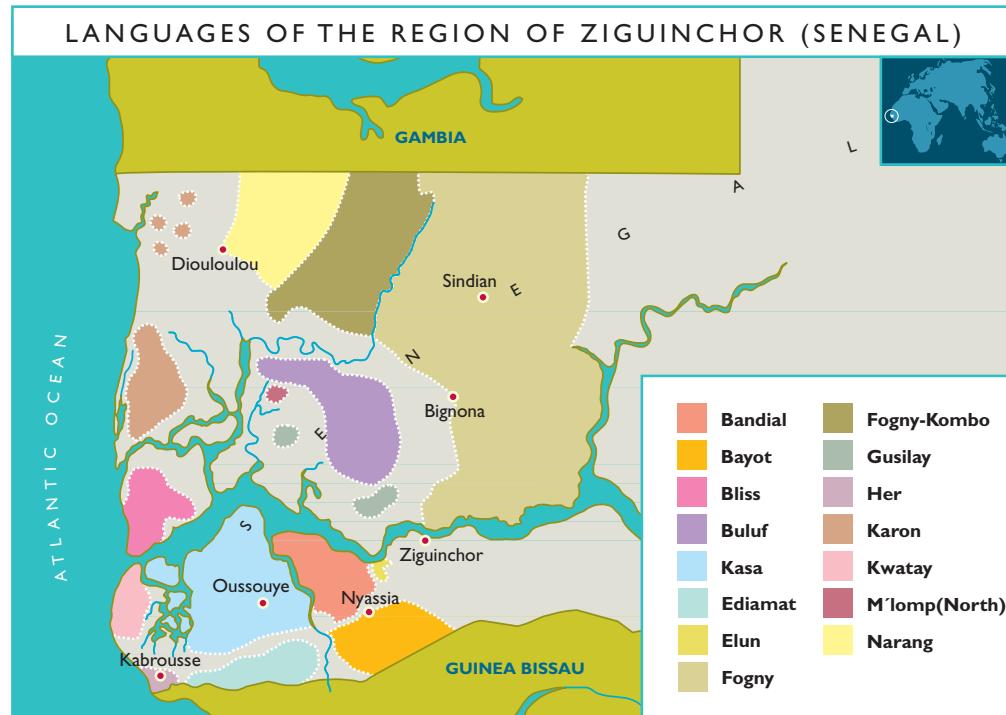
In 6% of the studied cases, languages are only used in preschool and in the early years of primary education. These languages have been recently introduced into teaching, very often thanks to popular initiative and frequently without the support of authorities. The remaining cases divide between the ones taught as foreign or second languages (8%) and the ones (7%) used orally as a transition to another language that is used in school, as pointed by our respondent for Cun:

In the past, it was used as the language of instruction in primary schools. With the recent promotion of Mandarin Chinese, Cun is only used as a supplementary tool in beginners' or elementary classes. (Cun, China).

Bilingual and Plurilingual Education

As the Delors report on Education for the Twenty-First Century (UNESCO, 1996) so clearly shows, it is important to prepare the younger generations so that they can take advantage of the possibilities today's information society has to offer. In addition, there is a growing demand for a knowledge of languages for use in international relations. But education will have failed if on account of this it ignores or rejects certain languages, or causes people to abandon the languages and cultures that have shaped the identity and integrity of individuals and whole communities.

Bilingualism and even multilingualism are a reality in most countries. In fact, 64% of the respondents reported that the members of their communities were bilingual, and another 10% reported that their communities were plurilingual. These communities show that coexistence and communication between groups with several languages is not only possible but common,

Map 6.1. Standardization in Senegal

Senegal has great language diversity. Some languages, such as Balanta or Safen, have undergone a certain process of standardization; others, such as Basari or Badyara, have not. This map shows languages used in the region of Ziguinchor.

Based on data provided by the Directorate for Literacy and Basic Education, Senegal.

and that plurilingualism does not lead to lack of communication or to loss of cohesion within the group, the community, or the state.

India is a good example. It is possible to have a multiple identity without any risk to personal integrity. The ease with which linguistic codes are alternated or even mixed in India and the freedom and lack of purism in being able to use several languages at different levels of proficiency and for different purposes (Annamalai, 2001) could be a realistic way of dealing with relations between people ever more remote and diverse without renouncing linguistic diversity. When we consider the history of humanity, any form of relations among different languages is more interesting, democratic, and natural than the uniformity we seem to be having forced upon us in modern times.

Education therefore faces another challenge. The mother tongue is not enough. Knowledge of at least one other language is desirable, and in many cases will be necessary to implement plurilingual education. However, not all bilingual or multilingual programs can guarantee the acquisition of skills in the languages desired. From the different kinds of bilingual programs, we want to mention two that have proven positive results: immersion and maintenance. In contrast to traditional submersion programs, in which students of minority languages had to learn the dominant language while completely disregarding their own language, maintenance programs use students' mother tongue as the medium of instruction while they also learn the dominant language as a second language.

On the other hand, immersion programs are often used when teaching a minority language. This kind of program has proven to be fairly successful in cases such as Basque, Maori, and Welsh, languages that were able to gain new speakers through the education system.

We must emphasize that bilingual—and even more multilingual—education requires important human and economical resources if we want it to be successful, as is the case with any education program. Well-prepared bilingual (or multilingual) teachers and appropriate teaching materials are crucial. It is also important that families support the program.

In addition, we must remember that the education system can contribute significantly to the revitalization of a minority language when other initiatives are also taken, and only with the social approval of the linguistic community.

In any case, it is important to stress again that learning another language, besides giving access to another culture and view of the world and increasing our communicative capacities, does not imply losing our native language in any sense, as shown by the millions of bilingual, and even multilingual, speakers throughout the world.

BILINGUAL INDIGENOUS EDUCATION

I believe that education, the job of schools and of teachers in indigenous languages, is to convey the idea that we must preserve, study, and enlarge our language ourselves. Only through our language will we manage to extend our own knowledge.

If I am an Ashaninka, my people are Ashaninka, and all my pupils are Ashaninka, and all of them speak Ashaninka, why should I work in Portuguese? It makes no sense for me to work in Portuguese in the classroom because if I did I would be missing the contents, the little details that the language brings with it. I would be removing power from our language, our speech, because I would be working in another language. If I work in the Ashaninka language, with Ashaninka pupils, I am offering them the chance of extending our own knowledge and understanding it better and at the same time of strengthening our language.

Some Portuguese phrases have no meaning or translation in our language because ours is a different world. For example, when I work in the Ashaninka language on some event from the nonindigenous society, it has no explanation in our language because we have other references; our world is a different one. Our language is very important, because we see it as a part of us. Because of this, there is no point in having indigenous schools and working in another language.

Our people need people who will act as a bridge to the dominant society, because without them we cannot defend our territory. To work, it is important to have an understanding of the surroundings; that is why we need these people. But there is no need for everyone to act as a bridge. For that, Brazil and other countries have diplomats who make contact, negotiate, etc. And here the opposite happens; everyone has to know

Portuguese. Even parents expect everyone to learn Portuguese; they see Portuguese as the alternative by which to break with dependence.

But I see it the other way round, because if you learn Portuguese, you end up depending on the other society, not on yours. You will depend on the other society because you are already in another language. That is why we work like this. There have to be people who are bridges, but not everybody. Our school trains six or seven people to able to make that contact.

In our school, it is quite clear. We discuss this with the community so that they stop worrying so much about Portuguese. Wanting to know someone else's language gets you nowhere; it's enough to have a knowledge of the world and of the way of life of the society around you.

What we need is to understand the values of our knowledge and to value what is ours. I believe that that is what makes a language important, what gives it the chance to grow more and not disappear. Because the more you study another language, the more you think it is richer than yours, and that's not so. Language depends on the cultural and scientific development of the people using it. There are indigenous teachers who say that the indigenous language is very poor, but why do they say that? It's because they have lived with Portuguese for many years and no longer value their mother tongue, because they have lost the total balance of their language.

In school I always speak in this way: The point of reference to work with the language, science, and culture begins with the teacher. To be able to work with our language and strengthen it, and identify the

problems, I have to start with the pupils. After seeing the situation of the pupils, I have to continue with the elders. To resolve the problems of the young people, with regard to the use of the indigenous language in the classroom, the elder must be a point of reference. The space in which the elders educate the young people is the most important educational space for strengthening their own language, culture, and knowledge, because the way the elders teach is fundamental.

In our community we work over this question a lot, because the elders are the most important people when working with the question of the language. The way they have of speaking, the time they have for explaining, their distinct pace of teaching—everything is planned in the heads of the elders; that is our world. Many pupils bring those formulas into the classroom. This form of wisdom of the elders is the point of reference for a school in tune with nature; it is the contribution by traditional knowledge making itself present through the indigenous language.

Isaac Pianko Ashaninka
Acre Organization of Indigenous Teachers, Brazil

RECOMMENDATIONS ON LANGUAGE AND EDUCATION

State, regional, and local authorities, especially educational and cultural administrators, would do well to bear in mind the following:

- Multilingualism must be an aspiration and a demand for everybody, not just for the speakers of minority languages. Knowledge of the language of our own community is not enough, but neither is knowing only the language of the state.
- The fact of not having a written language must not prevent the use of a language at school. Furthering formal and informal oral uses must be an educational priority in languages with and without writing, especially when the presence of a language in society is limited.
- The educational models that can contribute most to preserving linguistic diversity, and thereby to the identity and integrity of all linguistic communities, are those that are able to successfully train multilingual or at least bilingual individuals.
- The ability to use more than one language is an asset of immediate utility, whether fully or only partly exercised. For commercial exchanges, it is useful to know a few oral expressions; for social and political relations, oral use is a priority; and in technology an ability to read in certain languages can also be sufficient. In other words, the acknowledgment of languages, in addition to being worthwhile in itself and intellectually enriching, is always useful. Schools should therefore teach students to enjoy and make use of the proficiency level acquired in each language they teach.

Media

7

CHAPTER 7. MEDIA

The use of a language in the media affects it greatly. Apart from the influence it has on a language internally—with the creation of new lexical, grammatical, and discursive variants appropriate for the media register—the fact that a language is used in mass communications confers upon it a certain degree of prestige. Being present in the oral and written media not only allows communication between members of a linguistic community but also affects positively the way the language is perceived by both speakers and non-speakers.

The results of our study show that 47% of the languages surveyed are not used at all in the media. Of the remaining 53%, a few languages are used in all forms of media (radio, television, press, and even the Internet). This group includes the more widespread languages of the world, such as English, Arabic, and Spanish, and most official state languages. Other languages are present in some way in the media, but there are enormous differences among them, often depending on the resources available to the given linguistic community.

The fact that a language has been declared official, or even that it has a high number of speakers, does not guarantee the presence of a language in the media. An official language such as Quechua, which is spoken by about ten million people, does not have a media presence worth mentioning, whereas Icelandic, a small language of 300,000 speakers, is used in all kinds of media.

The dominant cultural and linguistic communities have sometimes prevented media development in languages other than their own and have even used the influence of the media to achieve uniformity with regard to their own language and culture.

Radio is the most widely developed medium, even in linguistic communities with more modest means. While only 26% of the languages examined have access to the written press, and only 23% have some presence on television, 44% are used on the radio.

THE MEDIA IN THE SERVICE OF MINORITY LANGUAGES

The media are one of the most powerful instruments for normativizing, changing, or consolidating languages and cultural identities. Present in the landscape and in the intimacy of every home, they shape values, attitudes, and even identities, like a fine rain that eventually penetrates the being's every pore. At the same time, by their very nature, the mass media reflect the global environmental pressure more insistently than other institutions—such as school—and can pose a threat to the identity and language of subordinated or marginalized groups such as indigenous peoples, immigrant workers, refugees, and other excluded groups.

In Latin America, the indigenous languages entered the media late and very incompletely. It was not until the fifties that the transistor radio made it possible for communication to overcome obstacles such as bad roads, lack of electricity, illiteracy, or monolingualism and radio stations or programs in the main indigenous languages began to emerge, sometimes with ample audience participation, especially in countries with few languages spoken by many and with less state control of radio stations. On commercial television and in the daily press, progress is practically nil, while the little that has been done in cinema and video is very scattered.

The use of one language or another in the media, as well as easing or obstructing understanding, plays an important expressive role, especially in those media that appeal to the feelings by means of sound and images. If certain languages and cultures are ignored in them or only appear in the

context of crime or with pejorative connotations, their marginalization is increased and their disappearance hastened. But if speakers of discriminated languages find them used in the media in favorable contexts, their self-esteem grows and even the dominant elites can eventually come to accept their presence.

For any media to strengthen its positive role in favor of minority languages, the general setting and contextualization of all its programs must reflect the plural reality around it positively; its use of languages, images, and content must show the country or the area in a positive light as an intercultural and plurilingual reality.

In addition, all plurilingual countries should adopt the following measures:

- Train native speakers of the minority languages in the use of the different media and ensure the existence of at least one regular broadcasting channel for each linguistic area and community and in each branch of the media.
- Set up community radio stations in these languages and form radial chains between the ones broadcasting in the same language.
- Further the preparation and compilation of records, cassettes, films, and videos in minority languages and their large-scale distribution in the chief media and other distribution networks.
- Make systematic use of the different local languages in signs, public places, and events and on the Internet.

Xavier Albó

Center for Peasant Research and Promotion, Bolivia

Of the factors that contribute to the presence of a language in the media, two deserve extra emphasis: the legal status of the language and the linguistic awareness and attitudes of its speakers. With regard to the first of these, a close correlation can be found between the use of a language in the media and its official status—that is, languages that are official and co-official have a greater presence in the media than those that have no official status. To be precise, almost 90% of official and co-official languages are present to some extent in the media.

It is important to point out, though, that lack of official status does not necessarily prevent a language from being used in this domain. The case of Romany is one example.

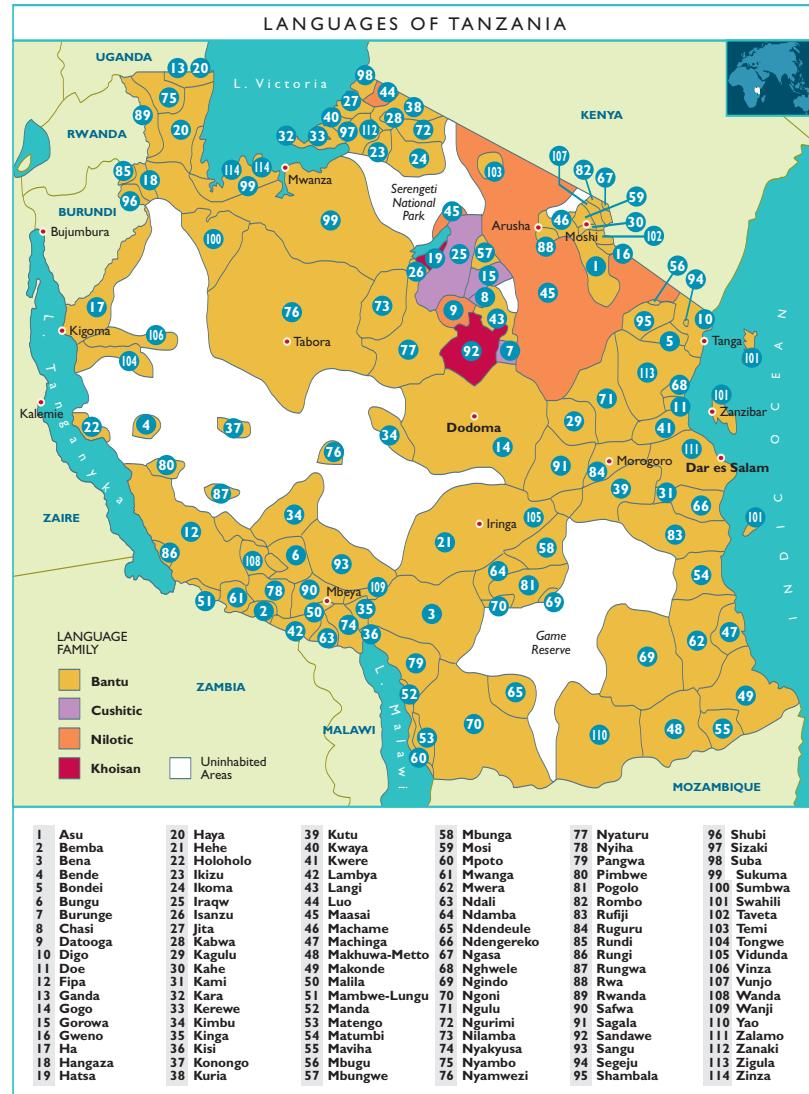
There are two hours a week on Romanian television for the Roms.

There are five magazines for the Roms with writing in Romania. There are also three radio programs in Rromani. (Rromani, Romania).

Speakers' linguistic awareness and the wish to develop media in their own language is another decisive factor, although sometimes lack of financial resources makes development of any kind of media difficult in small or powerless communities.

The Future of Minority Languages and Information and Communication Technologies (ICTs)

The spread of ICTs brings remarkable changes in the so-called modern world not only in our professional lives but also in our leisure activities. We spend an increasing amount of time using and learning new ICTs, and our societies, authorities, and leaders recognize the enormous importance of these new

Map 7.1.

The Media and Languages Spoken in Tanzania

Over one hundred languages are spoken in Tanzania. Only a few have some presence in the media. The use of Swahili as the language for high functions is widespread.

This map shows languages of Tanzania.

Data taken from Grimes (2000).

technologies. Many linguistic communities feel that their small, powerless languages will not be able to survive unless these languages are guaranteed use on at least the Internet; they feel that if they do not take advantage of the opportunities that technology offers, their languages will become more disadvantaged than ever.

By using the Internet, we can improve distance communication in a very efficient way, we can teach or take online courses without leaving our home or our workplace, and we can easily publish materials without having to pay for the high costs of printing. However, the use of the Internet or other ICTs also has a negative side: It can accelerate the reduction of linguistic and cultural diversity if we keep favoring the use of English and a few other languages over all the others; in addition, ICTs are only available to communities with sufficient economic resources. While recognizing the importance that the use of ICTs has for the maintenance of many languages, we must cautiously remind ourselves that many linguistic communities do not have the economic resources needed to take advantage of them.

RECOMMENDATIONS ON LANGUAGE AND THE MEDIA

As proposed by the Intergovernmental Conference on Cultural Policy for Development organized by UNESCO and held in Stockholm (1998), we recommend to government authorities that they promote cultural and linguistic diversity in the information society:

- They need to provide radio, press, television and Internet services to linguistic communities in minority situations.
- They should support initiatives arising in the linguistic communities themselves. Support should be given to those media that arise within the communities and that allow their members information and entertainment with their own view of reality.
- In particular, we appeal to the media and to journalists to value and encourage linguistic diversity, to confer prestige on the use of all languages in all situations, and to fight against the linguistic prejudices that ridicule small languages and lead humanity towards linguistic globalization. We also ask them to give positive publicity to news from linguistic communities working to preserve and develop their languages and cultures.
- Government authorities should promote equal use of languages in the ICTs. It should be remembered that the UNESCO universal declaration on cultural diversity, approved at the twentieth plenary session on 2 November 2001, made an appeal to member states to promote linguistic diversity in cyberspace and promote free and universal access, via the worldwide web, to all information in the public domain.

Religion

8

CHAPTER 8. RELIGION

Religion can be understood as the set of beliefs and forms of expression concerning what is sacred, including feelings of veneration and fear, moral rules for individual and social conduct, and ritual practices for worship. Religion is an important intralinguistic factor in the development of languages in that it generates a mythical and symbolic conceptualization that transcends and impregnates each and every culture. At the same time, it is a basic extralinguistic factor, in that religious institutions wield power in all societies. This factor is associated with the prestige attributed to a language when it is used in religious instances and practices.

To the extent that religion wields power, it has an important effect on the world's linguistic diversity, because, in addition to influencing which language or variety is imposed over others, it can also weaken the use of a language by eliminating it from religious practice. Sometimes religions have transmitted linguistic prejudices, although religions have also been an important factor in the maintenance of some languages.

For many of our respondents, although religions that did not originate in a region were found to weaken local languages, the practice of the native religion was found to strengthen ethnic, linguistic, and cultural identity. Some experts claim that native religions ensure the maintenance of many languages in danger of extinction (Crystal, 2000) in the sense that religion affects the language's identity value as a defender and protector from outside influences.

On the other hand, religion can also be a factor in linguistic imperialism. Many religions, such as Catholicism, Protestantism, and Islamism, have been

and are instruments of linguistic and cultural uniformity in the service of dominant cultures and states. One of our respondents reported on this issue:

Since 1859–1860, the Pech have been Catholic, as they were converted by the Spanish Jesuit Manuel de Jesús Subirana. The Pech communities are attended by Catholic priests who use Spanish as the only ritual, official, and communication language. The church along with schools have historically been the institutions that have most persecuted the Pech language and have strengthened Spanish as the official and only language. (Pech, Honduras).

In respect to the data gathered in the questionnaire, more than 80% of the languages surveyed are used in religious ceremonies and rituals, at least orally. In fact, religion is the social sphere in which languages are most used. Indeed, many languages survive almost exclusively for religious purposes. This is the situation in the African Fongbe community, whose essentially animist traditional religion sustains the language through worship, ceremonies, and sacred songs. It is also important to note that traditional religions generally make exclusive use of the language of the community, as is the case with the Akoye language of Papua New Guinea.

The written use of a language in religious practices and rites drops considerably compared with its oral use. To be precise, a little under 50% are used in writing, which is still a quite high percentage if we consider writing in other situations.

In any case, it is clear that religion has played an important role in the development of writing for many languages. In fact, the first texts written in many languages were religious ones, especially translations of sacred texts. The Summer Institute of Linguistics, for example, conducted remarkable work as a religious institution that codified alphabets and rendered

Map 8.1

According to our Tamazight (North Africa) respondent, Islamism contributes to the Arabization of the Tamazights. This map shows the Tamazight language areas.

Based on data provided by the Mediterranean “Montgomery Hart” Foundation of Amazighs and Magrebian Studies.

descriptions of grammars and lexicons for many languages with the objective of making possible the translation of the Bible into as many languages as possible.

In conclusion, the languages that have not been chosen for religious functions have greater chances of being marginalized and considered second-class languages than those that are used in religious practices. Especially in communities where religion has the greatest influence, the languages employed by the religion enjoy greater prestige and status than those that are not.

It is obvious that dominant cultures have frequently used religions as instruments for linguistic and cultural uniformity. On the basis of the idea of *one nation, one state, and one religion*, states have used religion as an instrument to strengthen one language and culture to the detriment of others. Behind religious impositions, in most cases, we can find an implicit monolingual ideology clearly aimed at achieving uniformity.

RECOMMENDATIONS ON LANGUAGE AND RELIGION

While recognizing that using a language in religious practices is not enough to ensure its vitality, we note that not using it can be an important factor that inhibits its development and survival. We therefore encourage religious leaders in the following arenas:

- It is important to acknowledge that all religions can be expressed in any language, without prejudice to the exceptional value of the language of their founding texts.
- Religious leaders need to encourage foreign religions to confer prestige on and further local languages. In other words, in addition to showing a respectful attitude towards local languages, they should make an effort to use them in their rites and ceremonies; religion cannot be made an instrument of cultural colonization or of linguistic and cultural uniformity.
- It is essential to prevent religion or its practice from being used as an instrument for discriminating against linguistic communities.

Transmission and

Intergenerational Use

9

CHAPTER 9. TRANSMISSION AND INTERGENERATIONAL USE

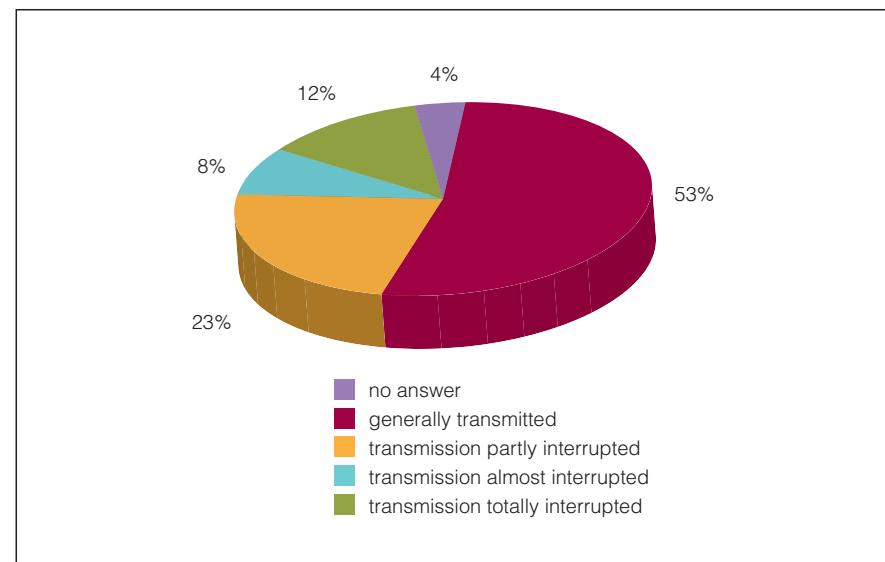
Children acquire the family language(s) effortlessly, informally, and as part of their socialization process, in what is referred to as intergenerational or natural transmission. The family language is generally thought to carry with it the group's cultural identity, its symbology, and its collective memory. The language(s) acquired early in the family and in the immediate community reinforce the intergenerational relations that shape the personal and cultural identity of the individual.

Several experts have noted an alarming halt in natural or intergenerational language transmission throughout the world: Many communities do not seem to be teaching the younger generations their own language(s), which leads not only to the loss of linguistic diversity but also to serious problems of communication across generations in the same community, and may even lead to psychological and social alterations associated with the lack of group membership.

In a survey of the sociolinguistic situation of the languages of the world, it is thus crucial to examine intergenerational transmission and language use between members of different generations. In what follows, we address these two indicators of future language maintenance or shift.

According to the participants of this study, only 53% of the languages surveyed are widely and normally transmitted within the family and the immediate community. In 20% of the cases, the transmission of the community language has been almost totally or totally interrupted, and in 23% of the cases transmission has been partially interrupted. These data

should cause us serious concern, especially if we consider that even generalized transmission can be altered in a very short period of time—in fact, within a single generation.

Graph. 9.1. Intergenerational Transmission

One out of five of the languages examined are almost never transmitted to the next generation, according to our respondents.

On the other hand, another indicator of language loss or maintenance is intergenerational use: If a language is not used to address youth and, especially, if it is not used among youth, there is a serious risk of substitution.

The data gathered through our questionnaire show that there is a continuous decrease in the use of local languages as we move down in generation. If we divide the language community into four generational groups (elders, adults, youth, and children) and we compare the frequency with which the community's own language is used as compared to the other language(s), we get the following percentages of intergenerational use of the community language: Elders interacting with elders use the local language in 65% of the cases, whereas they do it in 59% of the cases when interacting with adults, 54% with young people, and only 49% with children. The same decrease manifests in the adult group: They use the local language in 54% of the cases when talking to adults, 44% with youth, and 42% with children. Young people use the local language in their interactions with peers in 36% of the cases and 35% when addressing children. Finally, children use the local language in just 38% of the cases when interacting with other children, although they do it 49% of the time when they talk to elders.

These data clearly show a decrease in use across generations. As noted before, if the use of the community language is decreasingly smaller as we move down through the various age groups, language maintenance is at risk. The respondents themselves point to some interrelated causes of the transmission breakdown. Sometimes, the association of minority languages with obstacles for modernization and urban development pushes minority language speakers to assimilate culturally and linguistically to the majority group, as illustrated by our Achi respondent.

Some years ago there were many families who denied their Maya identity.... There are numerous families who no longer transmit this language to their children because of the cultural discrimination existing in the country. People are valued if they speak Castilian [Spanish], because this is the official language. If they only speak their

language, they are ignored, despised, and marginalized. For this reason, many families are inclined towards Castilian as the mother tongue for their children. (Achi, Guatemala).

By using the majority language as the only medium of instruction in the education system, governments also put pressure on citizens to acquire the official language. Last, but not least, demographic factors, such as displacements—international and countryside-to-city migrations—and mixed marriages, also contribute to a halt in intergenerational transmission. Some of the reasons for language loss will be addressed more explicitly in Chapter 11.

Despite the negative results obtained when natural transmission and intergenerational use are examined, we must also point to some positive attempts to reverse the trend towards language shift in many linguistic communities. Awareness of the seriousness of the situation has frequently prompted a reaction, reflected in associations of the community language with group identity and authenticity, which makes the linguistic group try to recover transmission and increase use. In some such situations, important efforts have been conducted to ensure transmission from grandparents to grandchildren—for instance, in the case of Maori in New Zealand, or, in the Basque case, through the educational system, among other examples.

RECOMMENDATIONS ON INTERGENERATIONAL TRANSMISSION AND USE OF LANGUAGE

In the face of the serious threat to the preservation of our universal linguistic heritage posed by the large-scale interruption in the transmission of the family language from parents to children and by the alarming decline in the use of native languages in intergenerational relations, the following steps are crucial:

- We need to emphasize the importance of language and culture for the individual's sense of identity and self-esteem.
- We need to discourage language substitution by pointing out the widely demonstrated ability to harmoniously integrate the knowledge and use of more than one language by one person or social group.
- We need to explain to parents the psychological, cultural, and economic advantages of a multilingual education that does not marginalize the mother tongue.

Linguistic Attitudes

10

CHAPTER 10. LINGUISTIC ATTITUDES

Linguistic attitudes refer to the favorable or unfavorable disposition people have towards languages, be these their own or other languages. Attitudes are formed by complex processes relating to the beliefs, representations, and perceptions established around languages, all of them influenced by a particular feeling of liking or rejection. It is important to examine attitudes in a study of the sociolinguistic situation of the languages of the world because they are often directly related to linguistic behavior. Although positive attitudes cannot guarantee language use, negative attitudes lead to a tendency to replace the language, either completely or in certain situations.

It is important to note, however, that languages themselves cannot explain linguistic attitudes. Beliefs about a language are usually linked to perceptions about the identity, character, and culture of its group of speakers, and are often based on prejudices that have been spread in the course of a group's history.

In addition, people's attitude towards their own language involves personal identity linked to the social group they belong to. It is especially interesting to identify the reasons why some people's attitudes lead them to shift to another language (and abandon their own) in situations of multilingualism as well as at the way their identity may be affected by the shift.

The World Languages Review shows that, in general, speakers have positive attitudes towards their own language, manifested as feelings of identity, liking, and pride. In the case of speakers of official languages, in addition to showing the natural relationship between identity and language, respondents

point to the idea that an official language confers political, economic, and social status on its speakers.

In the case of languages with no official status, while expressing positive attitudes towards their own language, respondents often note that members of other communities have attitudes of indifference, due to the fact that this language is not official in public administration at a national level. (Tumbuka, Malawi).

Along with expressions of affection for the community language, some of the respondents report feelings of shame or fear of stigmatization based on linguistic reasons. The respondent on Kaqchikel, for example, stated that

after five hundred years of rejection and extermination of the Kaqchikel language, today the majority of the members of the community rejects the preservation and use of the language. (Kaqchikel, Guatemala).

It is not surprising that speakers of minority languages such as Kaqchikel give up their language given the pressures exercised historically by the powerful Spanish-speaking community. Despite speakers' declared pride and positive attitudes towards their language for the important role it plays in their personal and social identity, instrumental factors and a fear of social stigmatization and marginalization push speakers of minority languages to shift to the language of the powerful. Our respondent for Hani illustrates the choice of other languages for instrumental purposes despite positive attitudes towards the community language.

Map 9.2. Attitudes and Indian Languages in Canada

Although a language may play an important role in the definition of both individual and collective identity, severe language shift may occur in a community. According to the respondent for Algonquin, for instance, Algonquins often express their concern about language loss and note that this language is an important part of their identity as a nation and as individuals. This map shows Indian languages in Canada grouped by families.

Data provided by the Indian and Northern Affairs Canada
(Minister of Supply and Services, Canada)

The Hani majority believes that the language is a symbol of their nationality which must be preserved. However, because there is a feeling that it is used in limited spheres, they would like to learn Chinese too. Furthermore, Hani is not necessary in school exams, so it would be preferable to study Chinese or English. (Hani, China).

In addition, accounts of differences between the attitudes of urban and rural populations abound, the former feeling a greater and more immediate need to switch to the majority language in order to avoid marginalization in the city. The respondent for the Achi language of Guatemala illustrates this point:

The attitude to the use and knowledge of the [Achi] language among the majority in the urban area is negative, as they are under greater pressure to learn Castilian [Spanish]. This is the symbol of development, of acceptance by the dominant class, of a source of employment. People in the rural areas have a greater appreciation for the language; the children learn it from birth, and it's the official language in the community. (Achi, Guatemala).

In any case, and despite the importance of instrumental factors for the survival of a language, there is still hope for many minority languages. We have observed that in many communities with advanced language shift, a change is taking place in the attitudes of their members, thanks to the reinforcement of cultural identity. Consider the case of Breton:

After four generations of shame and linguistic rejection and of an identity marked by a negative Breton identity (linked to linguistic repression led by the schools of the Republic), mentalities are changing. Today the dominant feeling is that a valuable asset is being lost and there is an urgent need for action. According to a survey held

in 1997, 88% of people think the language must be preserved, 72% believe it has a future, and 80% are in favor of it being taught. (Breton, France)

After all, the identity-related value prevents speakers of stigmatized linguistic varieties from totally abandoning them. Even though a language may not enjoy prestige in socioeconomic terms, its speakers will retain it if it does not lose importance in a definition of the personal and collective identity. If the language has a noteworthy identity value, there is hope even for supporters of minority languages with few material resources and little socioeconomic power and despite the fact that the situation of the language will continue to be diglossic.

The Spread of Attitudes Is Our Responsibility

We must remember that establishing hierarchies in the status of languages generates attitudes of rejection towards one's own language if it is given less prestige, and towards the languages of other communities. Similarly, the attitude towards a language depends directly on the relations established with the group it represents. It is not only possible but indeed very desirable for groups with different mother tongues to maintain balanced relations. This is one basic factor that has allowed language communities with small populations to keep up their cultural identity and their language today.

Societies that are traditionally multilingual demonstrate that the tendency to uniformity—a tendency which is becoming extremely widespread in recent decades—does not take place in all societies and is not a natural one. The greater the multilingual tradition, the less the aggression among the various linguistic communities.

In any case, the fact that some communities express solidarity towards other communities is encouraging. The self-esteem of communities in a precarious situation will likely improve if we promote initiatives toward respecting different and even multiple identities. The main objective of these initiatives would be to change the attitudes of dominant communities, who often stigmatize smaller or less powerful communities. Indeed, though no language can survive through the incorporation of speakers from other communities, the fact that it is learnt by people outside the group has very positive effects on the status and consideration attributed to it. The learning of minority languages by non-natives should be encouraged. Only in this way can balanced linguistic and cultural relations be established.

ATTITUDES AND PREJUDICES TO BE AVOIDED

Prejudices must be avoided, including the following:

- The economic and technological underdevelopment in many communities and social groups is largely due to their preservation of a language and culture that is not suited to social, economic, or technological progress; there are urban languages and rural languages, languages for modernity and languages for primitive, traditional, or indigenous life.
- The use within the family of a language that is not used at school is a handicap that slows down children's integration in the school system, has a direct influence on learning difficulties, and is the cause of school failure.
- Bilingualism is detrimental to the all-around development of the individual; children do not acquire proper mastery of either of the two languages. A clear example of the harmful consequences of bilingual education is that bilingual people do not master orthographic systems and make more spelling mistakes.
- Teaching children a minority language they do not know is an imposition; in addition to being unnatural, it is detrimental because they have never heard it in the family.

Threats

11

CHAPTER 11. THREATS

A review on the situation of the languages in the world must necessarily consider the causes and threats that affect these languages. In the previous chapters we have shown that the restricted use of many languages in prestigious situations—such as education, the mass media, and public administration—correlates closely with the lack of official status of many languages. Not being used in prestigious situations or in contexts relating to instrumental value, these “powerless” languages start to be perceived as second-class by both the in-group and the out-group. This, in turn, produces negative attitudes towards their use. As a consequence, they are not transmitted to the younger generations unless they have a remarkable integrative value for their speakers.

That is why there are so many languages today in danger of extinction, since they are only used by the older generations. Some speakers may even have accepted that their language is disappearing. When the last speakers of world languages die, this is simply the final consequence of a process comprised of multiple threats.

In this chapter, we address the negative factors that determine the future of small, powerless languages, as perceived by the respondents of this study. We have codified all the reasons mentioned by our subjects into four main categories: political, demographical, socioeconomic, and a final category relating to physical aggression or disasters. It is interesting to underline the fact that political factors are mentioned more than any other factor.

Among the factors affecting language shift, 46% of the threats mentioned can be classified as owing to political causes: the effects of colonization, policies favoring the language of the powerful, the lack of official status with

the consequence that the language is absent from the educational system and the media, and lack of governmental support. The second largest group of threats (27%) mentioned are demographic: These include the small number of speakers, reduction and aging of the population, mixed marriages, and migrations. Next, 16% of the threats mentioned relate to economic or social reasons: economic crises, exploitation, subordination, low social prestige, and acculturation. Finally, 8% of the threats mentioned by the respondents relate to physical aggression, including natural disasters and epidemics along with direct physical aggression.

Many different factors affect the various languages of the world, and each language is affected by interrelated causes. In what follows, we recapitulate the threats affecting the linguistic diversity of the world.

Map 11.1. Language Diversity in China

Most minority communities in China today are at least three thousand years old. However, contact between different groups brought about assimilation, and only isolated communities were able to preserve their languages more completely (Hongkai and Xing, 2003: 243). This map shows languages other than Chinese spoken in China classified by the number of speakers.

Based on data provided by the Academic Society for the Minority Languages of China.

Political Factors

Political factors are the most frequently mentioned factor leading to language loss in many communities around the world. Historically, two facts have dramatically affected linguistic diversity. On the one hand, colonization of the “new” world prompted the almost exclusive use of European languages in prestigious situations in America and Africa—in the education system, public administration, religion, and later the mass media. European occupation of the new territories brought about not only linguistic colonization but also cultural colonization: The language of the powerful—of the occupying—became the prestigious one, which caused significant language loss among the powerless.

In addition, as a consequence of the creation of states and the beginning of nationalism in Europe, the idea of one state,

one language spread rapidly. This policy not only affected a great number of less powerful languages in Europe, but it also prompted the exclusive use for high functions of the state languages of the colonizers in the colonies.

As a result, colonization produced enormous political pressure to abandon the local languages in Australia, across almost the whole North American continent, and in many regions in South America and Africa. Although each of these territories underwent differing types of colonization leading to different results, they share the subjugation and linguistic assimilation of the local population by the colonizers.

Due to these historical facts, governments today take political measures that greatly affect the future of many languages: The status of the various languages is affected by whether these languages have been declared official or not and, therefore, whether they are used in the domains already addressed in previous chapters—that is, in education, public administration, and the media. As reported before, all of these factors are mentioned frequently by our respondents.

Demographic Factors

Among the demographic factors affecting linguistic diversity, we must mention the number of speakers, their distribution, and their social, economic, and political importance in the given society. For a language to be maintained, it is not enough to have many speakers. Around ten million people are estimated to speak Quechua today, and although this language has been declared official in Peru and some efforts have been conducted to standardize it, Quechua is often perceived by its speakers and the more powerful Spanish-speaking community as a language with no instrumental

value, which is causing an important reduction in its use and transmission. In contrast, the maintenance of the language of powerful minorities can be guaranteed, because they exercise their power to socially favor their own language.

At a family level, the effect of mixed marriages also deserves mention. In such cases, the language that is perceived as having a higher socioeconomic status is generally transmitted, while others are not. Other threats often mentioned are migratory movements produced as a consequence of economic crises, war, politics, or religion. Migrations of these types are the direct threat for 10% of the languages examined in the report. Displacements from rural to urban areas, which were quite numerous during the twentieth century, also deserve mention. The wish to integrate rapidly in the new community and the consequent need to learn and use the dominant language mistakenly lead immigrants to abandon their own language without realizing that both can be maintained.

ABOUT THE DEATH OF LANGUAGES

When a language dies, the richness and fullness of human life suffers a reduction. Languages are long in the making. They are repositories of human history, carrying evidence of earlier environments and practices that a people may no longer remember and of contacts between peoples who no longer live anywhere near one another. The degree to which languages resemble each other can reveal ancient separations or minglings of peoples. Languages bear witness to the many ways in which human

cognitive faculties have perceived the world, sorting and categorizing human experience. Each language has unique lexical content and unique ways of patterning that content grammatically.

Even languages that are considered well known—represented by whole libraries of lore and literature, captured in extensive grammatical treatises—are never fully plumbed. There is always more latitude for differences in the way individual speakers or groups of speakers put such a language into play than can be recorded, and there is always scope for creative elaboration of linguistic resources beyond what happens to have been remembered or preserved. Little-known languages never treated in any studies, their poetic and traditional lore unfamiliar to anyone but their own speakers—are lost, when they die, to humankind's awareness of its own full range of expressive and elaborative verbal capacities.

When a language dies, the community of people who once spoke it (if they have not all died as well) has lost the richest and most direct connection to their ancestral heritage. Not their identity, necessarily, since identity can be marked by other special features (distinctive clothing, music, foods, and the like). Lost to memory and self-knowledge, rather, are such things as ability to perform the sacred songs and ancient chants whose rhythms and meanings are fully expressed only in the ancestral language; speech that embodies unique grammatical and lexical categorizations reflecting distinctive cultural orientations; remembrance of the culturally specific names of places and figures important to their history; deep familiarity with locally unique plants and their nutritional and medicinal value. No language translates fully into another. Always there are large or small expressive and conceptual losses when a people ceases to speak its ancestral language and goes over to speaking another.

It can appear, sometimes, that a people chooses to abandon its own language for another. But choices are not always “free” choices, and underlying such apparent choices are, in most cases, severe historic pressures: outside political control, economic subjugation, social discrimination. What is needed, fundamentally, is to alleviate the pressures. Around the world today, peoples who recognize that their languages have almost slipped away are making heroic efforts to save those languages, and with them their rightful heritage.

Nancy C. Dorian
Bryn Mawr College, United States of America

Economic and Social Factors

As already highlighted throughout this synthesis, economic and social factors sometimes make speakers abandon their language and shift to the language of the powerful in search of a better life. Economic subordination and lack of social prestige associated with instrumental benefits make community members view their language and culture as useless and frequently cause them to prefer that their children not learn it in the hope that speaking the language and leading the lifestyle of the powerful, they will have better opportunities. Unfortunately, they don't realize the alienation that acculturation and the loss of the elements associated with group identity can produce in the individual.

The process of acculturation is, therefore, a direct consequence of the political, social, and economic pressures to use the dominant language,

which produces a bilingual situation. If this pressure continues, the bilingual situation turns into the loss of the less prestigious language, to the point where younger members perceive that the community language is no longer useful and so abandon it. There is often a feeling of shame associated with the use of the community language and any manifestation of cultural identity that is not dominant.

Physical Aggression

The most dramatic factors associated with language loss are the ones caused by the disappearance of not only the language, but the whole community, due to natural disasters and even the physical aggression of other groups. The latter can be illustrated by the case of the loss of Cacaopera, a language that was almost wiped out as a result of the massacre of around twenty-five thousand natives in El Salvador in 1932: “[M]ost cultural values, including the language, were cast into oblivion in order to safeguard the natives’ lives.” (Lastra, 1992). Our respondent for Huitot reports that

“the Uitotos, as well as other ethnic groups of the Colombian Amazon region, suffered the atrocities perpetrated by logging companies at the beginning of the twentieth century. Many died; others fled from their homeland. One large group of Uitotos was taken to Peru as forced labor.”

To go on to detail all of the cases of physical aggression suffered by autochthonous peoples at the hands of powerful elites of colonizers would take up volumes. Whether we look at North America, Central America, and South America, or at Australia, Indonesia, Africa, or Russia, we can find

cases of aggressive, often brutal interventions against populations that are economically, politically, or militarily less powerful. Apart from physical extermination, the attitudes of the survivors also reflect the effects of this aggression.

Nevertheless, indigenous peoples and others who have suffered this type of aggression often start to demand their right to recover and develop their identity and take measures to, among other demands, revitalize their language. The solidarity we can perceive among the members of these groups lets us anticipate a movement towards linguistic and cultural recovery.

THE THREATS TO LANGUAGES: RECOMMENDATIONS

We recommend the following steps to lessen the threat to languages:

- All the governments of the world should issue a proclamation and publish a charter acknowledging linguistic rights, recognizing that they are human rights, and defending their protection all over the planet. This measure should take place at an international convention and include financial and juridical resources to guarantee its effective implementation.
- Discrimination against linguistic communities on political, social, economic, cultural, religious, or any other grounds must be prevented. Special attention must be paid to the rejection of discrimination on the basis of prejudices, such as the idea that the language has not reached the right level of development, modernization, or codification.

The Future

12

CHAPTER 12. THE FUTURE

The data reported in the previous chapters point to the global and multifactorial character of language-related phenomena. Cultural, historical, political, and socioeconomic factors need to be taken into consideration before any intervention is undertaken, and language planning must be conducted in several areas, such as education, the mass media, and public administration, among others, rather than in an only one. In addition, for any language planning measure to be successful, everybody needs to get involved: the community itself, authorities and language planners, and even members of other linguistic communities in the area.

It is also important for language planners to establish clear objectives and to promote positive attitudes towards minority languages and to encourage planning in their favor. In this sense, the data reported here showed several dichotomies that contribute to the alienation of speakers of minority languages and to the perpetuation of conflicts insofar as they are often merely the reflection of the us/others confrontation and oversimplify situations which can only be resolved if we take into account their complexity: language/dialect, monolingual school/bilingual school, oral language/written language, rural/urban, traditional/modern, official/not official, minority/majority. For example, in some cases, rejection of the written form of a language or of its use in the media has more to do with a fear of acculturation than of its actual use, while the often-mentioned rejection by parents of the use of the local language in teaching has more to do with a fear of marginalization rather than with rejection of the language itself.

We must stress the need to overcome those dichotomies and, as stated before, approach language-related phenomena in a global, multidimensional way. Following a global view of language diversity, some fundamental general principles are listed here.

The trend to linguistic uniformity affects humanity as a whole and not just the individuals and communities whose languages are disappearing.

The preservation of linguistic diversity calls for respect for all languages and their speakers.

The recovery and revitalization of endangered languages is a process that encompasses all aspects of the life of a community, including its relations with other communities, neighboring or otherwise.

The establishment of clear objectives and coordinated action is fundamental in any process of recovery and revitalization of endangered languages.

The recovery and revitalization of languages cannot depend solely on actions in isolated areas, such as, for example, education.

Education

Any effort for the recovery and revitalization of languages must consider the area of education. Schools, as well as being instruments for spreading knowledge and values, are the ideal medium for correcting negative linguistic attitudes. As mentioned by many of our respondents, the presence and use

of a language in school confers prestige upon it, and its absence contributes to interrupting its intergenerational transmission.

In order for minority languages to be used in school, materials need to be made available and teachers need to be trained. Teacher training must include, in addition to knowledge of the minority language, the substitution of linguistic prejudices in favor of positive attitudes towards linguistic diversity, and especially, towards the students' mother tongue.

Finally, although schools are the main setting for the teaching and spread of languages, intervention in this field is not enough. The efforts conducted in education need to be complemented with measures and activities that promote the use of the given language outside school.

The educational system must guarantee the use of languages as a basic right of individuals and communities.

The educational system must always act in accordance with the linguistic communities, respecting their wishes, opinions, and feelings.

The educational system must train people in bilingualism or multilingualism, both in the case of communities with minority languages and in the case of speakers of widespread languages.

The monolingual model of school is a threat to linguistic diversity.

Writing

Writing has a great symbolic value that plays a large part in the perception of languages. The idea that languages that have not developed a written form

are not "real" or "complete" languages represents a widespread prejudice that undoubtedly has great influence on linguistic attitudes and perpetuates the marginalization of certain groups.

One way of avoiding the written/oral dichotomy consists of valuing ritual, religious, or other oral literary traditions, as many respondents have shown. Furthermore, nowadays new audiovisual and computer technologies, the media, and more innovative educational models make it possible to incorporate the oral use of languages with no written use into areas of prestige which until very recently were restricted to written forms.

The written use of languages in general confers prestige on them and increases their chances of transmission and revitalization.

The authorities should provide communities with the right technical means and economic resources to facilitate and allow the written use of their language.

The scientific community should work in coordination with linguistic communities with regard to questions concerning the creation of a written form or of a standard when these communities require their assistance.

The Media

The media are an important area of intervention in the preservation of linguistic diversity for two reasons. On the one hand, languages used in the different media are considered more prestigious. On the other hand, the media can be very influential in spreading or reducing linguistic prejudices. In

this sense, media professionals should be encouraged to guarantee the use of languages in danger of extinction, as well as to be sensitive to negative stereotypes of speakers of minority languages.

The use of languages in the new communication and information technologies, and especially on the Internet, should be furthered.

The chief media should respect and promote linguistic diversity, and consider it positively.

The chief media should fight against the linguistic prejudices that ridicule the use and promotion of less widespread languages and lead humanity towards linguistic globalization.

We must emphasize the value of each individual's own language and culture in terms of the individual's identity and self-esteem.

We must stress the ability of individuals to harmoniously integrate the knowledge and use of several languages.

Linguists

Linguists are members of the scientific community directly involved in the understanding, preservation, and promotion of linguistic diversity. Linguists should offer a useful service to the linguistic community and not just to the scientific community.

Migrations and Socioeconomic Changes

Social agents involved in migration processes should take into account the integrative character of language when designing strategies for the integration of displaced people; they should help displaced people access the language of the destination community as well as preserve their language of origin.

In a similar way, societies that have managed to integrate different linguistic communities in peaceful coexistence and that benefit from technological progress and democratic organization should be taken as a model of socioeconomic development for the preservation of linguistic and cultural diversity.

Participation by Non-Governmental Organizations

While in some cases non-governmental organizations (NGOs) can be seen as acting as perpetuators of linguistic colonialism, in other case they have excelled as revitalizing forces for languages and cultures. Our general observation is that when the stage is left to the communities, activities carried out by NGOs tend to be of great benefit in facilitating the recovery of languages, and they fulfill a double role by providing incentives and support for the communities' projects.

The enormous potential of these bodies, however, means that their intervention can be counterproductive when the revitalization of language is implicitly subordinated to other aims, such as teaching a language as an instrument of conversion to a given faith, or literacy as a steppingstone to the

dominant language. Whatever the case, when the objectives have not been drawn up by the communities and are, therefore, foreign to them, they have devastating effects.

The objectives of unofficial bodies involved in the recovery and revitalization of languages must be shared by the communities.

It is necessary for international NGOs to promote large-scale intervention to promote languages and linguistic diversity.

The Responsibility of Authorities

Governmental institutions should cooperate to promote linguistic diversity. They can do this in a wide range of spheres, from the recovery of place names to drawing up syllabuses that include acquisition of the territory's other languages as second languages, among many other possibilities. But their basic role must be to ensure respect for the linguistic rights of all speakers and the full recognition of all the languages used in their area, so that no normalization process is forced to take place "in spite of the authorities."

The authorities must commit themselves to the preservation of linguistic diversity.

Multilingual states must acknowledge their nature as such and act accordingly.

The authorities must encourage trans-state linguistic policies, especially in those cases in which linguistic communities inhabit trans-border territories.

Languages: A Heritage of Humanity

The life of languages is a faithful reflection of the life of human communities and their adaptation to their physical and cultural surroundings. Languages, with their capacity for abstraction, have served as the most decisive instruments for progress in knowledge and for agreement on the ethical principles that provide the basis for coexistence. Every language has something to contribute to this common task. The languages spoken today are living languages because there are human communities that need them to live with—that is, to know, to relate, to work, to speak of love, to ask questions and express wishes, to share institutional knowledge, to make economic progress, to create expressions of beauty, to remember, and to plan. Communities are always causing their own languages to advance. During the twenty-first century, linguistic power could be returned to the communities, and very especially to those that have suffered linguistic repression, through different forms of self-management. By following these guidelines, we could protect linguistic diversity without blocking the evolution of all living languages.

Each state should recognize as official all of the languages spoken locally by its citizens. This basic measure should be adopted for the promotion of all languages. At the same time, by declaring each and every language part of the heritage of humanity, we would provide a great stimulus to the recognition of the dignity of all languages. We would demonstrate that each language belongs not only to its speakers but to the entire human species.

REFERENCES

- Annamalai, E. 2001. *Managing Multilingualism in India. Political and Linguistic Manifestations*. New Delhi: Sage publications India Pvt. Ltd.
- Barreña, A., Idiazabal, I., Juaristi, P., Junyent, C., Martí, F. Ortega, P., Uranga, B. 2002 *Words and Wolds, World Languages Review*. Report written for UNESCO. To be published.
- Crystal, D. 2000. *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Declaración Universal de los Derechos Lingüísticos* 1998. Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona.
- Delors, J. et al. 1996. *Education:The Treasure Within*. Paris: UNESCO.
- Grimes, B. F. 1996 / 2000. *Ethnologue: Languages of the World*. Dallas: Summer Institute of Linguistics.
- Hagège, C. 2000. *Halte à la mort des langues*. Paris: Odile Jacob.
- Haugen, E. 1972. *The Ecology of Language*. California: Stanford University Press.
- Lastra, Y. 1992. *Sociolingüística para hispanoamericanos*. México: El Colegio de México.
- Moreno Cabrera J.C. 2000. *La dignidad e igualdad de las lenguas. Crítica de la discriminación lingüística*. Madrid: Alianza.
- Moseley, Ch. & Asher, R. E. 1994. *Atlas of the World's Languages*. New York: Routledge.
- Seurujärvi-Kari, I. & Pedersen, S. & Hirvonen, V. 1997. *The Sámi. The Indigenous People of Northernmost Europe*. Brussels: European Bureau for Lesser Used Languages.
- UNESCO 1966. *Declaration of the Principles of International Cultural Cooperation*. General Conference. 14th session. Paris.
http://www.unesco.org/culture/laws/cooperation/html_eng/page1.shtml
- Wurm, S.A. 1996. *Atlas of the World's Languages in Danger of Disappearing*. Paris / Camberra: UNESCO Publishing/Pacific Linguistics.

